

Wymagania edukacyjne z biologii dla klasy pierwszej szkoły ponadpodstawowej dla zakresu rozszerzonego

Nr lekcji	Temat	Poziom wymagań				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
I. Badania przyrodnicze						
1. 2.	Metodyka badań biologicznych	Uczeń: • rozróżnia metody poznawania świata • wymienia etapy badań biologicznych • określa problem badawczy, hipotezę • rozróżnia próbę kontrolną od próby badawczej • wskazuje sposób prowadzenia dokumentacji doświadczenia i obserwacji • wykorzystuje różnorodne źródła i metody pozyskiwania informacji • odróżnia wiedzę potoczną od wiedzy uzyskanej metodami naukowymi	Uczeń: • wyjaśnia, na czym polega różnica między obserwacją a doświadczeniem • rozróżnia problem badawczy od hipotezy • dokumentuje obserwacje i proste doświadczenia • odczytuje, analizuje, interpretuje oraz przetwarza informacje tekstowe, graficzne i liczbowe w typowych sytuacjach • odróżnia fakty od opinii	Uczeń: • omawia zasady prowadzenia i dokumentowania badań • określa główne etapy badań do konkretnych obserwacji i doświadczeń biologicznych • planuje przykładową obserwację biologiczną • wykonuje dokumentację przykładowej obserwacji • odróżnia zmienną niezależną od zmiennej zależnej • objaśnia i komentuje informacje, posługując się terminologią biologiczną	Uczeń: • analizuje kolejne etapy prowadzenia badań • odnosi się do wyników uzyskanych przez innych badaczy • ocenia poprawność zastosowanych procedur badawczych • formułuje wnioski	Uczeń: • właściwie planuje obserwacje i doświadczenia oraz interpretuje ich wyniki • odnosi się krytycznie do informacji pozyskanych z różnych źródeł, w tym internetowych
3. 4.	Obserwacje mikroskopowe	• podaje nazwy elementów układu optycznego i układu mechanicznego mikroskopu optycznego • wymienia cechy obrazu oglądanego w mikroskopie optycznym • obserwuje pod mikroskopem gotowe preparaty • oblicza powiększenie mikroskopu	• wyjaśnia pojęcie <i>zdolność rozdzielcza</i> • wyjaśnia sposób działania mikroskopów optycznego i elektronowego	• porównuje działanie mikroskopu optycznego i mikroskopu elektronowego • wymienia zalety i wady mikroskopów optycznych oraz elektronowych • stosuje pojęcie <i>zdolność rozdzielcza</i> przy opisie działania mikroskopów różnych typów	• określa zasadę działania mikroskopu fluorescencyjnego • wyjaśnia różnicę w sposobie działania mikroskopów elektronowych: transmisyjnym i skaningowym • wykonuje samodzielnie preparaty mikroskopowe	• na podstawie różnych zdjęć zamieszczonych w literaturze popularnonaukowej wskazuje, za pomocą jakiego mikroskopu uzyskano przedstawiony obraz i uzasadnia swój wybór
5.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności					
II. Chemiczne podstawy życia						
6. 7.	Skład chemiczny organizmów	• klasyfikuje związki chemiczne na organiczne	• omawia znaczenie wybranych makro-	• charakteryzuje budowę różnych typów wiązań	• rysuje modele różnych typów wiązań chemicz-	• przeprowadza samodzielnie doświadczenia

8.		i nieorganiczne - wymienia związki budujące organizm - klasyfikuje pierwiastki na makroelementy i mikroelementy - wymienia pierwiastki biogenne - wymienia wiązania i oddziaływania chemiczne - wymienia funkcje wody - podaje właściwości fizykochemiczne wody - wymienia funkcje soli mineralnych	i mikroelementów - wyjaśnia pojęcie <i>pierwiastki biogenne</i> - określa znaczenie i występowanie wybranych typów wiązań i oddziaływań chemicznych - wskazuje substancje hydrofilowe i hydrofobowe oraz określa ich właściwości - omawia budowę cząsteczki wody - określa, za jakie właściwości wody odpowiadają wskazane zjawiska, np. unoszenie się lodu na powierzchni wody	chemicznych - charakteryzuje właściwości fizykochemiczne wody - uzasadnia znaczenie soli mineralnych dla organizmów	nych - wykazuje związek między budową cząsteczki wody i właściwościami a jej rolą w organizmie - przeprowadza proste doświadczenia dotyczące właściwości wody	dotyczące zmian napięcia powierzchniowego wody oraz właściwie interpretuje wyniki wskazuje i wyjaśnia sposób oddziaływań między cząsteczkami na funkcjonowanie organizmów
9. 10. 11.	Budowa i funkcje sacharydów	- klasyfikuje sacharydy na monosacharydy, disacharydy i polisacharydy oraz podaje nazwy ich przedstawicieli - wymienia właściwości mono-, oligo i polisacharydów	- określa kryterium klasyfikacji sacharydów - wyjaśnia, w jaki sposób powstaje wiązanie O-glikozydowe - omawia występowanie i znaczenie wybranych mono-, oligo i polisacharydów - określa, w jaki sposób powstają formy pierścieniowe monosacharydów - wskazuje sposoby wykrywania glukozy i skrobi	- wskazuje różnice między poszczególnymi monosacharydami - charakteryzuje i porównuje budowę wybranych polisacharydów - porównuje budowę chemiczną mono-, oligo- i polisacharydów - planuje doświadczenie mające na celu wykrycie glukozy - planuje i przeprowadza doświadczenie pozwalające wykryć glukozę w soku z winogron	- omawia powstawanie form pierścieniowych monosacharydów - ilustruje powstawanie wiązania O-glikozydowego - zapisuje wzory wybranych węglowodanów - planuje doświadczenie mające na celu wykrycie glukozy w materiale biologicznym	- planuje i przeprowadza doświadczenie pozwalające wykryć dowolny dwucukier - wyjaśnia przy pomocy samodzielnie zapisanych reakcji chemicznych właściwości redukujące glukozy - wyjaśnia, dlaczego skrobia i celuloza mają odmienne funkcje w organizmie
12. 13. 14.	Budowa i funkcje lipidów	- klasyfikuje lipidy ze względu na budowę cząsteczek - podaje podstawowe funkcje lipidów	- wyjaśnia, na czym polega różnica między tłuszczami nasyconymi a tłuszczami nienasyconymi - wymienia kryteria klasyfi-	- charakteryzuje budowę lipidów prostych, złożonych i izoprenowych - wyjaśnia znaczeniechole-	- porównuje poszczególne grupy lipidów - omawia budowę fosfolipidów i ich rozmieszczenie	wyjaśnia związek między budową poszczególnych lipidów a funkcjami, jakie pełnią w organizmach

		• podaje podstawowe znaczenie lipidów • wskazuje znaczenie cholesterolu • podaje nazwę odczynnika służącego do wykrywania lipidów	kacji lipidów • omawia budowę trójglicerydu • omawia budowę fosfolipidów i ich rozmieszczenie w błonie komórkowej	sterolu • planuje doświadczenie, którego celem jest wykrycie lipidów w nasionach słonecznika • wskazuje związek między obecnością wiązań podwójnych w kwasach tłuszczowych a właściwościami lipidów	w błonie biologicznej • analizuje budowę triglicerydu i fosfolipidu i je porównuje • wyjaśnia znaczenie karotenoidów dla roślin	
15. 16. 17.	Aminokwasy. Budowa i funkcje białek	• wymienia różne rodzaje aminokwasów • przedstawia budowę aminokwasów białkowych • podaje nazwę wiązania między aminokwasami • wymienia poziomy organizację białek – strukturę przestrzenną • podaje nazwy grup białek ze względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów w łańcuchu, strukturę oraz obecność elementów nieaminokwasowych • wymienia przykładowe białka i ich funkcje • omawia budowę białek • wymienia podstawowe właściwości białek • wyjaśnia pojęcia: <i>koagulacja</i> i <i>denaturacja</i> • wymienia czynniki wywołujące denaturację	• podaje kryteria klasyfikacji białek • wskazuje wiązanie peptydowe • wyjaśnia, na czym polega i w jakich warunkach zachodzą koagulacja i denaturacja białek • podaje wpływ wybranych czynników fizykochemicznych na białka • charakteryzuje struktury I, II-, III- i IV-rzędową • zapisuje wzór ogólny aminokwasów • klasyfikuje białka ze względu na funkcje pełnione w organizmie • opisuje reakcje biuretową i ksantoproteinową	• charakteryzuje grupy białek ze względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów w łańcuchu i strukturę oraz obecność elementów nieaminokwasowych • zapisuje reakcję powstawania dipeptydu • wyjaśnia znaczenie struktur I-, II-, III i IV-rzędowej białek • wyjaśnia znaczenie oddziaływań w strukturach III i IV-rzędowej białka • charakteryzuje białka proste i złożone • wyjaśnia, na czym polega reakcja biuretowa i reakcja ksantoproteinowa	• porównuje białka fibrylarne i globularne • porównuje proces koagulacji i denaturacji białek oraz wskazuje ich znaczenie dla organizmów • planuje doświadczenie mające na celu wykrycie wiązań peptydowych • przeprowadza doświadczenie dotyczące wpływu różnych czynników fizykochemicznych na białko • wyjaśnia, czym różnią się reakcje ksantoproteinowa i biuretowa	• zapisuje sekwencję aminokwasów w tripeptydzie • wykazuje związek budowy białek z ich funkcjami w organizmie • przeprowadza doświadczenie wpływu różnych substancji na właściwości białek

		• opisuje doświadczenie wpływu jednego z czynników fizykochemicznych na białko				
18. 19.	Budowa i funkcje nukleotydów oraz kwasów nukleinowych	• charakteryzuje budowę pojedynczego nukleotydu DNA i RNA • przedstawia rolę DNA • wymienia wiązania występujące w DNA i RNA • wymienia rodzaje RNA i określa ich rolę • określa lokalizację DNA w komórkach eukariotycznych i prokariotycznych	• wyjaśnia, na czym polega komplementarność zasad • przedstawia rodzaje nukleotydów i ich rolę • wymienia dinukleotydy i ich rolę • wymienia i wskazuje wiązania w cząsteczce DNA • wyjaśnia pojęcie <i>podwójna helisa</i>	• charakteryzuje budowę chemiczną i budowę przestrzenną cząsteczek DNA i RNA • porównuje budowę i rolę DNA z budową i rolą RNA • przedstawia proces replikacji DNA • rysuje schemat budowy nukleotydów DNA i RNA	• rozróżnia zasady azotowe na podstawie wzorów • oblicza procentową zawartość zasad azotowych w DNA • wykazuje związek replikacji z podziałem komórki	• wyjaśnia związek sekwencji DNA z pierwszorzędową strukturą białek • rozwiązuje zadania o wyższym stopniu trudności dotyczące zawartości zasad azotowych w cząsteczce DNA
20.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości					
21.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności					
III. Komórka – podstawowa jednostka życia						
22. 23.	Budowa i funkcje komórki. Rodzaje komórek	• wyjaśnia pojęcia: <i>komórka, organizm jednokomórkowy, organizmy wielokomórkowe, organizmy tkankowe, formy kolonijne</i> • wymienia przykłady komórek prokariotycznych i eukariotycznych • wskazuje na rysunku i podaje nazwy struktur komórki prokariotycznej i komórki eukariotycznej • rozróżnia komórki: zwierzęcą, roślinną, grzybową i prokariotyczną	• wyjaśnia zależność między wymiarami komórki a jej powierzchnią i objętością • rysuje wybraną komórkę eukariotyczną na podstawie obserwacji mikroskopowej • podaje funkcje różnych komórek w zależności od miejsca występowania	• klasyfikuje komórki ze względu na występowanie jądra komórkowego • charakteryzuje funkcje struktur komórki prokariotycznej • porównuje komórkę prokariotyczną z komórką eukariotyczną • wskazuje cechy wspólne i różnice między komórkami eukariotycznymi	• wymienia przykłady największych i najmniejszych komórek roślinnych i zwierzęcych • analizuje znaczenie wielkości i kształtu komórki w transporcie substancji do i z komórki • wykonuje samodzielnie nietrwały preparat mikroskopowy • przedstawia błony wewnątrzkomórkowe jako zintegrowany system strukturalno-funkcjonalny oraz określa jego rolę	• wyjaśnia, dlaczego komórki mają niewielkie rozmiary • argumentuje i wyjaśnia przyczyny różnic między komórkami • wykazuje związek funkcji organelli z ich budową • wykazuje i omawia związek budowy komórki z pełnioną przez nią funkcją

					w kompartmentacji komórki	
24.	Błony biologiczne	- wymienia i wskazuje składniki błon biologicznych - wymienia właściwości błon biologicznych - wymienia podstawowe funkcje błon biologicznych	- omawia model budowy błony biologicznej - wymienia funkcje białek błonowych	- charakteryzuje białka błonowe - omawia budowę i właściwości lipidów występujących w błonach biologicznych - wyjaśnia selektywny charakter błon biologicznych	- analizuje rozmieszczenie białek i lipidów w błonach biologicznych - wyjaśnia właściwości błon biologicznych - wykazuje związek budowy błony z pełnionymi przez nią funkcjami	wyjaśnia związek właściwości białek błonowych z budową komórki
25. 26.	Transport przez błony biologiczne	- wymienia rodzaje transportu przez błony (dyfuzja prosta i dyfuzja wspomagana, transport aktywny, endocytoza i egzocytoza) - wyjaśnia pojęcia: <i>osmoza, turgor, plazmoliza, deplazmoliza</i>	- wyjaśnia różnicę między transportem biernym a transportem czynnym - rozróżnia endocytozę i egzocytozę - odróżnia substancje osmotycznie czynne od substancji osmotycznie biernych - charakteryzuje białka błonowe - analizuje schematy transportu substancji przez błony	- charakteryzuje różne rodzaje transportu przez błony - wyjaśnia rolę błony komórkowej - porównuje zjawiska osmozy i dyfuzji - przedstawia skutki umieszczenia komórki roślinnej oraz komórki zwierzęcej w roztworach: hipotonicznym, izotonicznym i hipertonicznym - wykazuje związek między budową błon a jej funkcjami	- planuje doświadczenie mające na celu obserwację plazmolizy i deplazmolizy w komórkach roślinnych - wyjaśnia różnice w sposobie działania białek kanałowych i nośnikowych - na wybranych przykładach wyjaśnia różnice między endocytozą a egzocytozą - wyjaśnia, dlaczego błona biologiczna jest selektywnie przepuszczalna	- planuje doświadczenie dotyczące transportu różnych substancji przez błony - wyjaśnia, w jaki sposób w kosmetologii i farmacji wykorzystuje się właściwości błon - planuje doświadczenie mające na celu udowodnienie selektywnej przepuszczalności błony - wyjaśnia, dlaczego w przypadku odwodnienia podaje się pacjentom dożylnie roztwór soli fizjologicznej, a nie wodę
27. 28.	Jądro komórkowe. Cytosol	- wyjaśnia pojęcia: <i>chromatyna, nukleosom, chromosom</i> - określa budowę jądra komórkowego - wymienia funkcje jądra komórkowego - podaje składniki cyto-	- identyfikuje elementy budowy jądra komórkowego - określa skład chemiczny chromatyny - wyjaśnia znaczenie jąderka i otoczki jądrowej - wymienia i identyfikuje	- charakteryzuje elementy jądra komórkowego - charakteryzuje budowę chromosomu - porównuje elementy cytoszkieletu pod względem budowy, funkcji i rozmieszczenia	- dowodzi, że komórki eukariotyczne zawierają różną liczbę jąder komórkowych - ilustruje plan budowy wici i rzęski oraz podaje różnice między nimi - dokonyuje obserwacji	- uzasadnia znaczenie upakowania DNA w jądrze komórkowym - planuje i przeprowadza doświadczenie badające ruchy cytozolu w komórkach roślinnych

		zolu • podaje funkcje cytozolu • wymienia elementy cytoszkieletu i ich funkcje • podaje funkcje rzęsek i wici	kolejne etapy upakowania DNA w jądrze komórkowym • rysuje chromosom metafazowy	• wyjaśnia, w jaki sposób odbywa się ruch cytozolu • wskazuje różnice między elementami cytoszkieletu • wyjaśnia znaczenie upakowania chromatyny w chromosomie	ruchów cytozolu w komórkach moczarki kanadyjskiej • uzasadnia różnice między rzęską a wicią • wyjaśnia związek budowy z funkcją składników cytoszkieletu	
29.	Mitochondria i plastydy. Teoria endosymbiozy	• wymienia organelle komórki eukariotycznej otoczone dwiema błonami • opisuje budowę mitochondriów • podaje funkcje mitochondriów • wymienia funkcje plastydów • wymienia rodzaje plastydów • dokonuje obserwacji mikroskopowych plastydów • przedstawia założenia teorii endosymbiozy	• charakteryzuje budowę mitochondriów • klasyfikuje typy plastydów • charakteryzuje budowę chloroplastu • wymienia argumenty potwierdzające słuszność teorii endosymbiozy • uzasadnia rolę mitochondriów jako centrów energetycznych	• wyjaśnia, od czego zależy liczba i rozmieszczenie mitochondriów w komórce • porównuje typy plastydów • wyjaśnia, dlaczego mitochondria i plastydy nazywa się organelami półautonomicznymi	• przedstawia sposoby powstawania plastydów i możliwości przekształcania różnych rodzajów plastydów • rozpoznaje typy plastydów na podstawie obserwacji mikroskopowej	• określa zależność między aktywnością metaboliczną komórki a ilością i budową mitochondriów • przedstawia argumenty przemawiające za endosymbiotycznym pochodzeniem mitochondriów i plastydów
30. 31.	Struktury Komórkowe otoczone jedną błoną i rybosomy	• wymienia komórki zawierające wakuolę • wymienia funkcje wakuoli • charakteryzuje budowę i rolę siateczki śródplazmatycznej • charakteryzuje budowę i rolę rybosomów, aparatu Golgiego i lizosomów	• porównuje siateczkę śródplazmatyczną szorstką z siateczką śródplazmatyczną gładką • omawia budowę wakuoli • identyfikuje na podstawie obserwacji mikroskopowej kryształ szczawianu wapnia w wakuolach roślinnych	• wyjaśnia różnice między wodniczkami u protistów • omawia rolę składników wakuoli • wyjaśnia rolę tonoplastu w procesach osmotycznych	• wyjaśnia rolę substancji osmotycznie czynnych zawartych w wakuoli roślinnej • omawia funkcjonalne powiązanie między rybosomami, siateczką śródplazmatyczną, aparatem Golgiego a błoną komórkową	• wyjaśnia rolę przedziałów komórkowych w syntezie różnych substancji, np. hormonów
32.	Ściana komórki	• wymienia komórki za-	• charakteryzuje budowę	• wyjaśnia, na czym pole-	• wykazuje różnice	• wyjaśnia, w jaki spo-

	wa	wierające ścianę komórkową - wymienia funkcje ściany komórkowej - przedstawia budowę ściany komórkowej - wymienia związki modyfikujące wtórną ścianę komórkową roślin - podaje nazwy połączeń międzykomórkowych w komórkach roślinnych	ściany komórkowej - wyjaśnia funkcje ściany komórkowej - wskazuje różnice w budowie pierwotnej i wtórnej ściany komórkowej roślin - obserwuje pod mikroskopem ścianę komórkową	gają modyfikacje wtórnej ściany komórkowej - przedstawia związek budowy ściany z jej funkcją - tworzy mapę mentalną dotyczącą budowy i roli ściany komórkowej	w budowie ściany komórkowej pierwotnej i ściany komórkowej wtórnej u roślin wykazuje związek budowy ściany komórkowej z pełnioną przez nią funkcją	sób substancje modyfikujące wtórną ścianę komórkową zmieniają jej właściwości
33. 34.	Cykl komórkowy. Mitoza	- przedstawia etapy cyklu komórkowego - rozpoznaje etapy mitozy - identyfikuje chromosomy płci i autosomy - identyfikuje chromosomy homologiczne - wyjaśnia różnice między komórką haploidalną a komórką diploidalną - wyjaśnia pojęcie <i>apoptoza</i>	- wyjaśnia pojęcia: <i>kariokineza</i>, <i>cytokineza</i> - charakteryzuje poszczególne etapy mitozy - wyjaśnia rolę interfazy w cyklu życiowym komórki - wymienia skutki zaburzeń cyklu komórkowego - wymienia czynniki wywołujące transformację nowotworową	- analizuje schemat przedstawiający ilość DNA i chromosomów w poszczególnych etapach cyklu komórkowego - charakteryzuje poszczególne etapy interfazy - określa znaczenie wrzeciona kariokinetycznego - wyjaśnia, na czym polega programowana śmierć komórki	- wyjaśnia i porównuje przebieg cytokinezy w różnych typach komórek - charakteryzuje sposób formowania wrzeciona kariokinetycznego w komórkach roślinnej i zwierzęcej - wskazuje sytuacje, w których apoptoza komórek jest konieczna - wskazuje różnice w przebiegu cytokinezy komórek roślinnych i zwierzęcych	- wyjaśnia, w jaki sposób cykl komórkowy jest kontrolowany w komórce - wyjaśnia skutki mechanizmu transformacji nowotworowej dla organizmu człowieka - argumentuje, że proces apoptozy jest ważny dla prawidłowego funkcjonowania organizmu
35. 36.	Mejoza	- przedstawia etapy mejozy - przedstawia znaczenie mejozy - wyjaśnia zjawisko <i>crossing-over</i>	- charakteryzuje przebieg mejozy - charakteryzuje przebieg procesu <i>crossing-over</i>	- wyjaśnia znaczenie procesu <i>crossing-over</i> - wyjaśnia zmiany zawartości DNA podczas zapłodnienia - porównuje przebieg mitozy i mejozy	- wyjaśnia zmiany zawartości DNA podczas mejozy - wyjaśnia znaczenie mejozy	- argumentuje konieczność zmian zawartości DNA podczas mejozy - wyjaśnia związek rozmnażania płciowego z zachodzeniem procesu mejozy
37.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości					
38.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności					
IV. Metabolizm						
39.	Podstawowe za-	wyjaśnia pojęcia: <i>me-</i>	podaje poziom energe-	charakteryzuje budowę	porównuje rodzaje fos-	wykazuje, że procesy

40.	sady metaboliczmu	<i>metabolizm, szlak metaboliczny i cykl metaboliczny</i> • charakteryzuje podstawowe kierunki przemian metabolicznych (anabolizm, katabolizm) • wymienia nośniki energii w komórce • wymienia rodzaje fosforylacji • przedstawia budowę i podstawową funkcję ATP • przedstawia istotę reakcji utleniania i redukcji	tyczny substratów i produktów reakcji endoergicznych i egzoergicznych • wymienia cechy ATP • przedstawia sumaryczny zapis procesu fosforylacji • wymienia nośniki elektronów • wyjaśnia na przykładach pojęcia: <i>szlak metaboliczny</i> i <i>cykl metaboliczny</i> • wskazuje postaci utlenione i zredukowane przenośników elektronów na schematach	ATP • omawia przebieg fosforylacji substratowej, fotosyntetycznej i oksydacyjnej • porównuje istotę procesów anabolicznych i katabolicznych • wymienia inne niż ATP nośniki energii • przedstawia znaczenie NAD⁺, FAD, NADP⁺ w procesach utleniania i redukcji	fosforylacji • analizuje przebieg reakcji redoks z udziałem NADP⁺ • opisuje mechanizmy fosforylacji ADP (substratowej i chemiosmozy) • charakteryzuje typowe reakcje utleniania i redukcji • wykazuje związek budowy ATP z jego rolą biologiczną	anaboliczne i kataboliczne są ze sobą powiązane • wyjaśnia, w jaki sposób ATP sprzęga metabolizm
41. 42.	Budowa i działanie enzymów	• wyjaśnia pojęcia: <i>enzym, katalizator, energia aktywacji</i> • przedstawia budowę enzymów • wyjaśnia rolę enzymów w komórce	• wyjaśnia mechanizm działania enzymów • zapisuje równanie reakcji enzymatycznej • przedstawia, na czym polega swoistość substratowa enzymu • wymienia właściwości enzymów	• omawia budowę enzymów • wyjaśnia mechanizm tworzenia kompleksu enzym–substrat • wyjaśnia podstawowe właściwości enzymów	• porównuje modele powstawania kompleksu enzym–substrat • omawia zasady nazewnictwa i klasyfikacji enzymów	• wyjaśnia mechanizm katalizy enzymatycznej na nietypowym przykładzie • wyjaśnia, czym jest swoistość substratowa enzymu i z czego ona wynika
43. 44. 45.	Regulacja aktywności enzymów	• wymienia podstawowe czynniki wpływające na szybkość reakcji enzymatycznych • wyjaśnia pojęcia: <i>stała Michaelisa, inhibitor, aktywność</i> • przedstawia sposoby regulacji aktywności enzymów • przedstawia rodzaje inhibitorów i ich rolę	• wskazuje sposoby regulacji aktywności enzymów • wyjaśnia pojęcie <i>sprężenie zwrotne ujemne</i> i wskazuje, na czym ono polega • porównuje powinowactwo enzymów do substratów na podstawie wartości KM • przedstawia przebieg doświadczenia dotyczącego wpływu pH na aktywność enzymu trawiennego, np.	• wyjaśnia, w jaki sposób na szybkość reakcji enzymatycznych wpływają: stężenie substratu, temperatura, pH, stężenie soli, stężenie enzymu, aktywatory i inhibitory • porównuje mechanizm inhibicji kompetycyjnej i niekompetycyjnej • omawia sposoby regulacji przebiegu szlaków metabolicznych	• planuje doświadczenie mające na celu wykazanie wpływu temperatury na aktywność katalazy w bulwach ziemniaka • porównuje mechanizm działania inhibitorów hamujących enzymy nieodwracalnie i odwracalnie • proponuje doświadczenia dotyczące wpływu różnych czynników na aktywność enzymów	• wyjaśnia i argumentuje, w jaki sposób wiedza o działaniu enzymów ma wpływ na rozwój medycyny • określa, w jaki sposób można sprawdzić, czy dana substancja jest inhibitorem odwracalnym, czy inhibitorem nieodwracalnym enzymu

			pepsyny	• wyjaśnia mechanizm sprzężenia zwrotnego ujemnego jako sposobu regulacji przebiegu szlaków metabolicznych • interpretuje wyniki z doświadczenia wpływu pH (lub innego czynnika) na działanie enzymów trawiennych		
46. 47. 48.	Autotroficzne odżywianie się organizmów – fotosynteza	• wyjaśnia ogólny przebieg fotosyntezy • wymienia produkty i substraty fotosyntezy • wymienia etapy fotosyntezy i określa ich dokładną lokalizację w komórce • charakteryzuje główne etapy fotosyntezy • wymienia etapy cyklu Calvina • wyjaśnia znaczenie fotosyntezy dla organizmów żyjących na Ziemi	• wskazuje podstawowe różnice między fotosyntezą oksygeniczną a fotosyntezą anoksygeniczną • wykazuje związek budowy chloroplastu z przebiegiem fotosyntezy • analizuje na podstawie schematu przebieg fazy zależnej od światła oraz fazy niezależnej od światła • przedstawia rolę fotosystemów w fotosyntezie • wyjaśnia rolę chlorofilu i dodatkowych barwników fotosyntetycznych w przebiegu fotosyntezy • wymienia substraty i produkty faz fotosyntezy: zależnej i niezależnej od światła	• wyjaśnia mechanizm powstawania ATP w procesie chemiosmozy w chloroplacie • porównuje na podstawie schematu fotofosforylację cykliczną i fotofosforylację niecykliczną • omawia budowę cząsteczki chlorofilu • omawia budowę i funkcje fotosystemów I i II • omawia przebieg poszczególnych etapów cyklu Calvina • omawia budowę i działanie fotosystemów • wyjaśnia związek między fazą zależną od światła a fazą niezależną od światła • opisuje przebieg doświadczenia obrazującego syntezę skrobi w liściach wybranej rośliny	• porównuje barwniki roślinne i wskazuje ich znaczenie w fotosyntezie • wyjaśnia przebieg doświadczenia dotyczącego wpływu barwy światła na efektywność fotosyntezy i formułuje wnioski • określa warunki, przebieg oraz efekty fosforylacji - Fotosyntetycznej cyklicznej i fosforylacji - Fotosyntetycznej niecyklicznej • wyciąga wnioski z przedstawionego doświadczenia dotyczącego syntezy skrobi w liściach pelargonii	• przedstawia argumenty potwierdzające rolę obu fotosystemów w fotosyntezie
49.	Autotroficzne odżywianie się or-	• wyjaśnia pojęcie <i>chemosynteza</i>	• wymienia etapy chemosyntezy	• omawia przebieg pierwszego i drugiego etapu	• wskazuje różnice między przebiegiem fotosyn-	• wyjaśnia znaczenie chemosyntezy

	ganizmów – chemosynteza	wymienia przykłady organizmów, u których zachodzi chemosynteza	wyjaśnia, na czym polega chemosynteza	chemosyntezy przedstawia znaczenie chemosyntezy w produkcji materii organicznej	tezy a przebiegiem chemosyntezy	w ekosystemach kominów hydrotermalnych
50. 51. 52. 53.	Oddychanie komórkowe. Oddychanie tlenowe	- wyjaśnia pojęcie <i>oddychanie komórkowe</i> - zapisuje reakcję oddychania komórkowego - określa znaczenie oddychania komórkowego dla funkcjonowania organizmu - wymienia etapy oddychania tlenowego - lokalizuje etapy oddychania tlenowego w mitochondrium - wymienia czynniki wpływające na intensywność oddychania tlenowego - wymienia organizmy oddychające tlenowo	- wykazuje związek budowy mitochondrium z przebiegiem procesu oddychania komórkowego - analizuje na podstawie schematu przebieg glikolizy, reakcji pomostowej, cyklu Krebsa i łańcucha oddechowego - wyróżnia substraty i produkty tych procesów - uzasadnia, że oddychanie komórkowe ma charakter kataboliczny - omawia czynniki wpływające na intensywność tlenowego oddychania komórkowego	- omawia przebieg poszczególnych etapów oddychania tlenowego - przedstawia bilans energetyczny oddychania tlenowego - przedstawia, na czym polega fosforylacja substratowa - wyjaśnia hipotezę chemiosmozy - przeprowadza doświadczenie dotyczące wydzielania dwutlenku węgla przez kiełkujące nasiona	- wyjaśnia mechanizm powstawania ATP w procesie chemiosmozy w mitochondriach (fosforylacja oksydacyjna) - porównuje zysk energetyczny brutto i netto etapów oddychania tlenowego - wykazuje różnice między fosforylacją substratową a fosforylacją oksydacyjną	- wyjaśnia na podstawie przeprowadzonego doświadczenia, że tlen jest niezbędny do kiełkowania nasion - wyjaśnia, dlaczego łańcuch oddechowy zachodzi wyłącznie w warunkach tlenowych
54. 55.	Procesy beztlenowego uzyskiwania energii	- wyjaśnia pojęcia: <i>oddychanie beztlenowe</i>, <i>fermentacja</i> - wymienia organizmy przeprowadzające oddychanie beztlenowe i fermentację - określa lokalizację fermentacji w komórce i ciele człowieka - wymienia zastosowanie fermentacji w przemyśle spożywczym i w życiu codziennym	- wyjaśnia różnicę między oddychaniem beztlenowym a fermentacją - omawia wykorzystanie fermentacji w życiu człowieka - podaje nazwy etapów fermentacji	- omawia przebieg poszczególnych etapów fermentacji - określa zysk energetyczny procesów beztlenowych - określa warunki, w których zachodzi fermentacja - analizuje przebieg fermentacji alkoholowej i mlekowej	- porównuje drogi przemian pirogronianu w fermentacji alkoholowej, mleczanowej i w oddychaniu tlenowym - porównuje oddychanie tlenowe, oddychanie beztlenowe i fermentację - planuje doświadczenie mające na celu wykazanie wydzielania dwutlenku węgla podczas fermentacji alkoholowej	wyjaśnia, dlaczego utlenianie substratu energetycznego w warunkach tlenowych dostarcza więcej energii niż w warunkach beztlenowych

56. 57.	Inne procesy metaboliczne	- wymienia zbędne produkty katabolicznych przemian węglowodanów, tłuszczów i białek oraz drogi ich usuwania z organizmu - wyjaśnia pojęcia: <i>glukoneogeneza, glikogenoliza, deaminacja</i> - wymienia różnice między aminokwasami endogennymi a egzogennymi - określa lokalizację cyklu mocznikowego i glukoneogenezy w organizmie człowieka	wyjaśnia, na czym polega cykl mocznikowy, β-oksydacja, glukoneogeneza, glikogenoliza oraz deaminacja	- omawia na podstawie schematów przebieg utleniania kwasów tłuszczowych, syntezę kwasów tłuszczowych, glukoneogenezy, glikogenolizy - omawia przebieg przemian białek - charakteryzuje cykl mocznikowy - wyjaśnia, na czym polega metabolizm tłuszczów u zwierząt	- omawia przebieg rozkładu białek, cukrów i tłuszczów - określa znaczenie acetylokoenzymu A w przebiegu różnych szlaków metabolicznych - wyjaśnia, dlaczego amoniak powstający w tkankach nie jest transportowany do wątroby w stanie wolnym - wyjaśnia związek między katabolizmem aminokwasów i białek a cyklem Krebsa	wykazuje związek procesów (utleniania kwasów tłuszczowych, syntezy kwasów tłuszczowych, glukoneogenezy, glikogenolizy) z pozyskiwaniem energii przez komórkę
58. 59.	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości					
60.	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności					

Wymagania edukacyjne z chemii dla klasy pierwszej szkoły ponadpodstawowej – zakres rozszerzony

1. Budowa atomu. Układ okresowy pierwiastków chemicznych

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: - wymienia nazwy szkła i sprzętu laboratoryjnego - zna i stosuje zasady BHP obowiązujące w pracowni chemicznej - bezpiecznie posługuje się podstawowym sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami chemicznymi - definiuje pojęcia: <i>atom, elektron, proton, neutron, nukleony, elektrony walencyjne</i> - oblicza liczbę protonów, elektronów i neutronów w atomie danego pierwiastka chemicznego na podstawie zapisu A_ZE - definiuje pojęcia: <i>masa atomowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej, masa cząsteczkowa</i> - podaje masy atomowe i liczby atomowe pierwiastków chemicznych, korzystając z układu okresowego - oblicza masy cząsteczkowe prostych związków chemicznych, np. MgO, CO_2 - definiuje pojęcia dotyczące współczesnego modelu budowy atomu: <i>orbital atomowy, liczby kwantowe (n, l, m, m_s), stan energetyczny, stan kwantowy, elektrony sparowane</i> - wyjaśnia na przykładzie atomu wodoru, co to są izotopy pierwiastków chemicznych - omawia współczesne teorie dotyczące budowy modelu atomu - definiuje pojęcie <i>pierwiastek chemiczny</i> - podaje treść prawa okresowości - omawia budowę układu okresowego pierwiastków chemicznych (podział na grupy,	Uczeń: - wyjaśnia przeznaczenie podstawowego szkła i sprzętu laboratoryjnego - wykonuje proste obliczenia związane z pojęciami: <i>masa atomowa, masa cząsteczkowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej</i> - podaje treść zasady nieoznaczoności Heisenberga, reguły Hunda oraz zakazu Pauliego - opisuje typy orbitali atomowych i rysuje ich kształty - zapisuje konfiguracje elektronowe atomów pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych Z od 1 do 10 - definiuje pojęcia: <i>promieniotwórczość naturalna i promieniotwórczość sztuczna, okres półtrwania</i> - wymienia zastosowania izotopów pierwiastków promieniotwórczych - przedstawia ewolucję poglądów na temat budowy materii od starożytności do czasów współczesnych - wyjaśnia budowę współczesnego układu okresowego pierwiastków chemicznych, uwzględniając podział na bloki s, p, d oraz f - wyjaśnia, co stanowi podstawę budowy współczesnego układu okresowego pierwiastków chemicznych (konfiguracja elektronowa wyznaczająca podział na bloki s, p, d oraz f) - wyjaśnia, podając przykłady, jakich	Uczeń: - wyjaśnia, od czego zależy ładunek jądra atomowego i dlaczego atom jest elektrycznie obojętny - wykonuje obliczenia związane z pojęciami: <i>masa atomowa, masa cząsteczkowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej</i> (o większym stopniu trudności) - zapisuje konfiguracje elektronowe atomów pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych Z od 1 do 36 oraz jonów o podanym ładunku za pomocą symboli powłok elektronowych s, p, d, f (zapis konfiguracji pełny i skrócony) lub schematu klatkowego, korzystając z reguły Hunda i zakazu Pauliego - określa stan kwantowy elektronów w atomie za pomocą czterech liczb kwantowych, korzystając z praw mechaniki kwantowej - oblicza masę atomową pierwiastka chemicznego o znanym składzie izotopowym - oblicza procentową zawartość izotopów w pierwiastku chemicznym - określa rodzaje i właściwości promieniowania (α, β, γ) - wyjaśnia pojęcie <i>szereg promieniotwórczy</i> - podaje przykłady praktycznego wykorzystania zjawiska promieniotwórczości - wyjaśnia, na jakiej podstawie klasyfikowano pierwiastki chemiczne w XIX w. - omawia kryterium klasyfikacji pierwiastków chemicznych zastosowane przez Dmitrija	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega dualizm korpuskularno-falowy - zapisuje za pomocą liczb kwantowych konfiguracje elektronowe atomów dowolnych pierwiastków chemicznych oraz jonów wybranych pierwiastków - wyjaśnia, dlaczego masa atomowa pierwiastka chemicznego zwykle nie jest liczbą całkowitą - wyznacza masę izotopu promieniotwórczego na podstawie okresu półtrwania - analizuje zmiany masy izotopu promieniotwórczego w zależności od czasu - rysuje wykres zmiany masy izotopu promieniotwórczego w zależności od czasu - zapisuje przebieg reakcji jądrowych - wyjaśnia kontrolowany i niekontrolowany przebieg reakcji łańcuchowej - porównuje układ okresowy pierwiastków chemicznych opracowany przez Mendelejewa (XIX w.) ze współczesną wersją - uzasadnia przynależność pierwiastków chemicznych do poszczególnych bloków energetycznych - uzasadnia, dlaczego lantanowce znajdują się w grupie 3. i okresie 6., a aktynowce w grupie 3. i okresie 7. - wymienia nazwy systematyczne superciężkich pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych większych od 100

okresy i bloki konfiguracyjne) - wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne należące do bloków <i>s</i>, <i>p</i>, <i>d</i> oraz <i>f</i> - określa podstawowe właściwości pierwiastka chemicznego na podstawie jego położenia w układzie okresowym - wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne zaliczane do niemetalu i metali	informacji na temat pierwiastka chemicznego dostarcza znajomość jego położenia w układzie okresowym	Mendelejewa - analizuje, jak – zależnie od położenia w układzie okresowym – zmienia się charakter chemiczny pierwiastków grup głównych - wykazuje zależność między położeniem pierwiastka chemicznego w danej grupie i bloku energetycznym a konfiguracją elektronową powłoki walencyjnej	
---	--	---	--

2. Wiązania chemiczne

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: - definiuje pojęcie <i>elektroujemność</i> - wymienia nazwy pierwiastków elektrododatnich i elektroujemnych, korzystając z tabeli elektroujemności - wymienia przykłady cząsteczek pierwiastków (np. O₂, H₂) i związków chemicznych (np. H₂O, HCl) - definiuje pojęcia: <i>wiązanie chemiczne</i>, <i>wartościowość</i>, <i>polaryzacja wiązania</i>, <i>dipol</i>, <i>moment dipolowy</i> - wymienia i charakteryzuje rodzaje wiązań chemicznych (jonowe, kowalencyjne, kowalencyjne spolaryzowane) - wskazuje zależność między różnicą elektroujemności w cząsteczce a rodzajem wiązania - wymienia przykłady cząsteczek, w których występuje wiązanie jonowe, kowalencyjne i kowalencyjne spolaryzowane - definiuje pojęcia: <i>orbital molekularny</i> (cząsteczkowy), <i>wiązanie σ</i>, <i>wiązanie π</i>, <i>wiązanie metaliczne</i>, <i>wiązanie wodorowe</i>, <i>wiązanie koordynacyjne</i>, <i>donor pary</i>	Uczeń: - omawia, jak zmienia się elektroujemność pierwiastków chemicznych w układzie okresowym - wyjaśnia regułę dubletu elektronowego i regułę oktetu elektronowego - przewiduje rodzaj wiązania chemicznego na podstawie różnicy elektroujemności pierwiastków chemicznych - wyjaśnia sposób powstawania wiązań kowalencyjnych, kowalencyjnych spolaryzowanych, jonowych i metalicznych - wymienia przykłady i określa właściwości substancji, w których występują wiązania metaliczne, wodorowe, kowalencyjne, jonowe - wyjaśnia właściwości metali na podstawie znajomości natury wiązania metalicznego - wyjaśnia różnicę między orbitalem atomowym a orbitalem cząsteczkowym (molekularnym) - wyjaśnia pojęcia: <i>stan podstawowy atomu</i>, <i>stan wzbudzony atomu</i> - wyjaśnia, na czym polega hybrydyzacja orbitali atomowych	Uczeń: - analizuje, jak zmieniają się elektroujemność i charakter chemiczny pierwiastków w układzie okresowym - zapisuje wzory elektronowe (wzory kropkowe) i kreskowe cząsteczek, w których występują wiązania kowalencyjne, jonowe oraz koordynacyjne - wyjaśnia, dlaczego wiązanie koordynacyjne nazywane jest też wiązaniem donorowo-akceptorowym - wyjaśnia pojęcie <i>energii jonizacji</i> - omawia sposób, w jaki atomy pierwiastków chemicznych bloków <i>s</i> i <i>p</i> osiągają trwałe konfiguracje elektronowe (tworzenie jonów) - charakteryzuje wiązania metaliczne i wodorowe oraz podaje przykłady ich powstawania - zapisuje równania reakcji powstawania jonów i tworzenia wiązania jonowego - przedstawia graficznie tworzenie się wiązań typów <i>σ</i> i <i>π</i> - określa wpływ wiązania wodorowego na nietypowe właściwości wody	Uczeń: - wyjaśnia zależność między długością wiązania a jego energią - porównuje wiązanie koordynacyjne z wiązaniem kowalencyjnym - proponuje wzory elektronowe (wzory kropkowe) i kreskowe dla cząsteczek lub jonów, w których występują wiązania koordynacyjne - określa typy wiązań (<i>σ</i> i <i>π</i>) w prostych cząsteczkach (np. CO₂, N₂) - określa rodzaje oddziaływań między atomami a cząsteczkami na podstawie wzoru chemicznego lub informacji o oddziaływaniu - analizuje mechanizm przewodzenia prądu elektrycznego przez metale i stopione sole - wyjaśnia wpływ rodzaju wiązania na właściwości fizyczne substancji - przewiduje typ hybrydyzacji w cząsteczkach (np. CH₄, BF₃) - udowadnia zależność między typem hybrydyzacji a kształtem cząsteczki - określa wpływ wolnych par elektronowych na geometrię cząsteczki

<i>elektronowej, akceptor pary elektronowej</i> – opisuje budowę wewnętrzną metali – definiuje pojęcie <i>hybrydyzacja orbitali atomowych</i> – wskazuje, od czego zależy kształt cząsteczki (rodzaj hybrydyzacji)	– podaje warunek wystąpienia hybrydyzacji orbitali atomowych – przedstawia przykład przestrzennego rozmieszczenia wiązań w cząsteczkach (np. CH₄, BF₃) – wyjaśnia, na czym polega i do czego służy metoda VSEPR – definiuje pojęcia: <i>atom centralny, ligand, liczba koordynacyjna</i>	– wyjaśnia pojęcie <i>siły van der Waalsa</i> – porównuje właściwości substancji jonowych, cząsteczkowych, kowalencyjnych, metalicznych oraz substancji o wiązaniach wodorowych – oblicza liczbę przestrzenną i na podstawie jej wartości określa typ hybrydyzacji oraz możliwy kształt cząsteczek – opisuje typy hybrydyzacji orbitali atomowych (<i>sp, sp², sp³</i>)	– określa kształt cząsteczek i jonów metodą VSEPR
---	---	--	---

3. Systematyka związków nieorganicznych

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: – definiuje pojęcia <i>zjawisko fizyczne</i> i <i>reakcja chemiczna</i> – wymienia przykłady zjawisk fizycznych i reakcji chemicznych znanych z życia codziennego – definiuje pojęcia: <i>równanie reakcji chemicznej, substraty, produkty, reakcja syntezy, reakcja analizy, reakcja wymiany</i> – zapisuje równania prostych reakcji chemicznych (reakcji syntezy, analizy i wymiany) – podaje treść prawa zachowania masy i prawa stałości składu związku chemicznego – interpretuje równania reakcji chemicznych w aspektach jakościowym i ilościowym – definiuje pojęcie <i>tlenki</i> – zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych tlenków metali i niemetalu – zapisuje równanie reakcji otrzymywania tlenków co najmniej jednym sposobem – ustala doświadczalnie charakter chemiczny	Uczeń: – wymienia różnicę między zjawiskiem fizycznym a reakcją chemiczną – przeprowadza doświadczenie chemiczne mające na celu otrzymanie prostego związku chemicznego (np. FeS), zapisuje równanie przeprowadzonej reakcji chemicznej, określa jej typ oraz wskazuje substraty i produkty – zapisuje równanie reakcji otrzymywania tlenków pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych Z od 1 do 30 – opisuje budowę tlenków – dokonuje podziału tlenków na kwasowe, zasadowe, obojętne i amfoteryczne – zapisuje równania reakcji chemicznych tlenków kwasowych i zasadowych z wodą – wymienia przykłady zastosowania tlenków – wymienia odmiany tlenku krzemu(IV) występujące w środowisku przyrodniczym – opisuje proces produkcji szkła – zapisuje wzory i nazwy systematyczne wodorotlenków	Uczeń: – wskazuje zjawiska fizyczne i reakcje chemiczne wśród podanych przemian – określa typ reakcji chemicznej na podstawie jej przebiegu – stosuje prawo zachowania masy i prawo stałości składu związku chemicznego – podaje przykłady nadtlenków i ich wzory sumaryczne – wymienia kryteria podziału tlenków i na tej podstawie dokonuje ich klasyfikacji – dokonuje podziału tlenków na kwasowe, zasadowe, obojętne i amfoteryczne oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych tych tlenków z kwasami i zasadami – wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne, które mogą tworzyć tlenki i wodorotlenki amfoteryczne – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie zachowania tlenku glinu wobec zasady i kwasu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych w postaciach	Uczeń: – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie charakteru chemicznego tlenków metali i niemetalu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie działania zasady i kwasu na tlenki</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – przewiduje charakter chemiczny tlenków wybranych pierwiastków i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – określa charakter chemiczny tlenków pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych Z od 1 do 30 na podstawie ich zachowania wobec wody, kwasu i zasady; zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – określa różnice w budowie cząsteczek tlenków i nadtlenków – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie wodorotlenku żelaza(III)</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji

danego tlenku – definiuje pojęcia: <i>tlenki kwasowe, tlenki zasadowe, tlenki obojętne</i> – zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych wodorotlenków – definiuje pojęcia <i>wodorotlenki</i> i <i>zasady</i> – zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych wodorotlenków – wyjaśnia różnicę między zasadą a wodorotlenkiem – zapisuje równanie reakcji otrzymywania wybranej zasady – definiuje pojęcia: <i>amfoteryczność, tlenki amfoteryczne, wodorotlenki amfoteryczne</i> – zapisuje wzory i nazwy wybranych tlenków i wodorotlenków amfoterycznych – definiuje pojęcia: <i>kwasy, moc kwasu</i> – wymienia sposoby klasyfikacji kwasów (ze względu na ich skład, moc i właściwości utleniające) – zapisuje wzory i nazwy systematyczne kwasów – zapisuje równania reakcji otrzymywania kwasów – definiuje pojęcie <i>sole</i> – wymienia rodzaje soli – zapisuje wzory i nazwy systematyczne prostych soli – przeprowadza doświadczenie mające na celu otrzymanie wybranej soli w reakcji zobojętniania oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – wymienia przykłady soli występujących w przyrodzie, określa ich właściwości i zastosowania – opisuje rodzaje skał wapiennych i ich właściwości – podaje przykłady nawozów naturalnych	– opisuje budowę wodorotlenków – zapisuje równania reakcji otrzymywania zasad – wyjaśnia pojęcia: <i>amfoteryczność, tlenki amfoteryczne, wodorotlenki amfoteryczne</i> – zapisuje równania reakcji chemicznych wybranych tlenków i wodorotlenków z kwasami i zasadami – wymienia przykłady zastosowania wodorotlenków – wymienia przykłady zastosowania wodorotlenków – wymienia przykłady tlenków kwasowych, zasadowych, obojętnych i amfoterycznych – opisuje budowę kwasów – dokonuje podziału podanych kwasów na tlenowe i beztlenowe – wymienia metody otrzymywania kwasów i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – wymienia przykłady zastosowania kwasów – opisuje budowę soli – zapisuje wzory i nazwy systematyczne soli – wyjaśnia pojęcia <i>wodorosole</i> i <i>hydroksosole</i> – zapisuje równania reakcji otrzymywania wybranej soli trzema sposobami – znajduje informacje na temat występowania soli w przyrodzie – wymienia zastosowania soli w przemyśle i życiu codziennym – wyjaśnia mechanizm zjawiska krasowego – określa przyczyny twardości wody i sposoby jej usuwania – wyjaśnia wpływ składników wód mineralnych na organizm ludzki – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Sporządzanie zaprawy gipsowej i badanie jej twardnienia</i> oraz zapisuje odpowiednie	cząsteczkowej i jonowej – wymienia metody otrzymywania tlenków, wodorotlenków i kwasów oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie <i>Otrzymywanie wodorotlenku sodu</i> i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – projektuje doświadczenie <i>Otrzymywanie wodorotlenku wapnia</i> i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – projektuje doświadczenie <i>Reakcja tlenku fosforu(V) z wodą</i> i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – projektuje doświadczenie <i>Badanie charakteru chemicznego wybranych wodorotlenków</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji – omawia typowe właściwości chemiczne kwasów (zachowanie wobec metali, tlenków metali, wodorotlenków i soli kwasów o mniejszej mocy) oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – podaje nazwy kwasów nieorganicznych na podstawie ich wzorów chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie kwasu chlorowodorowego</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie kwasu siarkowodorowego</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie kwasu siarkowego(IV)</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – wymienia metody otrzymywania soli – zapisuje równania reakcji otrzymywania wybranej soli co najmniej pięcioma sposobami	chemicznej – projektuje i przeprowadza doświadczenia chemiczne, w których wyniku można otrzymać różnymi metodami wodorotlenki trudno rozpuszczalne w wodzie; zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – przewiduje wzór oraz charakter chemiczny tlenku, znając produkty reakcji chemicznej tego tlenku z wodorotlenkiem sodu i kwasem chlorowodorowym – analizuje właściwości pierwiastków chemicznych pod względem możliwości tworzenia tlenków i wodorotlenków amfoterycznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Działanie kwasu chlorowodorowego na etanian sodu</i> oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – określa różnice w budowie cząsteczek soli obojętnych, hydroksosoli i wodorosoli oraz podaje przykłady tych związków chemicznych – określa różnice w budowie cząsteczek soli obojętnych, prostych, podwójnych i uwodnionych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Ogrzewanie siarczynu(VI) miedzi(II)–woda(1/5)</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – ustala nazwy różnych soli na podstawie ich wzorów chemicznych – ustala wzory soli na podstawie ich nazw – proponuje metody, którymi można otrzymać wybraną sól i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – ocenia, które z poznanych związków chemicznych mają istotne znaczenie w przemyśle i gospodarce – określa typ wiązania chemicznego występującego w azotkach
--	---	--	--

i sztucznych – definiuje pojęcia: <i>wodorki, azotki, węgliki</i>	równania reakcji chemicznych	– podaje nazwy i zapisuje wzory sumaryczne wybranych wodorosoli i hydroksosoli – odszukuje informacje na temat występowania w przyrodzie tlenków i wodorotlenków, podaje ich wzory i nazwy systematyczne oraz zastosowania – opisuje budowę, właściwości oraz zastosowania węglików i azotków – opisuje różnice we właściwościach hydratów i soli bezwodnych na przykładzie skał gipsowych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Wykrywanie węglanu wapnia</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Termiczny rozkład wapieni</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Gaszenie wapna palonego</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych	– zapisuje równania reakcji chemicznych, w których wodorki, węgliki i azotki występują jako substraty
---	-------------------------------------	--	--

4 Przedmiotowy system oceniania (propozycja)

Uwaga! Szczegółowe warunki i sposób oceniania określa statut szkoły

Zasady ogólne

1. Na **podstawowym** poziomie wymagań uczeń powinien wykonać zadania **obowiązkowe** (na stopień dopuszczający - łatwe; na stopień dostateczny - umiarkowanie trudne); niektóre czynności ucznia mogą być **wspomagane** przez nauczyciela (np. wykonywanie doświadczeń, rozwiązywanie problemów, przy czym na stopień dostateczny uczeń wykonuje je pod kierunkiem nauczyciela, na stopień dopuszczający - przy pomocy nauczyciela lub innych uczniów).
2. Czynności wymagane na poziomach wymagań **wyższych** niż poziom podstawowy uczeń powinien wykonać **samodzielnie** (na stopień dobry niekiedy może jeszcze korzystać z niewielkiego wsparcia nauczyciela).
3. W wypadku wymagań na stopnie **wyższym** niż dostateczny uczeń wykonuje zadania **dodatkowe** (na stopień dobry - umiarkowanie trudne; na stopień bardzo dobry - trudne).
4. Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który opanował wszystkie treści z podstawy programowej oraz rozwiązuje zadania o wysokim stopniu trudności.

Wymagania ogólne – uczeń:

- wykorzystuje pojęcia i wielkości fizyczne do opisu zjawisk i wskazuje ich przykłady w otoczeniu,
- rozwiązuje problemy, wykorzystując prawa i zależności fizyczne,
- planuje i przeprowadza obserwacje i doświadczenia, wnioskuje na podstawie ich wyników,
- posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych.

Ponadto:

- sprawnie się komunikuje i stosuje terminologię właściwą dla fizyki,
- kreatywnie rozwiązuje problemy z dziedziny fizyki, **świadomie** wykorzystując metody i narzędzia wywodzące się z informatyki,
- posługuje się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
- samodzielnie dociera do informacji, dokonuje ich selekcji, syntezy i wartościowania; rzetelnie korzysta z różnych źródeł informacji, w tym z internetu,
- uczy się systematycznie, buduje prawidłowe związki przyczynowo-skutkowe, porządkuje i pogłębia zdobytą wiedzę,
- współpracuje w grupie i realizuje projekty edukacyjne z dziedziny fizyki lub astronomii.

Szczegółowe wymagania na poszczególne stopnie

(wymagania na kolejne stopnie się **kumulują** - obejmują również wymagania na stopnie niższe)

Symbolem ^R oznaczono treści spoza podstawy programowej; doświadczenia obowiązkowe zapisano pogrubioną czcionką

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
1. Wprowadzenie			
Uczeń: • podaje przykłady zjawisk fizycznych występujących w przyrodzie • przelicza wielokrotności i podwielokrotności • wymienia prowadzenie doświadczeń oraz modelowanie matematyczne obserwowanych zjawisk i obiektów jako metody badań fizyki • wyjaśnia, na czym polega prowadzenie doświadczeń fizycznych • rozróżnia pojęcia: zjawiska fizycznego, obiektu, wielkości fizycznej • wyjaśnia, na czym polega pomiar; wymienia podstawowe wielkości mierzone podczas badania ruchu • określa sposób zapisu wyniku pomiaru (wraz z jednostką); wymienia podstawowe jednostki układu SI: długości, masy i czasu • przeprowadza pomiary i doświadczenia, korzystając z ich opisów; wyjaśnia, dlaczego wykonuje się pomiary wielokrotne • posługuje się pojęciem niepewności pomiaru; zapisuje wynik wraz z jego jednostką, uwzględniając informacje o niepewności • zapisuje wyniki pomiarów w tabeli • przeprowadza proste obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności pomiaru lub danych • rozpoznaje zależność rosnącą bądź malejącą na podstawie danych z tabeli lub wykresu; rozpoznaje proporcjonalność prostą i podaje jej przykłady • odczytuje dane przedstawione w tabelach i na wykresach zależności liniowych	Uczeń: • posługuje się pojęciem roku świetlnego • opisuje budowę Układu Słonecznego i jego miejsce w Galaktyce • wyjaśnia, na czym polega modelowanie matematyczne • wyjaśnia przyczyny wprowadzenia międzynarodowego układu jednostek miar (układu SI) • wyraża wielkości w podstawowych jednostkach układu SI; przelicza wielokrotności i podwielokrotności (korzystając z tabeli przedrostków) oraz jednostki czasu • wyznacza średnią z wyników pomiaru wykonanego wielokrotnie • rozróżnia błędy przypadkowe i systematyczne, podaje ich przykłady • przeprowadza obliczenia, posługując się kalkulatorem • posługuje się pojęciami: proporcjonalności prostej, proporcjonalności odwrotnej, zależności liniowej (funkcja liniowa); podaje przykłady • posługuje się pojęciem współczynnika kierunkowego • interpretuje wykresy zależności liniowych (nachylenie prostej i punkty przecięcia z osiami) • rozwiązuje typowe zadania obliczeniowe z wykorzystaniem wykresów	Uczeń: • podaje rzędy wielkości rozmiarów i mas obiektów, którymi zajmuje się fizyka, oraz czasu trwania wybranych zjawisk • wskazuje przykłady wzajemnego uzupełniania się doświadczenia i modelowania matematycznego w naukach ścisłych • określa miary wzorcowe w układzie SI: długości, masy i czasu • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych (w tym tekstów popularnonaukowych), dotyczących miar wzorcowych i jednostek wielkości fizycznych • przedstawia dane podane w tabeli za pomocą histogramu (wykresu słupkowego) • posługuje się pojęciami: niepewności maksymalnej wartości średniej, niepewności względnej; oblicza te niepewności • interpretuje wzory opisujące zależności między wielkościami fizycznymi • sporządza wykresy zależności liniowych • opisuje za pomocą wzorów zależności liniowe przedstawione na wykresie	Uczeń: • przygotowuje i przedstawia prezentację dotyczącą miar wzorcowych i jednostek wielkości mierzalnych • posługuje się pojęciem niepewności standardowej wartości średniej; oblicza ją • rozwiązuje nietypowe zadania związane z opisywaniem zależności między wielkościami

2. Ruch prostoliniowy

Uczeń:

- posługuje się pojęciem punktu materialnego
- rozróżnia wielkości wektorowe i skalarne; podaje przykłady
- określa cechy wektora
- definiuje ruch, posługując się pojęciem układu odniesienia
- opisuje i wskazuje przykłady względności ruchu
- posługuje się pojęciem prędkości do opisu ruchu prostoliniowego; oblicza wartość prędkości i przelicza jej jednostki
- rozróżnia prędkość średnią i prędkość chwilową; podaje przykłady
- nazywa ruch po torze prostoliniowym ze stałą prędkością ruchem jednostajnym prostoliniowym; wskazuje przykłady; rysuje wykres $v(t)$
- wyznacza wartość prędkości i drogę z wykresów zależności prędkości i drogi od czasu; rysuje te wykresy na podstawie podanych informacji
- posługuje się pojęciem niepewności pomiaru; zapisuje wynik pomiaru wraz z jego jednostką, uwzględniając informacje o niepewności
- oblicza parametry ruchu jednostajnego prostoliniowego (prędkość i drogę), wykorzystując równanie ruchu jednostajnego prostoliniowego (zależność $x(t)$); zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności pomiaru lub danych
- posługuje się pojęciem średniej wartości prędkości
- nazywa ruchem prostoliniowym jednostajnie zmiennym ruch po torze prostoliniowym, w którym wartość prędkości zmienia się ze stałym przyspieszeniem; podaje przykłady
- nazywa ruchem jednostajnie przyspieszonym ruch, w którym wartość prędkości rośnie w jednostkowych przedziałach czasu o taką

Uczeń:

- wyjaśnia, dlaczego punkt materialny jest modelem ciała
- określa położenie punktu materialnego za pomocą współrzędnej położenia
- wykonuje graficznie działania na wektorach (dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie przez liczbę)
- opisuje ruch względem różnych układów odniesienia; posługuje się pojęciem wektora przemieszczenia; rozróżnia pojęcia: położenia, przemieszczenia i drogi
- opisuje ruch prostoliniowy, posługując się pojęciem wektora przemieszczenia
- przedstawia graficznie wektory położenia oraz wektor przemieszczenia w wybranym układzie odniesienia
- opisuje wektory przemieszczenia podczas ruchu ciała po prostej (określa współrzędną wektora przemieszczenia)
- dodaje wektory przemieszczenia leżące na jednej prostej
- posługuje się pojęciem prędkości jako wielkości wektorowej
- posługuje się pojęciami: współrzędnej wektora prędkości, prędkości średniej, prędkości chwilowej; oblicza ich wartości
- posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy infografiki zamieszczonej w podręczniku, dotyczącej prędkości występujących w przyrodzie
- opisuje ruch jednostajny prostoliniowy, posługując się zależnością położenia od czasu
- wyznacza położenie, wartość prędkości i drogę w ruchu jednostajnym na podstawie danych zawartych w tabelach i wykresach
- sporządza i interpretuje wykresy zależności parametrów ruchu jednostajnego prostoliniowego od czasu; właściwie skaluje, oznacza i dobiera zakresy osi; dopasowuje prostą do danych przedstawionych w postaci wykresu; interpretuje nachylenie tej prostej i punkty przecięcia z osiami
- posługuje się pojęciem wartości wektora

Uczeń:

- wykonuje działania na wektorach przemieszczenia
- wyprowadza równanie ruchu jednostajnego prostoliniowego (zależność położenia od czasu)
- uwzględnia niepewności pomiarów przy sporządzaniu i interpretowaniu wykresów zależności parametrów ruchu jednostajnego prostoliniowego od czasu
- zaznacza niepewności pomiarów przy sporządzaniu wykresu zależności $x(t)$; dopasowuje prostą do punktów na wykresie, a na podstawie jej nachylenia wyznacza prędkość ciała
- szacuje wartość spodziewanego wyniku pomiaru lub obliczeń, interpretuje otrzymany wynik i ocenia jego realność
- opisuje rzut pionowy jako przykład ruchu prostoliniowego jednostajnie zmiennego; rysuje wykresy $v(t)$
- wyprowadza i interpretuje wzór przedstawiający zależność położenia od czasu w ruchu jednostajnie zmiennym, korzystając z wykresu zależności $v(t)$; opisuje zależność drogi od czasu
- sporządza i interpretuje wykresy zależności drogi od czasu i drogi od kwadratu czasu w ruchu jednostajnie zmiennym z uwzględnieniem niepewności; dopasowuje prostą do danych przedstawionych w postaci wykresu $s(t^2)$, interpretuje nachylenie tej prostej i punkty przecięcia z osiami; wyznacza przyspieszenie ciała
- projektuje i przeprowadza proste doświadczenie obrazujące ruch ciała; rejestruje je za pomocą kamery; modyfikuje jego przebieg; przeprowadza doświadczenie (badanie ruchu prostoliniowego jednostajnie zmiennego); analizuje i opracowuje wyniki

Uczeń:

- wyznacza niepewność pomiaru prędkości ciała wyznaczonej na podstawie nachylenia prostej dopasowanej do punktów na wykresie zależności $x(t)$ w ruchu jednostajnym prostoliniowym
- projektuje i przeprowadza doświadczenie (inne niż opisane w podręczniku) w celu zbadania ruchu prostoliniowego jednostajnie zmiennego; opracowuje wyniki; prezentuje i ocenia badanie
- rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy związane z:
 - opisywaniem ruchów prostoliniowych,
 - ruchem jednostajnym prostoliniowym,
 - ruchem prostoliniowym jednostajnie zmiennym

samą wartość, a ruchem jednostajnie opóźnionym – ruch, w którym wartość prędkości maleje w jednostkowych przedziałach czasu o taką samą wartość • posługuje się pojęciem przyspieszenia wraz z jego jednostką do opisu ruchu prostoliniowego jednostajnie zmiennego • stosuje w obliczeniach związek przyspieszenia ze zmianą prędkości i czasem, w jakim ta zmiana nastąpiła • informuje, że pole pod wykresem zależności $v(t)$ jest liczbowo równe drodze przebytej przez ciało • analizuje pod kierunkiem nauczyciela tekst popularnonaukowy dotyczący ruchu; wyodrębnia z tekstów, tabel i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu; przedstawia je w różnych postaciach • przeprowadza proste doświadczenie (badanie ruchu), korzystając z jego opisu; opisuje przebieg doświadczenia lub pokazu; formułuje wnioski; rozwiązuje proste zadania lub problemy związane z: – obliczaniem prędkości średniej i chwilowej, – ruchem jednostajnym prostoliniowym, korzystając z równania ruchu jednostajnego, wzoru na drogę i wykresów zależności parametrów ruchu od czasu, – ruchem prostoliniowym jednostajnie zmiennym, w szczególności: przelicza wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	prędkości średniej • rozróżnia pojęcia średniej wartości prędkości i wartości wektora prędkości średniej • rysuje i interpretuje wykresy dotyczące ruchu przy skokowych zmianach wartości prędkości i zwrotu prędkości • posługuje się pojęciem przyspieszenia jako wielkości wektorowej; rozróżnia przyspieszenia średnie i chwilowe • opisuje ruch prostoliniowy jednostajnie zmienny, posługując się zależnościami wartości prędkości i przyspieszenia od czasu • wyznacza wartości zmiany prędkości i przyspieszenia w ruchu prostoliniowym jednostajnie zmiennym na podstawie danych zawartych w tabelach i wykresach sporządza i interpretuje wykresy zależności wartości prędkości i przyspieszenia w ruchu prostoliniowym jednostajnie zmiennym od czasu; właściwe skaluje, oznacza i dobiera zakresy osi • opisuje spadek swobodny jako przykład ruchu prostoliniowego jednostajnie zmiennego; rysuje wykresy $v(t)$ • opisuje ruch prostoliniowy jednostajnie zmienny, posługując się zależnościami: położenia, wartości prędkości i drogi od czasu (za pomocą wzorów i wykresów) • wyjaśnia, że pole pod wykresem zależności $v(t)$ jest liczbowo równe zmianie położenia ciała • stosuje w obliczeniach zależność położenia od czasu (równanie ruchu) w ruchu jednostajnie zmiennym • przedstawia własnymi słowami główne tezy poznanego tekstu popularnonaukowego dotyczącego ruchów prostoliniowych • wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego do rozwiązywania zadań dotyczących ruchu prostoliniowego • przeprowadza doświadczenia: – badanie ruchu jednostajnego prostoliniowego, – badanie ruchu jednostajnie zmiennego, korzystając z ich opisu; analizuje i opracowuje uzyskane wyniki • rozwiązuje proste zadania związane z działaniami na wektorach i określaniem położenia ciała	• projektuje i przeprowadza doświadczenie w celu wyznaczenia: – prędkości ciała, – przyspieszenia ciała, – modyfikuje jego przebieg; prezentuje wyniki • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych (w tym tekstów popularnonaukowych) dotyczących cykloidy oraz prędkości występujących w przyrodzie • samodzielnie wyszukuje i analizuje tekst popularnonaukowy dotyczący ruchu; przedstawia wyniki analizy; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tego tekstu • wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego do rozwiązywania problemów dotyczących ruchu prostoliniowego • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy związane z: – opisywaniem ruchów prostoliniowych, – obliczaniem prędkości średniej i chwilowej, – ruchem jednostajnym prostoliniowym, – ruchem prostoliniowym jednostajnie zmiennym	
--	---	---	--

	- rozwiązuje typowe zadania lub problemy związane z: - opisywaniem ruchów prostoliniowych, - obliczaniem prędkości średniej i chwilowej, - ruchem jednostajnym prostoliniowym, korzystając z równania ruchu jednostajnego, wzoru na drogę i wykresów zależności parametrów ruchu od czasu, - ruchem prostoliniowym jednostajnie zmiennym, - w szczególności: posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych, wykonuje obliczenia szacunkowe i poddaje analizie otrzymany wynik; wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem; sporządza i interpretuje wykresy - przedstawia własnymi słowami główne tezy poznanego tekstu popularnonaukowego dotyczącego ruchów prostoliniowych		
3. Ruch krzywoliniowy			
Uczeń: - rozdziela pojęcia toru i drogi; wskazuje w otoczeniu przykłady ruchów krzywoliniowych - wskazuje, opisuje i analizuje przykłady względności ruchu - opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciami: okresu, częstotliwości i prędkości liniowej wraz z ich jednostkami - opisuje zmiany prędkości w ruchu po okręgu; rozdziela przyspieszenie średnie i przyspieszenie chwilowe - przeprowadza doświadczenia: - badanie rzutu poziomego, - badanie ruchu względem różnych układów odniesienia, korzystając z ich opisów; przedstawia wyniki doświadczeń i formułuje wnioski - rozwiązuje proste zadania lub problemy: - dotyczące ruchu krzywoliniowego, posługując się pojęciami: przemieszczenia, prędkości średniej i prędkości chwilowej,	Uczeń: - posługuje się pojęciem wektora położenia; opisuje położenie punktu materialnego na płaszczyźnie i w przestrzeni za pomocą współrzędnych i wektora położenia - posługuje się wektorem przemieszczenia wraz z jego jednostką w ruchu krzywoliniowym; określa cechy wektora przemieszczenia - wykonuje graficznie działania na wektorach (dodawanie, odejmowanie) o różnych kierunkach; wyznacza wektor przemieszczenia jako różnicę wektorów położenia końcowego i położenia początkowego - wykorzystuje do opisu ruchu krzywoliniowego pojęcie wektora prędkości wraz z jej jednostką; rozdziela prędkość średnią i prędkość chwilową; oblicza te prędkości - wykazuje niezależność ruchu poziomego i ruchu pionowego w rzucie poziomym na podstawie doświadczenia; wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla przebiegu doświadczenia - opisuje rzut poziomy jako dwa niezależne ruchy: spadek swobodny (w pionie) i ruch jednostajny (w poziomie)	Uczeń: - przedstawia graficznie wektory prędkości średniej i chwilowej w ruchu krzywoliniowym; określa cechy tych wektorów - rozkłada wektor prędkości w różnych punktach toru ciała w rzucie poziomym na składowe: poziomą i pionową - opisuje zależność $y(x)$ w rzucie poziomym jako parabolę; wyznacza i interpretuje współczynnik w równaniu paraboli $y = ax^2$ - stosuje zasadę dodawania wektorów do graficznego wyznaczania prędkości ciał względem różnych układów odniesienia - wyznacza prędkość ciała względem różnych układów odniesienia; graficznie ilustruje i oblicza prędkości względne dla ruchów wzdłuż prostej i na płaszczyźnie - wyprowadza i interpretuje związek pomiędzy prędkością liniową a prędkością kątową w ruchu po okręgu - opisuje ruch niejednostajny po okręgu; rozdziela prędkość kątową średnią	Uczeń: - opisuje i analizuje rzut ukośny; wyznacza zasięg rzutu ukośnego - analizuje i rozwiązuje zadania dotyczące sytuacji, w których obserwator opisujący ruch jest w ruchu względem wybranego układu odniesienia - rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: - związane z rzutem poziomym i rzutem ukośnym, - dotyczące ruchu względem różnych układów odniesienia, - związane z ruchem jednostajnym po okręgu, z wykorzystaniem związków między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową i przyspieszeniem dośrodkowym - realizuje i prezentuje własny projekt związany z badaniem ruchu

– związane z rzutem poziomym, – dotyczące ruchu względem różnych układów odniesienia, – związane z ruchem jednostajnym po okręgu, – związane z ruchem jednostajnym po okręgu, z wykorzystaniem związków między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową oraz przyspieszeniem dośrodkowym, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	• analizuje rzut poziomy; wykorzystuje równanie ruchu jednostajnego dla współrzędnej poziomej i równanie ruchu jednostajnie zmiennego dla współrzędnej pionowej • przedstawia graficznie tor ciała w rzucie poziomym; zaznacza wektor prędkości w różnych punktach toru • zapisuje wzory na współrzędne x i y położenia ciała w dowolnej chwili w rzucie poziomym, wykorzystując równania ruchu jednostajnego i ruchu jednostajnie zmiennego • opisuje tor ruchu w rzucie poziomym jako parabolę • wskazuje, opisuje i analizuje przykłady względności ruchu • opisuje składanie prędkości na wybranym przykładzie • analizuje ruch wzdłuż jednej prostej i ruch na płaszczyźnie względem różnych układów odniesienia; wykonuje schematyczne rysunki w celu zilustrowania tych ruchów • zapisuje i interpretuje zasadę składania prędkości • opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciami przemieszczenia kąowego i prędkości kątowej wraz z ich jednostkami; posługuje się radianem jako miarą łukową kąta • wymienia i wykorzystuje zależności między wielkościami opisującymi ruch jednostajny po okręgu • wyznacza graficznie wektor zmiany prędkości w ruchu po okręgu; określa kierunek i zwrot przyspieszenia dośrodkowego • opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciami: prędkości liniowej, prędkości kątowej i przyspieszenia dośrodkowego wraz z ich jednostkami • stosuje w obliczeniach związki między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową i przyspieszeniem dośrodkowym • przedstawia wybrane informacje z historii fizyki dotyczące badania spadania ciał przez Galileusza • przeprowadza doświadczenie – badanie ruchu względem różnych układów odniesienia; planuje	i prędkość chwilową; posługuje się pojęciem przyspieszenia kąowego wraz z jego jednostką • wykazuje graficznie, że wektor przyspieszenia dośrodkowego jest skierowany w stronę środka okręgu • wyprowadza i interpretuje związki między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową i przyspieszeniem dośrodkowym • rozróżnia przyspieszenie dośrodkowe i przyspieszenie kąowe; wyjaśnia, na czym polega różnica między przyspieszeniem kąowym a przyspieszeniem dośrodkowym; wykazuje, że w ruchu jednostajnym po okręgu przyspieszenie kąowe jest równe zero • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych (w tym tekstów popularnonaukowych) dotyczących ruchów krzywoliniowych • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – dotyczące ruchu krzywoliniowego, posługując się pojęciami: przemieszczenia, prędkości średniej i prędkości chwilowej, – związane z rzutem poziomym i rzutem ukośnym, – dotyczące ruchu względem różnych układów odniesienia, – związane z ruchem jednostajnym po okręgu, z wykorzystaniem związków między promieniem okręgu, prędkością kątową i prędkością liniową, – związane z ruchem po okręgu, realizuje i prezentuje projekt związany z badaniem ruchu, opisany w podręczniku - realizuje i prezentuje projekt związany z badaniem ruchu, opisany w podręczniku	
---	--	--	--

	i modyfikuje jego przebieg; przedstawia wyniki doświadczenia i formułuje wnioski - rozwiązuje typowe zadania lub problemy: - związane z rzutem poziomym, - dotyczące ruchu względem różnych układów odniesienia, - związane z ruchem jednostajnym po okręgu, z wykorzystaniem związków między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową i przyspieszeniem dośrodkowym, w szczególności: posługuje się materiałami pomocniczymi, w tym tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych; wykonuje obliczenia szacunkowe i poddaje analizie otrzymany wynik; wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem		
4. Ruch i siły			
Uczeń: - opisuje oddziaływania, posługując się pojęciem siły (jako wielkości wektorowej) wraz z jej jednostką; przedstawia siłę za pomocą wektora; wskazuje cechy wektora siły (wartość, kierunek, zwrot) - rozdziela siły wypadkową i równoważącą; posługuje się pojęciem siły ciężkości; stosuje w obliczeniach związek między siłą, masą i przyspieszeniem grawitacyjnym - wyznacza i rysuje siłę wypadkową dla sił o jednakowych kierunkach; opisuje i rysuje siły, które się równoważą - analizuje zachowanie się ciał na podstawie pierwszej zasady dynamiki; doświadczalnie ilustruje pierwszą zasadę dynamiki; posługuje się pojęciem masy jako miary bezwładności ciał; wskazuje w otoczeniu przykłady bezwładności ciał - rozpoznaje i nazywa siły oporów ruchu (tarcia, oporu powietrza) - analizuje zachowanie się ciał na podstawie drugiej zasady dynamiki; stosuje w obliczeniach związek między siłą i masą a	Uczeń: - wymienia i rozróżnia rodzaje oddziaływań fundamentalnych (grawitacyjne, elektromagnetyczne, jądrowe), rozpoznaje je i wskazuje w otoczeniu ich przykłady; określa na przykładach skutki oddziaływań - wyjaśnia na przykładach wzajemność oddziaływań - analizuje siły na przedstawionych ilustracjach (rysunkach, zdjęciach); wyjaśnia na przykładzie, że skutek działania siły zależy od punktu jej przyłożenia - wyznacza graficznie siłę wypadkową dla sił działających w dowolnych kierunkach na płaszczyźnie - wykonuje graficznie rozkładanie siły na składowe - rysuje składowe siły ciężkości na równi pochyłej, działające równolegle i prostopadle do powierzchni równi; opisuje je - stosuje zasady dynamiki pierwszą i drugą do opisu zachowania się ciał; wykorzystuje pojęcie siły jako wielkości wektorowej do opisu różnych możliwości ruchu ciał; opisuje ruch ciał na równi pochyłej, wyjaśnia niezależność ruchów - doświadczalnie ilustruje trzecią zasadę dynamiki;	Uczeń: - posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub zaczerpniętych z internetu, dotyczących oddziaływań fundamentalnych - wyznacza siłę wypadkową dla sił działających w dowolnych kierunkach na płaszczyźnie; oblicza wartość tej siły - wyznacza składowe siły ciężkości na równi pochyłej, działające równolegle i prostopadle do powierzchni równi - wyjaśnia na przykładach praktyczne wykorzystanie dodawania sił rozkładania ich na składowe - analizuje wzajemne oddziaływanie i zachowanie się ciał; przewiduje i uzasadnia ich skutki, posługując się trzecią zasadą dynamiki - rozdziela i opisuje tarcie poślizgowe i tarcie toczne - analizuje ruch ciała na równi pochyłej; wykonuje graficznie rozkład sił, wyznacza składowe siły ciężkości i siłę tarcia oraz	Uczeń: - rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy związane z: - dodawaniem sił i rozkładaniem ich na składowe, - wykorzystaniem zasad dynamiki pierwszej i drugiej oraz równań ruchu, - wykorzystaniem trzeciej zasady dynamiki, - ruchem, z uwzględnieniem sił tarcia i wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki, - ruchem po okręgu, z wykorzystaniem związków między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową oraz przyspieszeniem dośrodkowym i siłą dośrodkową, - siłami bezwładności oraz opisem zjawisk (ruchu ciał) w układach inercjalnych i nieinercjalnych - realizuje i prezentuje własny projekt związany z ruchem i siłami

przyspieszeniem • opisuje wzajemne oddziaływanie ciał, posługując się trzecią zasadą dynamiki oraz pojęciem siły jako wielkości wektorowej; wskazuje w otoczeniu przykłady wzajemnego oddziaływania ciał • doświadczalnie ilustruje trzecią zasadę dynamiki, korzystając z opisu doświadczenia • opisuje opory ruchu (opory ośrodka, tarcie); wskazuje w otoczeniu przykłady szkodliwości i użyteczności tarcia • wskazuje siłę dośrodkową jako przyczynę ruchu jednostajnego po okręgu, określa jej zwrot; wskazuje przykłady sił pełniących funkcję siły dośrodkowej • opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciami: okresu, częstotliwości i prędkości liniowej wraz z ich jednostkami; stosuje drugą i trzecią zasadę dynamiki do opisu ruchu po okręgu • analizuje tekst popularnonaukowy <i>Czy można biegać po wodzie?</i>; wyodrębnia z niego informacje kluczowe i posługuje się nimi • przeprowadza doświadczenia: – badanie skutków oddziaływań, wyznaczanie wartości siły, – badanie równoważenia się sił, – obserwacje ruchu po okręgu, korzystając z ich opisu; przedstawia wyniki doświadczeń i formułuje wnioski • rozwiązuje proste zadania lub problemy związane z: – dodawaniem sił i rozkładaniem ich na składowe, – wykorzystaniem pierwszej i drugiej zasady dynamiki, – wykorzystaniem trzeciej zasady dynamiki, – ruchem jednostajnym po okręgu, – siłami bezwładności, w szczególności: wyodrębnia z tekstów, tabel, wykresów i rysunków informacje kluczowe, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności; wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie	opisuje przebieg doświadczenia lub pokazu, przedstawia jego wyniki i formułuje wnioski • stosuje trzecią zasadę dynamiki do opisu zachowania się ciał; opisuje na przykładzie skutki wzajemnego oddziaływania ciał • rysuje (przedstawia za pomocą wektorów), oznacza i opisuje siły wzajemnego oddziaływania ciał; wyjaśnia na przykładzie, dlaczego siły wynikające z trzeciej zasady dynamiki się nie równoważą • rozróżnia i opisuje tarcie statyczne i tarcie kinetyczne; rozróżnia współczynniki tarcia kinetycznego i tarcia statycznego, posługuje się tymi współczynnikami, wyjaśnia, od czego one zależą • opisuje ruch ciał, posługując się pojęciem siły tarcia; zaznacza wektor siły tarcia i określa jego cechy; omawia rolę tarcia na wybranych przykładach • analizuje i opisuje zależności między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem okręgu; wyjaśnia rolę siły tarcia na wybranych przykładach ruchu po okręgu • opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciami: prędkości kątowej, przyspieszenia dośrodkowego i siły dośrodkowej wraz z ich jednostkami • stosuje w obliczeniach związku między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową, przyspieszeniem dośrodkowym i siłą dośrodkową • rozróżnia układy inercjalne i nieinercjalne • posługuje się pojęciem siły bezwładności; wyjaśnia na przykładach przyczynę działania siły bezwładności, określa jej cechy, przedstawia na rysunku jej kierunek i zwrot; posługuje się pojęciem siły odśrodkowej • stosuje zasadę równoważności układów inercjalnych (zasadę względności Galileusza) • opisuje stan nieważkości i stan przeciążenia, podaje warunki i przykłady ich występowania • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub zaczerpniętych z internetu, dotyczących zasad dynamiki, w tym historii ich formułowania	wartość współczynnika tarcia • wyjaśnia mikroskopową przyczynę występowania sił tarcia • wyprowadza i interpretuje związki między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową, przyspieszeniem dośrodkowym i siłą dośrodkową • omawia różnice między opisem ruchu ciał w układach inercjalnych i nieinercjalnych • stosuje pojęcie sił bezwładności do opisu ruchu ciał w układach nieinercjalnych • opisuje stan niedociążenia • wyjaśnia na przykładach przyczynę działania siły Coriolisa; omawia działanie siły Coriolisa na Ziemi • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń: – badania równoważenia się sił, – badania, jak przyspieszenie zależy od siły i masy, – doświadczenia ilustrującego trzecią zasadę dynamiki, – badania zależności tarcia od przyłożonej siły i rodzaju powierzchni oraz siły nacisku, - formułuje hipotezy i prezentuje kroki niezbędne do ich weryfikacji • sporządza i interpretuje wykresy zależności: – przyspieszenia od siły $a(F)$ i masy $a(m)$ oraz odwrotności masy $a(1/m)$, – tarcia od siły nacisku (wyznacza współczynnik tarcia), – siły dośrodkowej od kwadratu prędkości liniowej, - na podstawie wyników doświadczeń; uwzględnia niepewności pomiarów i opory ruchu; dopasowuje prostą do danych przedstawionych w postaci wykresu, interpretuje jej nachylenie i punkty przecięcia z osiami, wyznacza, określa i interpretuje jej współczynnik kierunkowy • opracowuje wyniki doświadczenia – badania związku między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem w ruchu jednostajnym po okręgu	
--	--	---	--

z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	- wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego <i>Czy można biegać po wodzie</i> do rozwiązywania zadań lub problemów - przeprowadza doświadczenia: - bada, jak przyspieszenie zależy od siły i masy, - bada zależność tarcia od przyłożonej siły i rodzaju powierzchni oraz siły nacisku, doświadczalnie wyznacza wartość współczynnika tarcia na podstawie analizy ruchu ciała na równi, doświadczalnie bada związek między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem w ruchu jednostajnym po okręgu, doświadczalnie demonstruje działanie siły bezwładności, m.in. na przykładzie pojazdów gwałtownie hamujących, - korzystając z ich opisu; przedstawia, analizuje i opracowuje uzyskane wyniki, formułuje wnioski - rozwiązuje typowe zadania lub problemy związane z: - dodawaniem sił i rozkładaniem ich na składowe, - wykorzystaniem zasad dynamiki, pierwszej i drugiej, - wykorzystaniem trzeciej zasady dynamiki, - ruchem – z uwzględnieniem sił tarcia i wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki, ruchem jednostajnym po okręgu, z wykorzystaniem związków między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową oraz przyspieszeniem dośrodkowym i siłą dośrodkową - siłami bezwładności, - w szczególności: tworzy rysunki schematyczne, sporządza i interpretuje wykresy, posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych, wykonuje obliczenia szacunkowe i poddaje analizie otrzymany wynik, wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem - dokonuje syntezy wiedzy o ruchu i siłach; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	- doświadczalnie ilustruje stan nieważkości i działanie siły odśrodkowej oraz siły Coriolisa - samodzielnie wyszukuje i analizuje tekst popularnonaukowy dotyczący ruchu i sił, posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tego tekstu - rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy związane z: - dodawaniem sił i rozkładaniem ich na składowe, - wykorzystaniem zasad dynamiki pierwszej i drugiej oraz równań ruchu, - wykorzystaniem trzeciej zasady dynamiki, - ruchem – z uwzględnieniem sił tarcia i wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki, - ruchem po okręgu, z wykorzystaniem związków między promieniem okręgu, prędkością kątową, prędkością liniową oraz przyspieszeniem dośrodkowym i siłą dośrodkową, - siłami bezwładności oraz opisem zjawisk (ruchu ciała) w układach inercjalnych i nieinercjalnych	
---	--	--	--

5. Energia i pęd

Uczeń:

- posługuje się pojęciami pracy mechanicznej i mocy wraz z ich jednostkami; stosuje w obliczeniach związek pracy z siłą i drogą, na jakiej ta praca została wykonana, oraz związek mocy z pracą i czasem, w jakim została wykonana; opisuje związki dżuła i wata z jednostkami podstawowymi
- posługuje się pojęciem energii, w tym energii potencjalnej grawitacji wraz z jej jednostką; opisuje wykonaną pracę jako zmianę energii; wyznacza zmianę energii potencjalnej grawitacji
- wymienia różne formy energii, podaje ich przykłady z otoczenia
- posługuje się pojęciem energii kinetycznej wraz z jej jednostką, oblicza energię kinetyczną; opisuje wykonaną pracę jako zmianę energii; wyznacza zmianę energii kinetycznej
- wykorzystuje zasadę zachowania energii do opisu zjawisk
- wskazuje w otoczeniu przykłady przemian energii
- posługuje się pojęciem energii potencjalnej sprężystości wraz z jej jednostką; opisuje wykonaną pracę jako zmianę energii sprężystości
- posługuje się pojęciem pędu i jednostką pędu
- rozróżnia zderzenia sprężyste i zderzenia niesprężyste; wskazuje w otoczeniu przykłady zderzeń
- analizuje artykuł popularnonaukowy dotyczący zderzeń; wyodrębnia informacje kluczowe i posługuje się nimi
- doświadczalnie bada zależność wydłużenia sprężyny od siły odkształcającej, korzystając z opisu doświadczenia
- rozwiązuje proste zadania lub problemy:
 - związane z obliczaniem pracy mechanicznej i mocy,
 - związane z energią potencjalną,

Uczeń:

- analizuje zależność pracy od kąta między wektorem siły a kierunkiem ruchu ciała; wyjaśnia na przykładach, że skutek działania siły zależy od tego kąta; przedstawia rozkład sił podczas przesuwania ciała
- interpretuje pole pod wykresem zależności siły od drogi i pole pod wykresem zależności mocy od czasu jako wykonaną pracę
- wyjaśnia na przykładzie, że praca wykonana nad ciałem przez siłę równoważącą siłę ciężkości nie zależy od sposobu przemieszczania ciała
- wyjaśnia na wybranym przykładzie, że energia potencjalna ciała zależy od poziomu odniesienia; oblicza energię potencjalną ciała
- wyjaśnia, jak zmienia się energia, jeśli siła wykonuje pracę dodatnią, a jak, jeśli siła wykonuje pracę ujemną
- analizuje przemiany energii na wybranych przykładach
- stosuje w obliczeniach zasadę zachowania energii mechanicznej
- opisuje proporcjonalność siły sprężystości do wydłużenia sprężyny; posługuje się pojęciem współczynnika sprężystości i jego jednostką
- przedstawia i interpretuje wykres zależności siły sprężystości od wydłużenia sprężyny; wykazuje, że pole pod wykresem jest liczbowo równe pracy wykonanej podczas rozciągania sprężyny
- analizuje na wybranym przykładzie (np. skoku o tyczce) przemiany energii z uwzględnieniem energii potencjalnej sprężystości
- stosuje w obliczeniach zależność $\Delta \vec{p} = \vec{F} \Delta p$
- interpretuje drugą zasadę dynamiki jako związek między zmianą pędu i popędem siły
- wykorzystuje zasadę zachowania pędu do opisu zachowania się izolowanego układu ciał oraz wyjaśnienia zjawiska odrzutu; wskazuje przykłady zjawisk, w których spełniona jest zasada zachowania pędu
- analizuje zderzenia niesprężyste; stosuje zasadę zachowania pędu w opisach zderzeń

Uczeń:

- oblicza pracę na podstawie wykresów zależności $F(s)$ i $P(t)$
- wykazuje, że praca wykonana nad ciałem przez siłę równoważącą siłę ciężkości jest równa przyrostowi energii potencjalnej ciała
- wykazuje, że praca wykonana nad ciałem przez stałą siłę podczas rozpędzania ciała jest równa przyrostowi jego energii kinetycznej
- posługuje się pojęciem sprawności urządzeń mechanicznych; stosuje w obliczeniach pojęcie sprawności
- podaje warunki stosowania prawa Hooke'a
- wyprowadza wzór na energię potencjalną sprężystości; wykazuje doświadczalnie związek między energią potencjalną sprężystości a wydłużeniem sprężyny oblicza energię potencjalną sprężystości
- analizuje przemiany energii z uwzględnieniem energii potencjalnej sprężystości na przykładach innych niż opisane w podręczniku
- wykazuje zależność $\Delta \vec{p} = \vec{F} \Delta p$
- uzasadnia zasadę zachowania pędu, korzystając z zależności oraz trzeciej zasady dynamiki
- wyjaśnia, dlaczego w przypadku zderzenia niesprężystego suma energii kinetycznych zderzających się ciał przed zderzeniem jest większa niż po zderzeniu
- rozróżnia zderzenia centralne i zderzenia niecentralne, ilustruje je graficznie; opisuje je na przykładach (np. z różnych dyscyplin sportu)
- analizuje i opisuje zderzenia sprężyste ciał o różnych masach, ilustruje je na rysunkach schematycznych; wykazuje doświadczalnie i wyznacza zmiany prędkości
- posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub

Uczeń:

- rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy związane:
 - z obliczaniem pracy mechanicznej i mocy,
 - z energią potencjalną,
 - z wykorzystaniem zasad dynamiki i zasady zachowania energii,
 - z energią potencjalną sprężystości,
 - z wykorzystaniem zasady zachowania pędu oraz zależności $\Delta \vec{p} = \vec{F} \Delta p$
 - ze zderzeniami sprężystymi
- realizuje i prezentuje własny projekt związany z energią i pędem

– korzystając ze wzoru na energię kinetyczną i zasady zachowania energii, – związane z energią potencjalną sprężystości, – związane wykorzystaniem zasady zachowania pędu i drugiej zasady dynamiki w postaci $\Delta \vec{p} = \vec{F} \Delta p$ – dotyczące zderzeń niesprężystych, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	niesprężystych i w obliczeniach • analizuje zderzenia sprężyste na wybranych przykładach; stosuje zasadę zachowania energii kinetycznej i zasadę zachowania pędu w opisach zderzeń sprężystych i w obliczeniach • przedstawia własnymi słowami główne tezy artykułu popularnonaukowego dotyczącego zderzeń pt. <i>Fizyk ogląda TV</i>; wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tego tekstu do rozwiązywania zadań lub problemów • doświadczalnie bada: – od czego zależy, a od czego nie zależy energia potencjalna ciała, korzystając z opisu doświadczenia, – zależność wydłużenia sprężyny od siły odkształcającej, – zderzenia ciał; wyznacza masę lub prędkość jednego z ciał, korzystając z zasady zachowania pędu, – zjawisko odrzutu oraz wyznacza prędkości ciał po odrzucie, • przedstawia, analizuje i opracowuje wyniki doświadczenia, uwzględnia niepewności pomiarów i formułuje wnioski • rozwiązuje typowe zadania lub problemy: – związane z obliczaniem pracy mechanicznej i mocy, – związane z energią potencjalną, – korzystając ze wzoru na energię kinetyczną i zasady zachowania energii, – związane z energią potencjalną sprężystości, – związane z wykorzystaniem zasady zachowania pędu oraz drugiej zasady dynamiki w postaci $\Delta \vec{p} = \vec{F} \Delta p$ – dotyczące zderzeń niesprężystych, w szczególności: posługuje się materiałami pomocniczymi, w tym tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych, wykonuje obliczenia szacunkowe i poddaje analizie otrzymany wynik, wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem • dokonuje syntezy wiedzy o energii i pędzie; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	zaczepniętych z internetu, dotyczącymi: – mocy i sprawności różnych urządzeń, – form energii • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – związane z obliczaniem pracy mechanicznej i mocy, – związane z wykorzystaniem zasad dynamiki i zasady zachowania energii, – związane z energią potencjalną sprężystości, – związane z wykorzystaniem zasady zachowania pędu oraz zależności $\Delta \vec{p} = \vec{F} \Delta p$ – dotyczące zderzeń sprężystych. • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń dotyczących: – badania, od czego zależy, a od czego nie zależy energia potencjalna ciała, – badania zjawiska odrzutu, – badania zderzeń ciał oraz wyznaczania masy lub prędkości jednego z ciał, z wykorzystaniem zasady zachowania pędu, samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe dotyczące treści rozdziału <i>Energia i pęd</i>, posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów	
---	--	--	--

6. Bryła sztywna

Uczeń:

- wyjaśnia i stosuje pojęcie bryły sztywnej; wskazuje na przykładach granice stosowania modeli punktu materialnego i bryły sztywnej
- rozróżnia ruchy postępowy i obrotowy bryły sztywnej, wskazuje w otoczeniu ich przykłady
- rozróżnia pojęcia masy i momentu bezwładności
- posługuje się pojęciem przyspieszenia kąтового wraz z jego jednostką
- podaje zasadę zachowania momentu pędu
- przeprowadza doświadczenia polegające na:
 - demonstrowaniu lub badaniu ruchu bryły sztywnej,
 - badaniu zachowania się ciał w zależności od sposobu przyłożenia sił,
 - wyznaczaniu środka ciężkości ciał płaskich,
 - **badaniu ruchu ciał o różnych momentach bezwładności**, korzystając z opisu doświadczeń; analizuje i przedstawia wyniki doświadczeń, formułuje wnioski
- rozwiązuje proste zadania lub problemy związane z:
 - opisywaniem ruchu brył sztywnych i wyznaczaniem położenia środka masy układu ciał,
 - wyznaczaniem momentów sił i stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej oraz pierwszej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego,
 - wyznaczaniem środka ciężkości i stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej oraz wyznaczaniem jej energii potencjalnej,
 - energią ruchu bryły sztywnej,
 - wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego,
 - wykorzystaniem zasady zachowania momentu pędu,
 w szczególności: wyodrębnia z tekstów, tabel,

Uczeń:

- opisuje na wybranym przykładzie ruch złożony bryły sztywnej jako sumę ruchów prostych
- opisuje ruch obrotowy bryły sztywnej wokół osi, stosując pojęcia: prędkości kątowej, przyspieszenia kąтового, okresu i częstotliwości
- posługuje się pojęciem środka masy; wyznacza i ilustruje na rysunkach schematycznych położenie środka masy bryły lub układu ciał; wskazuje środek masy dla brył jednorodnych mających środek symetrii
- posługuje się pojęciem momentu siły wraz z jego jednostką; wyznacza i rysuje wektor momentu siły, określa jego cechy (kierunek i zwrot); oblicza momenty sił działające na ciało lub układ ciał (bryłę sztywną)
- stosuje warunki statyki bryły sztywnej; wykorzystuje w obliczeniach warunki równowagi momentów sił
- formułuje i stosuje pierwszą zasadę zasady dynamiki dla ruchu obrotowego; analizuje równowagę brył sztywnych w sytuacji, kiedy siły działają w jednej płaszczyźnie
- posługuje się pojęciem środka ciężkości; rozróżnia środek masy i środek ciężkości; wyjaśnia, kiedy znajdują się one w tym samym punkcie
- odróżnia energię potencjalną grawitacji ciała traktowanego jako punkt materialny od energii potencjalnej ciała, którego wymiarów niemożna pominąć
- analizuje warunki równowagi ciała stojącego na podłożu
- stosuje w obliczeniach pojęcie momentu siły i warunki statyki bryły sztywnej oraz związek zmiany energii potencjalnej z wykonaną pracą
- posługuje się pojęciem momentu bezwładności – jako wielkości zależnej od rozkładu mas – wraz z jego jednostką; interpretuje moment bezwładności jako miarę bezwładności ciała w ruchu obrotowym
- wyjaśnia, od czego zależy energia kinetyczna

Uczeń:

- projektuje i przeprowadza doświadczenie obrazujące ruch bryły sztywnej; modyfikuje jego przebieg
- opisuje ruch wokół ruchomej osi – precesję – na wybranym przykładzie (np. ruchu bączka); wskazuje przykłady zjawiska precesji
- stosuje w obliczeniach wzór na wektor położenia środka masy układu ciał
- wyznacza wypadkowy moment siły; wskazuje i opisuje przykłady zastosowania dodawania momentów sił (np. dźwignie); analizuje ruch obrotowy bryły sztywnej pod działaniem momentu siły
- opisuje na przykładzie (np. skoku o tyczce) wykorzystanie związku energii potencjalnej ciała z położeniem środka ciężkości
- wyznacza i oblicza energię potencjalną bryły sztywnej z uwzględnieniem położenia jej środka ciężkości
- analizuje zmiany energii potencjalnej ciała podczas jego obracania
- opisuje na wybranym przykładzie wpływ położenia środka ciężkości na stabilność ciała; rozróżnia równowagi: obojętną, trwałą i chwiejną
- wskazuje w otoczeniu i opisuje przykłady sytuacji, w których równowaga bryły sztywnej decyduje o bezpieczeństwie (np. stabilność konstrukcji) oraz sposoby zwiększania stabilności ciała
- wyprowadza wzór na energię kinetyczną ruchu obrotowego
- wykazuje związek między momentem siły i momentem bezwładności a przyspieszeniem kątowym
- analizuje (na przykładzie kulki staczającej się z równi pochyłej) zachowanie się bryły pod działaniem momentu siły na podstawie drugiej zasady dynamiki; ilustruje graficznie rozkład sił

Uczeń:

- uzasadnia wzór na wektor położenia środka masy układu ciał
- analizuje (na wybranym przykładzie, innym niż opisany w podręczniku) zachowanie się bryły pod działaniem momentu siły na podstawie drugiej zasady dynamiki; wyznacza moment bezwładności bryły
- wyjaśnia na przykładach zastosowania żyroskopu, posługując się informacjami wynikającymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych
- rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy związane z:
 - opisywaniem ruchu brył sztywnych i wyznaczaniem położenia środka masy układu ciał,
 - wyznaczaniem momentów sił i stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej oraz pierwszej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego,
 - wyznaczaniem środka ciężkości i stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej oraz wyznaczaniem jej energii potencjalnej,
 - energią ruchu bryły sztywnej,
 - wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego,
 - wykorzystaniem zasady zachowania momentu pędu
- planuje i modyfikuje wykonanie przyrządu (wahadła Oberbecka) oraz przebieg doświadczenia z zastosowaniem tego przyrządu – według projektu opisanego w podręczniku (*Wahadło Oberbecka*); formułuje i weryfikuje hipotezy
- realizuje projekt związany ze statyką ciał, np. projektuje wybrany przedmiot i bada jego stabilność, korzystając

wykresów i rysunków informacje kluczowe, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	w ruchu obrotowym; stosuje w obliczeniach wzór na energię kinetyczną ruchu obrotowego bryły sztywnej • oblicza energię ruchu bryły sztywnej jako sumę energii kinetycznej ruchu postępowego środka masy i ruchu obrotowego wokół osi przechodzącej przez środek masy • analizuje dane zawarte w tabeli <i>Momenty bezwładności brył</i>; porównuje wzory na moment bezwładności dla brył o wybranych kształtach; formułuje wnioski • wyjaśnia, od czego zależy przyspieszenie kątowe bryły poruszającej się ruchem obrotowym wokół stałej osi • stosuje drugą zasadę dynamiki dla ruchu obrotowego do opisu ruchu obrotowego wybranej bryły; stosuje w obliczeniach związek między momentem siły i momentem bezwładności a przyspieszeniem kątowym • doświadczalnie wyznacza moment bezwładności brył sztywnych, korzystając z opisów doświadczeń • posługuje się pojęciem momentu pędu punktu materialnego wraz z jego jednostką; określa cechy wektora momentu pędu (wartość, kierunek, zwrot) • posługuje się pojęciem momentu pędu bryły i układu ciał wraz z jego jednostką; stosuje w obliczeniach związek między momentem pędu i prędkością kątową • stosuje zasadę zachowania momentu pędu do wyjaśniania zjawisk i obliczeń; wyjaśnia, z czego ta zasada wynika • doświadczalnie demonstruje zasadę zachowania momentu pędu; przedstawia, opisuje i wyjaśnia wyniki doświadczenia oraz formułuje wnioski • analizuje na wybranych przykładach ruch obrotowy układu ciał wokół ustalonej osi na podstawie zasady zachowania momentu pędu (wyjaśnia zmiany prędkości kątowej przy zmianach momentu bezwładności) • rozwiązuje typowe zadania lub problemy związane z: – opisywaniem ruchu brył sztywnych i wyznaczaniem położenia środka masy układu ciał,	• wyprowadza wzór na moment pędu bryły • wskazuje w otoczeniu i opisuje przykłady wykorzystania zasady zachowania momentu pędu (np. w sporcie, urządzeniach technicznych); ilustruje je na rysunkach schematycznych • opisuje i ilustruje doświadczalnie efekt żyroskopowy • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych lub zaczerpniętych z internetu, dotyczącymi ruchu brył sztywnych • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń: – badanie zachowania się ciał w zależności od sposobu przyłożenia sił, – wyznaczanie środka ciężkości ciał płaskich, – badanie ruchu ciał o różnych momentach bezwładności, – wyznaczanie momentu bezwładności brył sztywnych, – demonstracja zasady zachowania momentu pędu, formułuje hipotezy i prezentuje kroki niezbędne do ich weryfikacji • samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe dotyczące treści rozdziału <i>Bryła sztywna</i>, posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów i wykorzystuje je do rozwiązywania zadań lub problemów • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy związane z: – opisywaniem ruchu brył sztywnych i wyznaczaniem położenia środka masy układu ciał, – wyznaczaniem momentów sił i stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej oraz pierwszej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego, – wyznaczaniem środka ciężkości i stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej oraz wyznaczaniem jej energii potencjalnej,	z informacji pochodzących z analizy materiałów źródłowych lub internetu • realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami rozdziału <i>Bryła sztywna</i>
--	--	---	--

	– wyznaczaniem momentów sił oraz stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej i pierwszej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego, – wyznaczaniem środka ciężkości i stosowaniem warunków statyki bryły sztywnej oraz wyznaczaniem jej energii potencjalnej, – energią ruchu bryły sztywnej, – wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego, – wykorzystaniem zasady zachowania momentu pędu, w szczególności: posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych, wykonuje obliczenia szacunkowe i poddaje analizie otrzymany wynik, wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem • dokonuje syntezy wiedzy o bryle sztywnej; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	– energią ruchu bryły sztywnej, – wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki dla ruchu obrotowego, – wykorzystaniem zasady zachowania momentu pędu • realizuje i prezentuje projekt <i>Wahadło Oberbecka</i> opisany w podręczniku	
--	---	--	--

Sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia

Osiągnięcia edukacyjne ucznia są sprawdzane:

- ustnie (waga 0,2),
- pisemnie (waga 0,5),
- praktycznie, tzn. w trakcie wykonywania doświadczeń (waga 0,3). Ocena klasyfikacyjna jest średnią ważoną ocen częściowych.

$$ocena = \frac{\text{suma ocen „ustne”} \cdot 0,2 + \text{suma ocen „pisemne”} \cdot 0,5 + \text{suma ocen „praktyczne”} \cdot 0,3}{\text{liczba ocen „ustne”} \cdot 0,2 + \text{liczba ocen „pisemne”} \cdot 0,5 + \text{liczba ocen „praktyczne”} \cdot 0,3}$$

Na ocenę klasyfikacyjną wpływają również aktywność na lekcji i zaangażowanie w naukę. Te czynniki są brane pod uwagę zwłaszcza wtedy, gdy ocena jest pośrednia (np. 4,5).

Warunki i tryb uzyskiwania oceny wyższej niż przewidywana

Zgodne z zapisami w **statucie** szkoły.

Starając się o podwyższenie przewidywanej oceny klasyfikacyjnej, uczeń powinien się wykazać umiejętnościami w zakresie tych elementów oceny, w których jego osiągnięcia nie spełniały wymagań. Jeśli np. jego słabą stroną były oceny „ustne”, sprawdzanie odbywa się ustnie.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny. Oblicza geografii. Zakres rozszerzony. Część I

Wymagania na poszczególne oceny				
Konieczne (ocena dopuszczająca)	Podstawowe (ocena dostateczna)	Rozszerzające (ocena dobra)	Dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wykraczające (ocena celująca)
2	3	4	5	6
I. Obraz Ziemi				
Uczeń: - dokonyuje podziału nauk geograficznych na dyscypliny - wymienia źródła informacji geograficznej - wymienia metody badań geograficznych - wymienia rodzaje wykresów i diagramów - podaje definicje mapy i skali - wymienia elementy mapy - określa rodzaje map - wyróżnia rodzaje skal - omawia i czyta legendę mapy - rozpoznaje rodzaje map - opisuje dowolny obszar na podstawie mapy turystyczno-topograficznej	Uczeń: - opisuje przedmiot i cele badań geograficznych - wymienia źródła informacji potrzebne do charakterystyki własnego regionu - konstruuje plan pracy dla wybranego problemu badawczego w zakresie geografii - wymienia funkcje GIS - klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria - porównuje i szereguje skale - posługuje się podziałką mapy - wymienia najczęściej stosowane metody prezentowania informacji na mapach - rozdziela formy rzeźby na mapie, analizując układ poziomic - podaje przykłady wykorzystania mapy topograficznej - odnajduje na mapie obiekty geograficzne przedstawione na fotografii	Uczeń: - określa miejsce geografii wśród innych nauk - omawia źródła informacji geograficznej, ich przydatność i możliwości wykorzystania - przedstawia podstawowe ilościowe i jakościowe metody badań geograficznych oraz możliwości ich wykorzystania na wybranych przykładach - opracowuje kwestionariusz ankiety na wybrany temat dotyczący problemu badawczego - wyjaśnia, na czym polega cyfrowa metoda prezentacji zjawisk GIS - stosuje wybrane metody kartograficzne do prezentacji cech ilościowych i jakościowych środowiska geograficznego - interpretuje dane liczbowe przedstawione za pomocą tabeli, wykresów i diagramów - analizuje źródła kartograficzne oraz formułuje wnioski na ich podstawie - stosuje różne rodzaje skal i przekształca je - posługuje się skalą mapy do obliczenia odległości i powierzchni - wyróżnia graficzne i kartograficzne metody przedstawiania informacji geograficznej - posługuje się mapą hipsometryczną - podaje przykłady zastosowania różnego rodzaju map - wskazuje różnice w sposobie przedstawiania rzeźby na mapie topograficznej i mapie ogólnogeograficznej	Uczeń: - wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych - wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie - prezentuje i analizuje cechy środowiska geograficznego za pomocą GIS - tworzy dokumentację obserwacji terenowych za pomocą odbiornika GPS (smartfona) - oblicza skalę mapy na podstawie odległości lub powierzchni - porównuje metody jakościowe i metody ilościowe prezentacji zjawisk na mapach - określa przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym - interpretuje treść fotografii i zdjęć satelitarnych oraz wskazuje wady i zalety każdego z przedstawionych obszarów - czyta i interpretuje treści różnych rodzajów map - charakteryzuje działania systemu nawigacji satelitarnej GPS	Uczeń: - podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii - przedstawia możliwości wykorzystania różnych źródeł informacji geograficznych i ocenia ich przydatność - omawia przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego - dostrzega i określa związki przyczynowo-skutkowe między elementami środowiska na danym terenie na podstawie mapy cyfrowej - przeprowadza wywiad i opracowuje wyniki z zajęć terenowych - wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym - prezentuje przykłady technologii informacyjno-komunikacyjnych i geoinformacyjnych do pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i prezentacji informacji geograficznych - określa współrzędne geograficzne na mapie oraz z wykorzystaniem GPS

		• oblicza skalę mapy na podstawie odległości lub powierzchni • orientuje mapę topograficzną w terenie		
II. Ziemia we wszechświecie				
Uczeń: • posługuje się terminami: <i>planeta, księżyc, planetoida, meteoroida, kometa</i> • wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny • wymienia planety Układu Słonecznego • opisuje teorię heliocentryczną • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obiegowy, wysokość górowania Słońca, noc polarna i dzień polarny</i> • podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi • wydziela strefy oświetlenia Ziemi i ich granice • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obrotowy, czas uniwersalny i czas strefowy</i> • podaje cechy ruchu obrotowego • podaje parametry fizyczne Słońca • wymienia fazy Księżyca • wymienia rodzaje czasów na Ziemi	Uczeń: • charakteryzuje i porównuje planety Układu Słonecznego, w tym Ziemię • porównuje teorię heliocentryczną z teorią geocentryczną • opisuje Słońce jako gwiazdę • opisuje cechy ruchu obiegowego Ziemi na podstawie schematu • podaje przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku • omawia czas trwania zmian długości dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych • podaje różnice między horyzontem a widnokregiem • omawia widomą wędrówkę Słońca nad horyzontem na podstawie schematu • wyjaśnia występowanie faz Księżyca na podstawie schematu • charakteryzuje czas uniwersalny i czas strefowy • podaje nazwy europejskich stref czasowych	Uczeń: • opisuje ciała niebieskie we wszechświecie • rozpoznaje ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu • rozpoznaje gwiazdozbiory nieba północnego • podaje cechy Ziemi odróżniające ją od innych planet Układu Słonecznego • opisuje Ziemię widzianą z kosmosu • przedstawia następstwa ruchu obiegowego Ziemi • opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi • przedstawia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi • charakteryzuje zaćmienie Słońca i Księżyca na podstawie ilustracji • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi • analizuje mapę stref czasowych • oblicza czas słoneczny dowolnego miejsca na Ziemi na podstawie różnicy długości geograficznej • omawia czas urzędowy obowiązujący w niektórych państwach • wyjaśnia, czym jest międzynarodowa linia zmiany daty	Uczeń: • wyjaśnia teorie pochodzenia i budowy wszechświata • omawia powstawanie Układu Słonecznego • porównuje cechy budowy planet Układu Słonecznego • charakteryzuje typy galaktyk i ich budowę • omawia przyczyny zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku • omawia zmiany wysokości górowania Słońca w różnych szerokościach geograficznych • oblicza wysokość górowania Słońca na dowolnej szerokości geograficznej w dniach równonocy i przesileń • przedstawia dowody na ruch obrotowy Ziemi • podaje przykłady i wskazuje skutki występowania siły Coriolisa dla środowiska przyrodniczego • wykazuje zależność miejscowego czasu słonecznego od długości geograficznej • oblicza miejscowy czas słoneczny z uwzględnieniem przekraczania międzynarodowej linii zmiany daty	Uczeń: • prezentuje współczesne metody badań kosmicznych i ich znaczenie • porównuje odległości we wszechświecie i kształtuje wyobrażenie o ogromie i złożoności wszechświata • przedstawia osiągnięcia naukowców, w tym Polaków, w poznawaniu wszechświata • wykazuje zależność między nachyleniem osi ziemskiej a dopływem energii słonecznej do powierzchni Ziemi • wyznacza współrzędne geograficzne dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocy i przesileń • opisuje przykłady wpływu zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka • opisuje przykłady wpływu różnic czasu na życie i działalność człowieka
III. Atmosfera				
Uczeń: • wymienia główne składniki powietrza atmosferycznego • wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza • odczytuje z mapy izoterm temperaturę powietrza na Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>średnia roczna amplituda temperatury powietrza, dobową amplitudę temperatury powietrza</i>	Uczeń: • opisuje zróżnicowanie temperatury i ciśnienia powietrza w przekroju pionowym atmosfery • opisuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza • omawia rozkład temperatury powietrza w styczniu i w lipcu na podstawie mapy • omawia roczne amplitudy temperatury powietrza na Ziemi na podstawie mapy	Uczeń: • opisuje warstwową budowę atmosfery na podstawie schematu • charakteryzuje zjawiska i procesy zachodzące w różnych warstwach atmosfery • porównuje rozkład temperatury w poszczególnych porach roku na półkuli północnej i półkuli południowej • oblicza średnią roczną temperaturę powietrza dla wybranej stacji	Uczeń: • opisuje pole magnetyczne Ziemi na podstawie infografiki • wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi • omawia roczny przebieg temperatury powietrza we własnym regionie na podstawie klimatogramu • oblicza temperaturę powietrza na podstawie gradientu adiabatyicznego	Uczeń: • omawia znaczenie atmosfery dla życia na Ziemi • wykazuje związek między budową atmosfery a zjawiskami i procesami meteorologicznymi • omawia zjawisko inwersji temperatury powietrza • formułuje prawidłowości dotyczące zróżnicowania rocznej amplitudy temperatury powietrza na Ziemi

• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ciśnienie atmosferyczne, wyż baryczny, niż baryczny</i> • odczytuje z mapy izobar wartość ciśnienia atmosferycznego • wyznacza kierunki wiatrów względem izobar w wyżu i niżu atmosferycznym • wskazuje na mapie izobar rozmieszczenie stałych wyżów i niżów atmosferycznych na Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kondensacja, temperatura punktu rosy, jądra kondensacji, wilgotność powietrza, resublimacja</i> • opisuje miarę wilgotności powietrza • wymienia rodzaje opadów atmosferycznych • wymienia przyczyny występowania opadów na Ziemi • wymienia i wskazuje na mapie przykładowe obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów na Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogoda, prognoza pogody, mapa synoptyczna</i> • określa elementy pogody • określa z mapy synoptycznej warunki pogodowe • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>klimat, strefa klimatyczna</i> • podaje przykład klimatu lokalnego • wskazuje na mapie główne strefy klimatyczne na Ziemi • opisuje dowolną strefę klimatyczną na Ziemi na podstawie mapy • podaje przykłady klimatów astrefowych	tematycznej • wskazuje obszary, w których zaznacza się wpływ prądów morskich i wysokości bezwzględnych na temperaturę powietrza • omawia rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i w lipcu na podstawie mapy • podaje przyczyny ruchu powietrza • podaje przykłady obszarów objętych wiatrami stałymi • wyjaśnia proces powstawania pasatów • wymienia czynniki wpływające na rozkład opadów atmosferycznych • opisuje zróżnicowanie opadów na Ziemi na podstawie mapy • wyróżnia rodzaje frontów atmosferycznych i je omawia • wymienia sposoby pozyskiwania danych meteorologicznych • charakteryzuje pogodę panującą na wybranym obszarze na podstawie mapy synoptycznej • wyjaśnia różnicę między klimatem lokalnym a mikroklimatem • analizuje klimatogramy głównych stref klimatycznych • rozpoznaje strefę klimatyczną na podstawie opisu lub klimatogramu • podaje cechy klimatu górskiego	meteorologicznej • oblicza średnią roczną amplitudę temperatury powietrza • wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza • odróżnia prądy konwekcyjne (wstępujące i zstępujące) od wiatrów • analizuje powstawanie ośrodków barycznych na podstawie schematu • omawia krążenie powietrza w ośrodkach barycznych na półkuli północnej i półkuli południowej na podstawie schematu • wskazuje na mapie obszary występowania wiatrów stałych, okresowych i lokalnych • przedstawia warunki niezbędne do powstania opadu atmosferycznego • wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu opadów atmosferycznych na Ziemi • rozpoznaje rodzaje opadów i osadów atmosferycznych • odróżnia front ciepły od frontu chłodnego na podstawie ich budowy i towarzyszących im zjawisk atmosferycznych • przedstawia podstawy prognozowania pogody • podaje przykłady obszarów, na których występują zmienne warunki pogodowe w ciągu roku • porównuje uproszczoną mapę pogody z mapą synoptyczną • wyjaśnia znaczenie prognozowania pogody dla gospodarki • omawia czynniki klimatotwórcze kształtujące klimat na Ziemi • wymienia obszary o specyficznym klimacie lokalnym w Polsce • opisuje typy klimatów na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej • wykazuje różnice między klimatem morskim a klimatem kontynentalnym • opisuje klimaty strefowe i astrefowe	• wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ciśnienia atmosferycznego na Ziemi • wyjaśnia na podstawie schematu, czym jest globalna cyrkulacja atmosferyczna • wyjaśnia genezę wiatrów stałych, okresowych i lokalnych • omawia na podstawie klimatogramu wielkość rocznej sumy opadów atmosferycznych we własnym regionie • opisuje zjawiska towarzyszące ciepłym i chłodnym frontom atmosferycznym • analizuje mapy synoptyczne i zdjęcia satelitarne w celu przygotowania prognozy pogody • przedstawia na wybranych przykładach wpływ czynników meteorologicznych i geograficznych na poszczególne elementy pogody • omawia ekstremalne zjawiska atmosferyczne: burze, trąby powietrzne, szkwały • podaje czynniki warunkujące mikroklimat miejsca, w którym znajduje się szkoła • charakteryzuje i porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi i uzasadnia ich zasięgi • rozpoznaje strefę klimatyczną i typ klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych • opisuje cechy klimatu lokalnego w miejscu zamieszkania	• omawia ekstremalne wartości temperatury na świecie • wskazuje na mapie obszary występowania ekstremalnych temperatur na Ziemi • wyjaśnia mechanizm cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej i w wyższych szerokościach geograficznych • wyjaśnia przyczyny występowania strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej • omawia znaczenie wiatrów stałych, okresowych i lokalnych dla przebiegu pogody • wyjaśnia przyczyny występowania dużych sum opadów atmosferycznych w strefie klimatów równikowych • omawia charakterystyczne zmiany pogody w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych • interpretuje meteorologiczne zdjęcia satelitarne • omawia dynamikę zmian zachodzących w atmosferze, ukazuje związane z nimi zagrożenia i skutki tych zmian • wyjaśnia przyczyny modyfikujące przebieg stref klimatycznych • wyjaśnia, na czym polega strefowość klimatów na Ziemi • wyjaśnia wpływ lokalnych czynników na klimat wybranych regionów
--	--	--	---	--

IV. Hydrosfera

Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminu <i>hydrosfera</i> oraz podaje charakterystyczne cechy hydrosfery • wymienia elementy składowe cyklu hydrologicznego • przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata • wyjaśnia, czym różni się morze od oceanu • wymienia rodzaje mórz • wskazuje na mapie wybrane morza i zatoki i podaje ich nazwy • wymienia cechy wody morskiej • odczytuje z mapy zasolenie wody na podstawie izohalin • wymienia rodzaje prądów morskich • rozróżnia rodzaje pływów morskich • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rzeka, dorzecze, system rzeczny, zlewisko</i> • wyróżnia rodzaje rzek • wskazuje na mapie świata przykładowe rzeki główne, systemy rzeczne i zlewiska • wymienia podstawowe typy ustrojów rzecznych • wymienia kryteria klasyfikacji jezior • wymienia funkcje sztucznych zbiorników wodnych • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód, granica wiecznego śniegu</i> • wymienia formy występowania lodu na Ziemi • wymienia typy lodowców górskich • wskazuje na mapie obszary występowania wód artezyjskich na Ziemi • wymienia obszary występowania gejzerów	Uczeń: • omawia cykl hydrologiczny na podstawie schematu • przedstawia bilans wodny na Ziemi i jego zróżnicowanie w różnych warunkach klimatycznych • wskazuje na mapie obszary o deficycie oraz nadmiarze wody • wymienia cechy fizykochemiczne wód morskich • charakteryzuje gęstość wody morskiej • wymienia rodzaje ruchów wody morskiej • przedstawia rozkład prądów morskich na świecie na podstawie mapy • omawia genezę tsunami • wymienia przyczyny powstawania pływów morskich • omawia system rzeczny wraz z dorzeczem na podstawie schematu • charakteryzuje na podstawie mapy sieć rzeczną na poszczególnych kontynentach • wymienia rodzaje zasilania rzek • omawia rozmieszczenie jezior na kuli ziemskiej • wskazuje na mapie największe sztuczne zbiorniki wodne • wyjaśnia różnicę między lodowcem górskim a lądolodem • wymienia części składowe lodowca górskiego • wskazuje na mapie świata obszary występowania lodowców górskich i lądolodów • wskazuje na mapie świata obszary występowania wieloletniej zmarzliny • charakteryzuje rodzaje wód podziemnych na podstawie schematu • analizuje schemat basenu artezyjskiego • omawia powstawanie źródeł i ich rodzaje na podstawie ilustracji	Uczeń: • analizuje rodzaje i wielkość zasobów wodnych na Ziemi • podaje przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich • oblicza zasolenie wody w procentach • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania zasolenia mórz • omawia problem zanieczyszczenia wód morskich • podaje przyczyny występowania poszczególnych rodzajów ruchów wody morskiej • omawia falowanie wiatrowe i przyczyny powstawania fal morskich • charakteryzuje prądy morskie, ich rodzaje oraz rozkład na świecie • omawia skutki tsunami • omawia mechanizm powstawania pływów wskutek oddziaływania Księżyca i Słońca • określa rolę rzek w obiegu wody na Ziemi • omawia przyczyny zróżnicowania sieci rzecznej na Ziemi • opisuje cechy ustrojów rzecznych na świecie • przedstawia uwarunkowania występowania jezior na Ziemi • analizuje plany batymetryczne wybranych jezior • porównuje kształt i głębokość jezior różnych typów • opisuje warunki powstawania lodowców • omawia proces powstawania lodu lodowcowego • opisuje cechy lądolodu Antarktydy i Grenlandii • omawia warunki powstawania wieloletniej zmarzliny • klasyfikuje wody podziemne • charakteryzuje wody artezyjskie i subartezyjskie oraz podaje różnice między nimi	Uczeń: • opisuje rodzaj i wielkość zasobów wodnych w swoim regionie • omawia rolę retencji w cyklu hydrologicznym • przedstawia zróżnicowanie temperatury wód oceanicznych • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania termicznego mórz w układzie pionowym i układzie poziomym • objaśnia mechanizm powstawania powierzchniowych prądów morskich i ich układ • wyjaśnia powstawanie upwellingu przybrzeżnego na podstawie ilustracji • prezentuje ustrój rzeki płynącej najbliższej szkoły • omawia znaczenie przyrodnicze i gospodarcze wielkich rzek na wybranym przykładzie ze świata • charakteryzuje genetyczne typy jezior • rozpoznaje wybrane typy genetyczne jezior na podstawie planów batymetrycznych • wyjaśnia przyczyny odmiennej wysokości występowania granicy wiecznego śniegu w różnych szerokościach geograficznych • charakteryzuje typy lodowców górskich na podstawie fotografii oraz ilustracji • omawia proces powstawania bariery lodowej i góry lodowej • przedstawia uwarunkowania występowania wód podziemnych • opisuje rodzaje wód podziemnych występujących w okolicach szkoły • omawia mechanizm funkcjonowania gejzerów	Uczeń: • wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi • omawia wpływ prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka • omawia ruch cząsteczek wody podczas falowania oraz parametry fali na podstawie schematu • omawia mechanizm ENSO i jego wpływ na środowisko geograficzne • wykazuje na przykładach zależność sieci rzecznej od budowy geologicznej i rzeźby terenu • rozpoznaje ustrój rzeczy wybranych rzek świata, Europy i Polski • omawia znaczenie jezior w życiu i działalności człowieka • omawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na gospodarkę, życie mieszkańców i ich tożsamość kulturową • omawia znaczenie gospodarcze wód podziemnych
--	---	--	---	---

		• przedstawia warunki powstawania źródeł • opisuje typy wód mineralnych		
V. Procesy wewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>litosfera, skorupa ziemską, prądy konwekcyjne</i> • wymienia warstwy wnętrza Ziemi • wymienia główne pierwiastki i minerały budujące skorupę ziemską • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>skała, minerał</i> • wymienia główne rodzaje skał występujących na Ziemi • wyjaśnia, czym są procesy endogeniczne i klasyfikuje je • wskazuje na mapie główne płyty litosfery i ich granice, grzbiety śródoceaniczne, strefy subdukcji i ryftu • wymienia orogenezy w historii Ziemi • wymienia deformacje tektoniczne • wyjaśnia znaczenie terminów: plutonizm, wulkanizm, trzęsienia ziemi, obszary sejsmiczne, obszary asejsmiczne • odróżnia intruzje zgodne od niezgodnych • odróżnia wulkany czynne od wygasłych • wymienia produkty erupcji wulkanicznych • podaje różnicę między epicentrum a hipocentrum trzęsienia ziemi • podaje przykłady wybranych trzęsień ziemi występujących na świecie • podaje przyczyny ruchów epejrogenicznych • wyjaśnia znaczenie terminu <i>ruchy izostatyczne</i> • odczytuje dane z krzywej hipsograficznej • wskazuje na mapie najgłębsze rowy oceaniczne na Ziemi i podaje ich nazwy • wyjaśnia znaczenie terminu <i>skamieniałość przewodnia</i>	Uczeń: • opisuje cechy budowy wnętrza Ziemi • wymienia powierzchnie nieciągłości we wnętrzu Ziemi • podaje różnice między minerałem a skałą • rozpoznaje minerały skałotwórcze • opisuje warunki powstawania różnych rodzajów skał • podaje przykłady skał o różnej genezie • wskazuje na mapie obszary występowania najbardziej rozpowszechnionych skał • omawia podstawowe założenia teorii tektoniki płyt litosfery • prezentuje typy granic płyt litosfery z wykorzystaniem mapy tematycznej • odróżnia ruchy górotwórcze od ruchów epejrogenicznych • wymienia typy genetyczne gór • podaje przykłady różnych typów genetycznych gór • wskazuje na mapie obszary występowania ruchów epejrogenicznych • opisuje warunki powstawania wulkanów na podstawie schematu • omawia rozmieszczenie wulkanów na Ziemi • przedstawia rodzaje trzęsień ziemi • wskazuje na mapie rozmieszczenie obszarów sejsmicznych na Ziemi • wymienia podobieństwa i różnice między ruchami epejrogenicznymi a izostatycznymi • charakteryzuje ukształtowanie poziome i pionowe powierzchni Ziemi • omawia podział dziejów Ziemi • omawia etapy powstawania skamieniałości na podstawie schematu	Uczeń: • opisuje skład chemiczny i właściwości fizyczne poszczególnych warstw wnętrza Ziemi • opisuje stopień geotermiczny • wskazuje różnice między skorupą kontynentalną a skorupą oceaniczną • charakteryzuje wybrane skały o różnej genezie • rozpoznaje wybrane skały • wymienia przyczyny wzajemnego przemieszczania się płyt skorupy ziemskiej • omawia procesy spredingu i subdukcji na podstawie infografiki • wskazuje na mapie świata przykłady gór powstałych w wyniku kolizji płyt litosfery • charakteryzuje typy genetyczne gór i podaje ich cechy • rozpoznaje na podstawie schematów deformacje tektoniczne • podaje przyczyny ruchów epejrogenicznych • omawia procesy plutoniczne i podaje ich skutki • charakteryzuje typy intruzji magmatycznych • omawia budowę wulkanu • wskazuje na mapie ważniejsze wulkany i określa ich położenie w stosunku do granic płyt litosfery • omawia przyczyny trzęsień ziemi • charakteryzuje skalę Richtera i skalę Mercallego • przedstawia rozchodzenie się fal sejsmicznych na podstawie ilustracji • omawia wielkie formy ukształtowania lądów i dna oceanicznego • wskazuje na mapie batymetrycznej wielkie formy dna oceanicznego • omawia metody odtwarzania dziejów	Uczeń: • opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości zachodzące we wnętrzu Ziemi wraz ze wzrostem głębokości • oblicza temperaturę w głębi skorupy ziemskiej na podstawie stopnia geotermicznego • przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i przeobrażonych • przedstawia gospodarcze zastosowanie skał • wyjaśnia mechanizm działania prądów konwekcyjnych • charakteryzuje powstawanie gór w wyniku kolizji płyt litosfery na podstawie schematu • podaje przykłady świadczące o ruchach pionowych skorupy ziemskiej • opisuje etapy powstawania gór fałdowych i zrębowych • omawia wpływ ruchu płyt litosfery na genezę procesów endogenicznych • prezentuje typy wulkanów ze względu na przebieg erupcji i rodzaj materiału • podaje przykłady negatywnych i pozytywnych skutków erupcji wulkanicznych • wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a rozmieszczeniem wulkanów • wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a obszarami występowania trzęsień ziemi • wskazuje negatywne skutki trzęsień ziemi i erupcji wulkanicznych • omawia wpływ procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Ziemi • analizuje tabelę stratygraficzną • wyjaśnia znaczenie skamieniałości przewodnich w odtwarzaniu dziejów Ziemi	Uczeń: • wskazuje wpływ budowy wnętrza Ziemi na genezę procesów endogenicznych • podaje przykłady występowania i wykorzystania skał we własnym regionie • wyjaśnia wpływ procesów geologicznych na powstawanie głównych struktur tektonicznych na wybranych przykładach • wskazuje różnice w procesach powstawania wybranych gór, np. Himalajów i Andów • wymienia przykłady wpływu zjawisk wulkanicznych na środowisko przyrodnicze i działalność człowieka • rozpoznaje skały występujące w najbliższej okolicy na powierzchni lub użyte w znajdujących się tam budynkach i budowlach • omawia zależność pomiędzy wiekiem orogenezy a wysokością gór • podaje przykłady skutków występowania procesów epejrogenicznych i izostatycznych • wykazuje zależność wielkich form rzeźby terenu od budowy skorupy ziemskiej na przykładach ze świata i z Europy • prezentuje zasady ustalania wieku względnego i wieku bezwzględnego skał oraz wydarzeń geologicznych • rozpoznaje okres geologiczny na podstawie zestawu skamieniałości przewodnich • odtwarza wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi na podstawie profilu geologicznego

		Ziemi • przedstawia najważniejsze wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi (fałdowania, transgresje i regresje morskie, zlodowacenia, rozwój świata organicznego) • rozpoznaje okres geologiczny na podstawie opisu	• analizuje oraz interpretuje mapy i profile geologiczne	
VI. Procesy zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi				
Uczeń: • klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wietrzenie, zwietrzelina</i> • wyróżnia rodzaje wietrzenia (fizyczne, chemiczne, biologiczne) • wymienia produkty wietrzenia • wymienia rodzaje ruchów masowych • wyjaśnia znaczenie terminu <i>kras</i> • wymienia skały rozpuszczalne przez wodę • wymienia podstawowe formy krasowe • wymienia elementy doliny rzecznej na podstawie schematu • wymienia rodzaje erozji rzecznej • wymienia typy ujść rzecznych • wskazuje na mapie delty i ujścia lejkowate • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, lądolód</i> • wymienia rodzaje moren • rozróżnia formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów na ilustracji oraz fotografii • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>abrazja, klif, plaża, mierzeja</i> • wymienia czynniki kształtujące wybrzeża morskie • wymienia czynniki wpływające na intensywność rzeźbotwórczej działalności wiatru • wymienia rodzaje wydym • wymienia rodzaje pustyń • podaje nazwy największych pustyń na Ziemi	Uczeń: • wymienia czynniki wpływające na efekty procesów zewnętrznych • wymienia czynniki decydujące o intensywności wietrzenia na kuli ziemskiej • omawia procesy krasowe • omawia właściwości rozpuszczające wody • odróżnia formy krasu powierzchniowego od krasu podziemnego • odróżnia terasę zalewową od terasy nadzalewowej • odróżnia erozje wgłębną, wsteczną i boczną • wskazuje na mapie delty i ujścia lejkowate • wymienia formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności lodowców • omawia powstawanie różnych typów moren • wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności morza • rozróżnia typy wybrzeży na podstawie map i fotografii • wymienia formy terenu powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wiatru • wyjaśnia różnice między wydumą paraboliczną a barchanem	Uczeń: • omawia procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja) • charakteryzuje zjawiska wietrzenia fizycznego, chemicznego i biologicznego • przedstawia formy i produkty powstałe w wyniku poszczególnych rodzajów wietrzenia • omawia rozwój rzeźby terenu powstałej pod wpływem ruchów masowych • przedstawia czynniki wpływające na przebieg zjawisk krasowych • przedstawia uwarunkowania tempa rozpuszczania skał • omawia cechy rzeźby krasowej • wskazuje na mapie obszary krasowe znane na świecie, w Europie i w Polsce • porównuje cechy rzeki w biegach górnym, środkowym i dolnym • rozpoznaje na rysunkach i fotografiach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności rzek • charakteryzuje typy ujść rzecznych na podstawie mapy i zdjęć satelitarnych • klasyfikuje formy rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i formy akumulacyjne • charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek działalności lodowców górskich i lądolodów • wymienia czynniki wpływające na tempo cofania się wybrzeży klifowych	Uczeń: • omawia intensywność poszczególnych rodzajów wietrzenia na Ziemi na podstawie schematu • omawia skutki procesu wietrzenia • omawia genezę wybranych form krasowych powierzchniowych i podziemnych • omawia skutki ruchów masowych • omawia sposoby zapobiegania ruchom masowym oraz minimalizowania ich następstw • wymienia etapy rozwoju form krasu powierzchniowego • podaje cechy rzeźbotwórczej działalności rzeki – erozji, transportu, akumulacji – w jej górnym, środkowym i dolnym biegu • analizuje powstawanie meandrów na podstawie schematu • opisuje niszczącą, transportową i akumulacyjną działalność lodowców • charakteryzuje krajobraz młodoglacjalny • omawia procesy i formy na wybrzeżu stromym • porównuje typy wybrzeży morskich oraz podaje ich podobieństwa i różnice • charakteryzuje niszczącą, transportującą i budującą działalność wiatru • rozróżnia formy rzeźby erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru na podstawie fotografii	Uczeń: • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia • omawia skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców i lądolodów, mórz oraz wietrzenia • wykazuje wpływ czynników przyrodniczych i działalności człowieka na grawitacyjne ruchy masowe • przedstawia przykłady ograniczeń w zakresie zagospodarowania terenu, wynikające z budowy geologicznej podłoża, rzeźby terenu i grawitacyjnych ruchów masowych • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych (erozji i akumulacji) na poszczególnych odcinkach rzeki (górnym, środkowym i dolnym) • opisuje fazy rozwoju zakola rzecznoego i powstawanie starorzecza na podstawie ilustracji

		• przedstawia proces powstawania mierzei na podstawie schematu • charakteryzuje formy rzeźby terenu powstałe wskutek rzeźbotwórczej działalności morza (klif, mierzeja) • omawia uwarunkowania procesów eolicznych • omawia warunki tworzenia się wydym		
VII. Pedosfera i biosfera				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, przydatność rolnicza gleb, żyzność, urodzajność</i> • rozróżnia gleby strefowe, śródstrefowe i niestrefowe • rozróżnia podstawowe profile glebowe • wyjaśnia znaczenie terminu <i>formacje roślinne</i> • podaje nazwy formacji roślinnych • wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych • wymienia charakterystyczne gatunki roślinne w każdej ze stref roślinnych • wymienia piętra roślinne na przykładzie Tatr	Uczeń: • charakteryzuje najważniejsze poziomy glebowe na podstawie ilustracji profili glebowych • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych typów gleb strefowych i niestrefowych • podaje charakterystyczne cechy głównych stref roślinnych na Ziemi • porównuje piętrowość w wybranych górach świata	Uczeń: • przedstawia uwarunkowania powstawania gleb • omawia podstawowe profile glebowe • omawia cechy głównych typów gleb strefowych, śródstrefowych i niestrefowych • wyjaśnia różnicę między żyznością a urodzajnością • opisuje rozmieszczenie i warunki występowania głównych stref roślinnych na świecie • charakteryzuje piętra roślinne na wybranych obszarach górskich • podaje wspólne cechy piętrowości na przykładzie wybranych gór świata	Uczeń: • charakteryzuje czynniki glebotwórcze i procesy glebotwórcze, w tym zachodzące na obszarze, na którym znajduje się szkoła • dopasowuje do profili glebowych odpowiednie nazwy gleb • omawia przydatność rolniczą wybranych typów gleb na świecie • omawia czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi	Uczeń: • analizuje profil glebowy i rozpoznaje proces glebotwórczy • wskazuje przyczyny zróżnicowania profili glebowych poszczególnych typów gleb • wskazuje zależność między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym • wykazuje zależność szaty roślinnej od wysokości nad poziomem morza
Warsztaty terenowe				
Uczeń: • podaje współrzędne geograficzne miejsca odkrywki geologicznej za pomocą odbiornika GPS • wymienia i rozpoznaje dominujące skały widoczne w odkrywce geologicznej	Uczeń: • porządkuje chronologicznie wydarzenia geologiczne w odkrywce geologicznej • wymienia struktury tektoniczne oraz ich elementy składowe widoczne w odkrywce geologicznej	Uczeń: • analizuje odkrywkę geologiczną i na jej podstawie wnioskuje o przeszłości geologicznej regionu • rozpoznaje efekt procesów rzeźbotwórczych zachodzących w miejscu obserwacji terenowych	Uczeń: • analizuje mapę geologiczną obszaru, na którym są prowadzone zajęcia terenowe, i porównuje ją z informacjami odczytanymi z odkrywki geologicznej • dokonuje obserwacji procesów geologicznych i geomorfologicznych zachodzących w okolicy miejsca zamieszkania	Uczeń: • dostrzega prawidłowości dotyczące procesów geologicznych i geomorfologicznych w miejscu obserwacji • sporządza dokumentację z przeprowadzonych zajęć terenowych i przedstawia jej wyniki w wybranej formie

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość” historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Zrozumieć przeszłość	- Cele badania i nauczania historii - Znaczenie historii - Klasyfikacja źródeł historycznych - Epoki – podział i prosta charakterystyka - Nauki pomocnicze historii	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>historia, prehistoria, nauki pomocnicze historii</i>	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych – klasyfikuje źródła historyczne – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne	– opisuje rodzaje źródeł historycznych – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych	– wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych	– wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
1. Początki historii człowieka	- Zarys antropogenezy - Chronologia pradziejów - Człowiek w paleolicie - Rewolucja neolityczna	– prawidłowo stosuje pojęcia <i>prehistoria</i> – wymienia w kolejności epoki prehistorii (epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza) – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>paleolit, neolit, antropogeneza, rewolucja neolityczna</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – opisuje etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia cechy sztuki paleolitu i neolitu	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Narodziny cywilizacji	- Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw - Ustrój państw-miast sumeryjskich - Znaczenie wynalezienia pisma - Osiągnięcia Sumerów - Współczesne dziedzictwo kultur Sumeru i innych	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wskazuje na mapie obszar Sumeru – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw	– opisuje warunki naturalne Mezopotamii – wyjaśnia okoliczności powstania i rolę pisma – wyjaśnia rolę Sargona Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Sumerów – wyjaśnia cechy religii Sumerów	– opisuje okoliczności powstania i cechy najstarszych miast – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur

	najdawniejszych kultur Mezopotamii					Bliskiego Wschodu
3. Babilonia i Asyria	• Ukształtowanie się pierwszych imperiów • Najważniejsze kultury: Babilonia i Asyria • Wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa • Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii	– wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii	– wyjaśnia cechy ustrojowe mezopotamskich państw – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustroj polityczny oraz struktury społeczne Babilonu i Asyrii – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii Babilonu i Asyrii – wyjaśnia rolę Hammurabiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa	– opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Asurbanipala – wyjaśnia specyfikę armii asyryjskiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania imperiów w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
4. Państwo faraonów	• Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie i wyjaśnia ich rolę	– opisuje warunki naturalne Egiptu – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej – wyjaśnia okoliczności powstania piramid	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Narmery, Ramzesa II	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu
5. Kultura starożytnego Egiptu	• Politeistyczne wierzenia Egipcjan • Osiągnięcia cywilizacji	– rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje świątynie	– wymienia główne cechy religii egipskiej – rozpoznaje dzieła sztuki	– wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę religii dla dziejów	– porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów

	Egiptu • Sztuka starożytnego Egiptu • Badania cywilizacji egipskiej • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	egipskie i wyjaśnia ich rolę	egipskiej	egipskiej – wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską	starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę Echnatona	Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich
6. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	• Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja, Persja i Hetyci • Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie • Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności • Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu • Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela	– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą), Fenicji, Persji – wymienia główne założenia monoteizmu – rozpoznaje pismo fenickie	– wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan	– opisuje cywilizacyjną rolę Hetytów – za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela, Persji – wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – charakteryzuje specyfikę imperium perskiego	– opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – w porządku chronologicznym opisuje rozwój imperium perskiego – wyjaśnia rolę Cyrusa Wielkiego, Dariusza Wielkiego	– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości – porównuje cechy religii ludów starożytnego Bliskiego Wschodu – porównuje i ocenia ustroje społeczno-polityczne starożytnych cywilizacji
7. Cywilizacje Indii i Chin	• Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki • Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu • Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii	– wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin	– wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin – rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne	– wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin – wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu	– opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin – opisuje cechy ustrojowe i społeczne państw Dalekiego Wschodu	– wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu – porównuje systemy

						prawne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji						
1. Początki cywilizacji greckiej	- Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji - Powstanie i upadek kultury minojskiej i mykeńskiej - Osiągnięcia kultury minojskiej i mykeńskiej - Kształtowanie się alfabetu greckiego i inne rodzaje pisma stosowane na ziemiach greckich w starożytności	- wskazuje na mapie teren Grecji - wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji na dzieje Hellady - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Hellada</i>, <i>Hellenowie</i> - rozpoznaje pismo greckie - rozpoznaje pałac w Knossos	- opisuje warunki naturalne Grecji - wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cywilizacja minojska</i>, <i>cywilizacja mykeńska</i>, „<i>wieki ciemne</i>” - wymienia główne cechy cywilizacji minojskiej i mykeńskiej	opisuje i porównuje główne osiągnięcia cywilizacji minojskiej i mykeńskiej	- opisuje główne etapy dziejów cywilizacji minojskiej i mykeńskiej - wyjaśnia pojęcia: <i>wojna trojańska</i>, „<i>wieki ciemne</i>”	- porównuje warunki naturalne starożytnego Wschodu i Grecji - wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Greckie <i>poleis</i>	- Charakterystyka <i>poleis</i> greckich - Obszar starożytnego świata greckiego - Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności - Wielka Kolonizacja i jej znaczenie	- prawidłowo stosuje pojęcie <i>polis</i> - wymienia główne cechy systemu <i>polis</i>	- wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Kolonizacja</i>, <i>kolonia</i>, <i>metropolia</i> - wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej	- opisuje proces i wyjaśnia znaczenie Wielkiej Kolonizacji - opisuje struktury społeczne <i>polis</i>	- porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką - wyjaśnia znaczenie rewolucji hoplickiej - wyjaśnia rolę religii, języka i sportu jako czynników integrujących Hellenów	- w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej - wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
3. Antyczna Sparta	- Powstanie i rozwój Sparty - Ustrój Sparty - Organizacja społeczeństwa Sparty - Wychowanie i życie Spartan	- wskazuje na mapie Spartę - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i>, <i>wychowanie spartańskie</i> - wymienia główne organy władzy w Sparcie	- wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty - opisuje strukturę społeczną Sparty - prawidłowo stosuje pojęcie <i>helota</i> - wymienia etapy życia	- opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>efor</i>, <i>geruzja</i>, <i>zgromadzenie ludowe</i>	- opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty - wyjaśnia rolę Likurga	w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty

			spartiaty	– opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Sparcie		
2. Ateńska demokracja	- Pierwotny ustrój Aten - Społeczeństwo ateńskie - Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację - Charakterystyka demokracji ateńskiej - Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	– wskazuje na mapie Ateny – prawidłowo umiejscawia w czasie Peryklesa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja</i> , <i>oligarchia</i> , <i>obywatel</i> – wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ostracyzm</i> , <i>demagog</i> , <i>tyran</i> – opisuje strukturę społeczną Aten – rozpoznaje plan antycznych Aten	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenie ludowe</i> , <i>Rada Pięciuset</i> , <i>sąd ludowy</i> , <i>strateg</i> – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Atenach	– opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa	– porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską – w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa
4. Wojny grecko-perskie	- Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie - Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich - Rozwiązania militarne Greków - Odniesienia do zmagających grecko-perskich w kulturze współczesnej	– wskazuje na mapie Persję – umiejscawia w czasie wojny perskie – rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego – wskazuje odniesienia do dziejów starożytnej Grecji w kulturze współczesnej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita</i> , <i>falanga</i> , <i>triera</i> , <i>bieg maratoński</i> – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Mykale)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską – wyjaśnia genezę wojen perskich – wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków – wymienia skutki wojen grecko-perskich	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich – wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa, Leonidas, Temistoklesa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
5. Potęga i upadek antycznej Grecji	- Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją - Wojna peloponeska - Wpływy greckie w antycznym świecie - Skutki rywalizacji w świecie greckim po	– umiejscawia w czasie wojnę peloponeską – wskazuje na mapie Ateny, Spartę i Teby – rozpoznaje ateński Akropol	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>hegemonia</i> – podaje przyczyny i skutki wojny peloponeskiej – wymienia główne etapy wojny peloponeskiej	– za pomocą mapy opisuje wojnę peloponeską – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Leuktrami	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego – wyjaśnia znaczenie wielkich polityków: Peryklesa, Kimona	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojny peloponeskiej dla dziejów Hellady

	zakończeniu wojen perskich					
6. Świat duchowy starożytnych Greków	- Religia grecka - Narodziny filozofii greckiej - Homer i literatura grecka - Teatr w Grecji - Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie - Początki dziejopisarstwa - Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego	– rozpoznaje głównych bogów greckich – podaje cechy religii greckiej – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, wyrocznia delficka, gimnazjon</i> – wyjaśnia rolę Homera – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków	– wyjaśnia rolę: Sokratesa, Platona, Arystotelesa – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w Grecji	– opisuje główne cechy jońskiej filozofii przyrody i poglądy sofistów – wyjaśnia rolę: Talesa z Miletu, Demokryta z Abdera	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
8. Sztuka i nauka antycznej Hellady	- Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach - Rzeźba i malarstwo wazowe - Matematyka i fizyka - Archimedes i wynalazki techniczne Greków - Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie	– rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki i nauki starożytnej Grecji – rozpoznaje świątynie grecką i wymienia jej cechy	– wymienia najważniejsze osiągnięcia sztuki i nauki antycznych Greków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>historiografia</i>	– opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wyjaśnia rolę Archimedesza	– wyjaśnia rolę wielkich naukowców: Pitagorasa, Hipokratesa, Herodota, Tukidydesa	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
9. Podboje Aleksandra Wielkiego	- Powstanie imperium macedońskiego - Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego - Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej - Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości	– lokalizuje na mapie Macedonie i Persję – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego – rozpoznaje hoplitę macedońskiego – wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego	– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (Granikos, Issos, Gaugamela) – prawidłowo stosuje pojęcie <i>epoka hellenistyczna</i>	– wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej – wymienia skutki podbojów Aleksandra	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów

				Wielkiego		Aleksandra Macedońskiego
10. Świat hellenistyczny	• Podział imperium Aleksandra Macedońskiego • Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską • Państwa hellenistyczne • Kultura hellenistyczna	– lokalizuje na mapie imperium Aleksandra Macedońskiego i państwa powstałe po rozpadzie imperium – lokalizuje w czasie śmierć Aleksandra Wielkiego – rozpoznaje starożytną Aleksandrię	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>kultura hellenistyczna</i> – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne epoki hellenistycznej	– wyjaśnia główne cechy kultury hellenistycznej – wyjaśnia główne założenia epikureizmu, stoicyzmu i cynizmu – wyjaśnia cechy religii w czasach hellenistycznych	– opisuje w porządku chronologicznym rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii hellenistycznych	– w szerokim aspekcie wyjaśnia ponadczasowe znaczenie epoki hellenistycznej
Rozdział III. Antyczny Rzym						
1. Starożytna Italia i początki Rzymu	• Ludy starożytnej Italii • Osiągnięcia cywilizacyjne Etrusków • Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość • Rzym królewski	– wskazuje na mapie Italię, Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia</i>	– opisuje warunki naturalne Italii – wskazuje na mapie tereny zamieszkiwane przez Etrusków – wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, patrycjusze, plebejusze</i> – opisuje strukturę społeczną Rzymu w okresie monarchii	– opisuje główne cechy cywilizacji etruskiej – opisuje legendę o powstaniu Rzymu – wyjaśnia rolę Romulusa	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wyjaśnia rolę Serwiusza Tuliusza	– porównuje warunki naturalne Grecji i Italii – wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnych Rzymie
2. Republika rzymska	• Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych • Walka o prawa plebejuszy • Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania • Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej	– lokalizuje w czasie powstanie republiki – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, obywatel</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, republika</i> – wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, patrycjusze, plebejusze</i> – opisuje strukturę społeczną Rzymu – rozpoznaje plan antycznego Rzymu	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor</i>	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – porównuje i ocenia ustroj republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku – wyjaśnia podobieństwa i różnice w rozumieniu

						pojęć <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w starożytnej Grecji oraz Rzymie
3. Podboje Rzymu	- Organizacja armii rzymskiej - Podboje Rzymu w Italii - Wojny punickie - Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne - Podbój świata śródziemnomorskiego - Powstanie Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion</i>, <i>imperium</i> – rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>sprzymierzeńcy</i>, <i>kolonie rzymskie</i>, <i>prowincja</i>, <i>triumf</i> – opisuje strukturę legionu rzymskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickich (Kanny, Zama)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską – wyjaśnia genezę wojen punickich – wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian – wymienia skutki podbojów rzymskich	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich – wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
4. Zmiany społeczne w republice rzymskiej	- Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów - Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu - Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różny status niewolników - Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika</i>, <i>obywatel</i>, <i>niewolnictwo</i>, <i>gladiator</i>	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>proletariusze</i> – lokalizuje w czasie powstanie Spartakusa	– opisuje położenie różnych grup niewolników w Rzymie – opisuje powstanie Spartakusa i jego skutki	– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian społecznych w Rzymie – wyjaśnia rolę braci Grakchów, Spartakusa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie
5. Upadek republiki rzymskiej	- Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej - Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika</i>, <i>triumwirat</i>	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – wymienia skutki reformy wojskowej Mariusza	– wyjaśnia znaczenie ustrojowe reformy wojskowej Mariusza – wyjaśnia pojęcia: <i>popularzy</i>, <i>optymaci</i>, <i>l</i>	– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie – wyjaśnia rolę wielkich	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie – w szerokim aspekcie

	przywództwo - Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie i triumwirat - Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. - II triumwirat – upadek republiki rzymskiej		– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta	<i>triumwirat, idy marcowe, II triumwirat</i> – wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Filipi, Akcjum)	przywódców: Sulli, Krassusa, Pompejusza, Marka Antoniusza, Kleopatry VII	przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara oraz Oktawiana Augusta
6. Początki cesarstwa rzymskiego	- Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa - Reformy państwa rzymskiego - Ustrój pryncypatu <i>Pax Romana</i> i nowe zasady funkcjonowania imperium - Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie wczesnego cesarstwa	– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Oktawiana Augusta – wyjaśnia pojęcia: <i>pryncypat, „komedia republiki”, kult cesarza</i>	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – wyjaśnia pojęcie <i>pax Romana</i> – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie wczesnego cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – wyjaśnia rolę polityków: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza, Nerona – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
7. Od pryncypatu do dominatu	- Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. - Rola limesu jako granic imperium - Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) - Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium - Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i tetrarchii	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, urbanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie późnego cesarstwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes, dominat, tetrarchia, szlak bursztynowy</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia cesarza Dioklecjana	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie cesarstwa – wyjaśnia rolę Trajana	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia pojęcie <i>diaspora żydowska</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego – wyjaśnia, jak w dziejach Rzymu zmieniało się rozumienie pojęcia <i>obywatel</i>

8. Kultura antycznego Rzymu	• Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy • Architektura i budownictwo rzymskie • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Kultura i sztuka antycznego Rzymu • Literatura i poezja rzymska • Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie, łacina</i> – rozpoznaje główne dzieła architektury starożytnego Rzymu	– wymienia cechy prawa rzymskiego – wymienia cechy sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>Panteon, Koloseum, akwedukt</i>	– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego – wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej	– przedstawia działalność Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Seneki, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego – opisuje cechy filozofii rzymskiej	– wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego – wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej
9. Religia rzymska i chrześcijaństwo	• Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz rola religii dla państwa • Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem • Powstanie kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich • Prześladowania chrześcijan – skala zjawiska i jego przyczyny • Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową • Pierwsze herezje i	– podaje główne cechy religii rzymskiej – rozpoznaje głównych bogów rzymskich – prawidłowo stosuje pojęcie <i>chrześcijaństwo</i> – umiejscawia w czasie narodziny chrześcijaństwa – rozpoznaje symbole chrześcijaństwa	– wymienia główne cechy chrześcijaństwa – wymienia etapy powstania religii chrześcijańskiej – wyjaśnia symbole chrześcijaństwa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mesjasz, męczennicy, herezja, bazylika</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>kulty wschodnie, sobory</i> – wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa – przedstawia działalność św. Piotra i św. Pawła	– opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim – wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów Rzymu i świata

	rozłamy w chrześcijaństwie					
10. Upadek cesarstwa rzymskiego	- Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium - Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi - Zmiany społeczne w Rzymie - Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie - Walki wewnętrzne o władzę nad imperium - Wędrówki ludów i najazd Hunów	– prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego – prawidłowo umiejscawia w czasie upadek imperium zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>wielka wędrówka ludów</i> – wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie postaci Teodozjusza Wielkiego	– wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – wyjaśnia pojęcia: <i>kolon</i>, <i>Hunowie</i> – przedstawia znaczenie postaci Romulusa Augustulusa – za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Attyli – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego	– porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Cesarstwo bizantyjskie	- Położenie geograficzne Bizancjum - Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura - Działalność i osiągnięcia Justyniana - Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego - Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów - Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bizancjum</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego – rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>państwo autokratyczne</i>, <i>państwo teokratyczne</i>, <i>Kodeks Justyniana</i> – wymienia cechy sztuki bizantyjskiej – wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego – rozpoznaje plan Konstantynopola	– opisuje ustrój polityczny Bizancjum – wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego – wyjaśnia pojęcie <i>ikonoklazm</i> – wyjaśnia rolę Teodory	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy

2. Świt narodów europejskich	• Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie • Organizacja monarchii barbarzyńskich • Chrystianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu • Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, chrystianizacja, zakon benedyktynów</i>	– opisuje cechy ustrojowe państw germańskich – wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie – wymienia skutki działania zakonu benedyktynów – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wiec, drużyna, reguła zakonna, arianizm, skryptorium</i>	– za pomocą mapy opisuje proces powstania i upadku państw germańskich – wyjaśnia przyczyny powstania zakonu benedyktynów	– wyjaśnia rolę Teodoryka Wielkiego, św. Benedykta – wyjaśnia pojęcie <i>świt Europy</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Europy
3. Narodziny i podboje islamu	• Arabia przed Mahometem • Okoliczności powstania islamu • Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne • Podboje islamu i powstanie kalifatu • Polityka Arabów wobec podbitej ludności • Powstanie podziałów w islamie • Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów • Znaczenie islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Beduini</i> – prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu – rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej	– wymienia główne założenia religii islamskiej – wymienia etapy rozwoju religii islamskiej – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mahomet, Allah, Koran, meczet</i>	– wyjaśnia genezę powstania islamu – wyjaśnia rolę Mekki dla ludów arabskich – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu – przedstawia działalność Mahometa – ocenia postawę Arabów wobec ludności podbitej – wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, dżihad, sunnici, szyici</i>	– opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu – wyjaśnia pojęcie <i>kalifat</i> – wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium islamskiego – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla cywilizacji łaćnińskiej i bizantyjskiej – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej
4. Państwo Franków	• Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa • Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i> – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia patrymonialna</i> – wymienia cechy armii	– za pomocą mapy opisuje proces powstania państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo salickie,</i>	– wyjaśnia rolę Chłodwiga, Karola Młota i Pepina Krótkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków

	• Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów • Rządy pierwszych Karolingów • Utworzenie Państwa Kościelnego	państwa Franków – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie Państwa Kościelnego	Franków	<i>Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i wyjaśnia jej znaczenie	rozwoju państwa Franków	
5. Imperium Karola Wielkiego	• Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie • Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego	– lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>cesarz</i> – wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów – wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła karolińska</i> – wymienia cechy armii Karola Wielkiego	– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, renesans karoliński</i> – wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków – za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego	– opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków w czasach Karola Wielkiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy
6. Rozpad imperium Karolingów	• Kryzys imperium Karolingów • Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej • Kształtowanie się Francji i Niemiec • Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów • Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III	– lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat z Verdun – lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, I Rzesza</i> – za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów	– opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy – za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy – wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy	– wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium Karolingów – wyjaśnia znaczenie traktatu z Verdun – wyjaśnia rolę Konrada I, Henryka I, Ottona II	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy – porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów

7. Pierwsze państwa Słowian	• Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian • Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej • Państwo Samona i państwo wielkomorawskie • Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie • Początki państwowości czeskiej i ruskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Prasłowianie, Słowianie, początki państwowości</i> – prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich	– za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych – opisuje cechy kultury Słowian i ich wierzeń	– za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Awarowie, Protobułgarzy, rolnictwo żarowe, trybut, Przemyslidzi, Rurykowicze</i>	– wyjaśnia teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian – wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla i Metodego, Włodzimierza Wielkiego	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich
8. Kształtowanie się feudalizmu	• Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu • Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego • Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych • Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy drabiny feudalnej – rozpoznaje rycerza i opisuje jego uzbrojenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i> – wymienia rodzaje renty feudalnej – charakteryzuje życie codzienne rycerzy i chłopów	– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna, feudalizm, immunitet, suzeren</i> – wymienia cechy kultury rycerskiej – wyjaśnia specyfikę systemu lennego w Anglii	– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego	– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego
9. Najazdy normañskie i węgierskie	• Skandynawia we wczesnym średniowieczu • Przyczyny najazdów normañskich • Działalność wikingów • Najazdy węgierskie na Europę • Podboje Normanów • Ukształtowanie się państwa węgierskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, Węgrzy</i> – prawidłowo wskazuje na mapie tereny Skandynawii, obszary najazdów normañskich i węgierskich	– za pomocą mapy wskazuje tereny ludów germańskich żyjących w Skandynawii – wymienia przyczyny ekspansji Normanów i Węgrów – rozpoznaje pismo runiczne – lokalizuje w czasie powstanie królestwa	– za pomocą mapy opisuje wyprawy normañskie – opisuje cechy kultury i wierzeń Normanów – lokalizuje w czasie bitwę na Lechowym Polu i wyjaśnia jej znaczenie – lokalizuje w czasie bitwę pod Hastings i	– wyjaśnia rolę: Wilhelma Zdobywcy, Arpada, Stefana Wielkiego – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów wczesnośredniowiecznej Europy	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania Anglii i Węgier – ocenia skutki ekspansji Normanów

	Rejony Europy objęte najazdami normańskimi		angielskiego	wyjaśnia jej znaczenie		
Rozdział V. Polska pierwszych Piastów						
1. Pradzieje ziem polskich	- Kultury archeologiczne na ziemiach polskich - Historia osady w Biskupinie - Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna - Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich - Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> – wskazuje na mapie pierwsze ośrodki plemion polskich – rozpoznaje gród w Biskupinie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, drużyna, opole, kultura archeologiczna, Wiślanie, Polanie</i> – opisuje rolę bursztynowego szlaku	– opisuje cechy kultury łużyckiej – opisuje cechy ustroju politycznego i społeczno-ekonomicznego pierwszych plemion polskich – wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa</i>	– opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich	– w szerokim aspekcie przedstawia losy ziem polskich w starożytności i wczesnym średniowieczu
2. Początki państwa polskiego	- Początki ekspansji terytorialnej Polan - Legendarni przodkowie Mieszka I - Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku łacińskim - Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami	– lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Polan – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Piastowie</i> – lokalizuje w czasie chrzest Polski	– wymienia osiągnięcia Mieszka I – wymienia przyczyny chrystianizacji Polski – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>drużyna, gród, Wieleci</i>	– wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – wyjaśnia znaczenie dendrochronologii – umiejscawia w czasie bitwę pod Cedynią i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski – opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – wyjaśnia pojęcie <i>Dagome iudex</i> – wyjaśnia znaczenie postaci: Wichmana, biskupa Jordana, Galla Anonima, Thietmara	– w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
3. Panowanie Bolesława Chrobrego	- Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński - Podboje Bolesława Chrobrego - Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich - Polityka zagraniczna	– lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego	– wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo, Drzwi</i>	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską	– opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Ottona III, Henryka II	– w szerokim aspekcie wyjaśnia dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego – zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy

	Bolesława Chrobrego • koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja</i>	<i>Gnieźnieńskie, Szczербec</i> – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią			
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	• Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji państwa polskiego • Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Konflikt króla z biskupem – wypędzenie władcy	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>tendencje centralistyczne, tendencje decentralistyczne</i> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów – wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela – umiejscawia w czasie koronację Bolesława Śmiałego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego	– umiejscawia w czasie koronację Mieszka II – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II – wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława – prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i>	– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego – wyjaśnia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia znaczenie postaci: Bezpryma, Masława, Jarosława II, Brzetysława, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów – w szerokim aspekcie przedstawia spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem
5. Polska na przełomie XI i XII wieku	• Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce międzynarodowej w XI w. • Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem	– lokalizuje w czasie panowania Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego	– lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami – wskazuje zmiany terytorialne państwa polskiego w czasach Bolesława Krzywoustego	– wyjaśnia przyczyny wojny polsko-niemieckiej za panowania Bolesława Krzywoustego – za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia pojęcie <i>palatyn</i>	– wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana – wyjaśnia znaczenie postaci: Sieciecha, Henryka V, Galla Anonima	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym ocenia postać Bolesława Krzywoustego

	Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza					
6. Monarchia pierwszych Piastów	- Organizacja monarchii piastowskiej - Drużyna książęca i jej znaczenie dla państwa piastowskiego - Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów - Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem	– umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>książę, król, rycerz</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy ustrojowe Polski pierwszych Piastów	– opisuje strukturę społeczno-ekonomiczną Polski pierwszych Piastów – wymienia cechy armii polskiej doby pierwszych Piastów – wymienia obciążenia prawa książęcego	– wyjaśnia przemiany ustrojowe w czasach Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności powstania warstwy rycerskiej w Polsce	– wyjaśnia w szerokim aspekcie znaczenie państwa pierwszych Piastów dla dalszych dziejów Polski
Rozdział VI. Pełnia średniowiecza w Europie						
1. Konflikt cesarstwa z papieżem	- Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła - Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki - Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki - Papieżstwo u szczytu potęgi politycznej - Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>władza uniwersalna, prawosławie, katolicyzm</i> – wymienia cele polityki Grzegorza VII	– wyjaśnia pojęcia: <i>wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę, ekskomunika, celibat</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary, na których przeważał katolicyzm – wymienia różnice między katolicyzmem a prawosławiem	– wyjaśnia pojęcia: <i>feudalizacja Kościoła, symonia, nepotyzm, konklawe, reforma gregoriańska, obóz gregoriański, konkordat wormacki</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci: Grzegorza VII, Henryka IV	– wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci Innocentego III	– w szerokim aspekcie ukazuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	- Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych - Przebieg walk i	– lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – lokalizuje w czasie okres krucjat – prawidłowo stosuje	– wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat	– za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców	– w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Fryderyka	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-

	najwybitniejsi wodzowie • Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów • Negatywne i pozytywne skutki wypraw krzyżowych	pojęcie <i>krucjata</i>		– opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa</i>, <i>handel lewantyński</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II	Barbarossa, Saladyna	społecznych i kulturowych Europy
3. Imperium mongolskie	• Powstanie państwa Mongołów • Przyczyny sukcesów armii mongolskiej • Podboje mongolskie w Azji • Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki • Imperium mongolskie – jego zasięg, dzieje i znaczenie	– lokalizuje na mapie imperium mongolskie – prawidłowo stosuje pojęcie Mongołowie – rozpoznaje i opisuje wojownika mongolskiego	– wymienia przyczyny i skutki podbojów mongolskich – wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą	– wyjaśnia znaczenie postaci Czyngis-chana – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii mongolskiej – za pomocą mapy opisuje proces ekspansji mongolskiej	– w porządku chronologicznym opisuje proces ekspansji mongolskiej – wyjaśnia znaczenie postaci Marca Polo	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania i rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski i świata
4. Narodziny monarchii stanowej	• Przemiany społeczne w średniowieczu • Ukształtowanie się stanów • Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych • Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja)	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa</i>, <i>stan</i> – wymienia stany w średniowieczu	– wyjaśnia pojęcie <i>monarchia stanowa</i> – wymienia przykłady reprezentacji stanowych w poszczególnych państwach – lokalizuje w czasie powstanie parlamentów w Anglii i we Francji	– wyjaśnia proces kształtowania się stanów społecznych – opisuje zasady monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia pojęcie <i>Wielka Karta Swobód</i>	– w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia rolę Jana bez Ziemi, Filipa Pięknego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w średniowiecznej Europie
5. Gospodarka średniowiecznej Europy	• Przemiany w średniowiecznym rolnictwie • Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich • Rola i charakterystyka handlu w	– rozpoznaje cechy gospodarki średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółówka</i>, <i>trójpółówka</i>, <i>targi</i>, <i>jarmarki</i>, <i>bank</i>	– wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. – wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego średniowiecza	– opisuje strukturę społeczno-gospodarczą Europy czasów krucjat – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna</i>, <i>gospodarka towarowo-pieniężna</i>	– wyjaśnia przyczyny rozwoju handlu w średniowieczu – wyjaśnia przemiany sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi w Europie doby krucjat	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian gospodarczo-społecznych w Europie czasów krucjat

	średniowiecznej Europie • Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich • Handel hanzeatycki • Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości • Rola jarmarków			– wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich		
6. Wieś i miasto w średniowieczu	• Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Rozwój miast w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta • Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu	– rozpoznaje cechy średniowiecznego miasta – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trójpółowka, ratusz, cech</i>	– wyjaśnia rolę cechów i gildii – wymienia najważniejsze miasta średniowiecznej Europy – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>patrycjat, pospółstwo, cech, gildia</i>	– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– wyjaśnia okoliczności powstania i cechy średniowiecznego mieszczaństwa – opisuje cechy ustrojów miast w średniowieczu	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
7. Kościół w średniowieczu	• Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu • Monastycyzm cysterski i jego znaczenie • Polityczno-społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja</i>	– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw – prawidłowo stosuje pojęcie <i>ruchy monastyczne</i>	– wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych – wyjaśnia założenia ideowe waldensów i albigensów – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Franciszka, św. Dominika	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Tomasza z Akwinu, Innocentego III	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy

	(katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu • Papiestwo od kryzysu do potęgi					
8. Kultura średniowiecznej Europy	• Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego • Architektura romańska i gotycka • Literatura w średniowieczu • Filozofia średniowiecznej Europy • Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu • Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie	– rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej	– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum</i> , <i>siedem sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – opisuje system edukacyjny w średniowieczu	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy – wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza
Rozdział VII. Rozbicie dzielnicowe i odbudowa Królestwa Polskiego						
1. Rozbicie dzielnicowe	• Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego • System senioratu – funkcjonowanie i upadek • Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi • Najazdy mongolskie	– lokalizuje w czasie śmierć Bolesława Krzywoustego – rozpoznaje na mapie Polskę w czasach rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe</i> , <i>testament Krzywoustego</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>seniorat</i> , <i>pryncypat</i> – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Łęczycy dla dziejów Polski	– opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci: Władysława Wygnańca, Bolesława	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przyczyny i proces rozbicia dzielnicowego w Polsce

			Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę		Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego	
2. Rozwój gospodarczy ziem polskich	• Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich • Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich • Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbiata dzielnicowego • Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich • Początki monarchii stanowej	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbiata dzielnicowego – rozpoznaje i opisuje plan wsi i miasta lokowanego na prawie niemieckim	– wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia zmiany ekonomiczno-społeczne na ziemiach polskich w dobie rozbiata dzielnicowego	– opisuje proces lokowania wsi i miast – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadźca, sołtys, wójt, burmistrz, immunitet, łan, ratusz, wolnizna</i>	– wyjaśnia znaczenie postaci Henryka Brodatego – wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbiata dzielnicowego dla dziejów Polski
3. Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	• Powstanie Marchii Brandenburskiej • Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemię polskie • Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk • Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach • Ruś w XII–XIII w. • Czechy w XIII w.	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbiata dzielnicowego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, Ruś</i> – lokuje na mapie sąsiadów Polski w XII–XIII w.	– wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski	– wyjaśnia znaczenie postaci Konrada Mazowieckiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bałtowie</i> – za pomocą mapy opisuje rozwój terytorialny państwa krzyżackiego	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Marchii Brandenburskiej – wyjaśnia znaczenie postaci: Albrechta Niedźwiedzia, Mendoga, Giedymina, Hermana von Salza – wyjaśnia przyczyny upadku znaczenia Rusi Kijowskiej – wyjaśnia powody rosnącej pozycji Czech w XII–XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbiata dzielnicowego dla dziejów Polski

4. Próby zjednoczenia a Królestwa Polskiego	• Apogeum rozbicia dzielnicowego • Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII w. • Rola Kościoła w próbach zjednoczenia Polski • Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysł II • Polska pod rządami Przemysławów	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni rozbicie dzielnicowe w Polsce – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia rolę Kościoła w próbach zjednoczenia ziem polskich	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – lokuje w czasie panowanie Przemysławów II i Wacława II	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny zjednoczenia ziem polskich – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
5. Odrodzenie Królestwa Polskiego	• Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka • Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami oraz konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami • Straty terytorialne na rzecz sąsiadów • Znaczenie koronacji Władysława Łokietka	– prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka	– wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia pojęcie <i>bunt wójta Alberta</i>	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
6. Monarchia Kazimierza Wielkiego	• Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza	– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego	– wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunek	– w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia międzynarodowy	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

	Wielkiego • Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego • Problemy z dziedzictwem tronu			Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej – wyjaśnia problem z dziedzictwem tronu	kontekst dziejów Polski	
Rozdział VIII. Polska i Europa u schyłku średniowiecza						
1. Unie z Węgrami i Litwą	• Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce • Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. • Litwa przed unią z Polską • Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współistnienia • Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna • Wielokulturowość państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich	– prawidłowo lokuje w czasie unię w Krewie – rozpoznaje na mapie monarchię Jagiellonów – prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna</i> – wymienia założenia przywileju koszyckiego – wymienia założenia unii w Krewie	– wymienia przyczyny i skutki przywileju w Koszycach – lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach oraz unię w Krewie – wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>przywilej generalny</i>	– wyjaśnia przyczyny przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego – wyjaśnia rolę postaci: Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda – lokuje w czasie unię w Horodle – wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej – ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski – wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagiellach – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedlnieński</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
2. Wojny z zakonem krzyżackim	• Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego • Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie • Postanowienia I pokoju toruńskiego • Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji • Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30. XV w.	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką – wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej	– wskazuje na mapie Żmudź – wymienia przyczyny wojny z zakonem – lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego – za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej	– za pomocą mapy opisuje przebieg Wielkiej Wojny z zakonem – wyjaśnia rolę postaci: Władysława Jagiełły, Ulricha von Jungingena	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica	– w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

3. Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	• Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej • Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w. • Monarchia burgundzka • Cesarstwo w XIII–XIV w. • Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa • Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni wojnę stuletnią – wymienia przyczyny i skutki wojny stuletniej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Cesarstwo</i>	– prawidłowo lokuje Burgundię i Szwajcarię na mapie – wymienia przyczyny kryzysu Cesarstwa w XIII–XIV w. – prawidłowo stosuje pojęcie <i>rekonkwista</i>	– wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej – wyjaśnia rolę Joanny d’Arc – wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia rycerstwa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielkie bezkrólewie, Złota bulla</i>	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojny stuletniej – wyjaśnia znaczenie monarchii burgundzkiej – wyjaśnia okoliczności powstania Szwajcarii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy
4. Kryzys schyłku średniowiecza	• Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy • Powstania chłopskie w Anglii i we Francji • Niewola awiniońska papieży • Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie	– wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XIV–XV w. – prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i>	– wymienia przyczyny i skutki czarnej śmierci – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia, sobór w Konstancji</i>	– wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy – wyjaśnia przyczyny i skutki powstań chłopskich w Anglii i we Francji – lokalizuje w czasie sobór w Konstancji	– wyjaśnia cechy niewoli awiniońskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>kurializm, koncyliaryzm, nowa pobożność</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny kryzysu w Kościele katolickim
5. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	• Czechy pod panowaniem Luksemburgów • Powstanie husytyzmu i wojny husyckie • Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach • Węgry w XV w. • Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>husyci, Turcy osmańscy</i>	– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wymienia główne założenia ideologii husyckiej	– wyjaśnia przyczyny ekspansji Osmanów i za pomocą mapy ją opisuje – wyjaśnia rolę Jana Husa	– opisuje przebieg i skutki wojen husyckich – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej – wyjaśnia przebieg procesu wyjścia ziem ruskich spod zwierzchnictwa Mongołów	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
6. Panowanie Kazimierza	• Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka	– prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią	– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną	– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną – wyjaśnia pojęcia:	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia

Jagiellończyk a	• Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka • Przyczyny wojny trzynastoletniej • Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej • Zmiany w sztuce wojennej w XV w. • Skutki wojny trzynastoletniej • Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka	– wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej	– wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej – wymienia skutki II pokoju toruńskiego – lokuje w czasie przywilej cerekwicko-nieszawski i wymienia jego postanowienia	<i>Związek Pruski, akt inkorporacji</i> – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia znaczenie postaci Kazimierza Jagiellończyka – prawidłowo stosuje pojęcie <i>polityka dynastyczna</i>	– wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia rolę Zbigniewa Oleśnickiego	wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo–społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju cerekwicko-nieszawskiego dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
7. Monarchia polska w XIV–XV wieku	• Zmiany w administracji polskiej • Rozwój monarchii stanowej • Przywileje szlacheckie charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, przywilej stanowy</i> – rozpoznaje cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia elekcyjna, sejmik, rada królewska, senat</i> – wymienia postanowienia najważniejszych przywilejów szlacheckich	– opisuje system administracji centralnej i samorządowej w Polsce – wyjaśnia powody wzrostu znaczenia szlachty – wyjaśnia przyczyny i skutki wydania najważniejszych przywilejów szlacheckich	– wyjaśnia pojęcie <i>Corona Regni Poloniae</i> – w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania demokracji szlacheckiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w Polsce XIV–XV w.
8. Kultura polska w średniowieczu	• Architektura średniowieczna w Polsce • Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich	– rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – opisuje system szkolnictwa w Polsce – wyjaśnia znaczenie	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej i wyjaśnia jej znaczenie	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Polski – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury

	• Początki polskiego dziejopisarstwa • Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu • Rola Akademii Krakowskiej		chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce	postaci: Wita Stwosza, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza		średniowiecza w Polsce
--	--	--	--	--	--	------------------------

Impulse 3 B1+. Podręcznik do języka angielskiego.

Kryteria oceny

- Kryteria oceniania zostały sformułowane zgodnie z założeniami podstawy programowej nauczania języka obcego nowożytnego w szkołach ponadgimnazjalnych. Stanowią propozycję systemu oceny uczniów w klasach pracujących z podręcznikiem *Impulse 3 B1+*. Nauczyciel może dostosować kryteria do potrzeb swoich klas oraz do obowiązującego Wewnątrzszkolnego Oceniania (WO).
- W kryteriach oceniania nie zostały uwzględnione oceny: niedostateczna oraz celująca. Zakładamy, że uczeń otrzymuje ocenę *niedostateczną*, jeśli nie spełnia kryteriów na ocenę dopuszczającą, czyli nie opanował podstawowej wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej (nie potrafi wykonać zadań o elementarnym stopniu trudności), a braki w wiadomościach i umiejętnościach uniemożliwiają dalszą naukę.
- Ocena *celująca* podlega osobnym kryteriom, często określanym przez Wewnątrzszkolne Ocenianie (WO) i jest najczęściej oceną semestralną lub roczną, wystawianą na podstawie wytycznych MEN (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych).
- Szczegółowe kryteria oceny testów do podręcznika (progi procentowe): testów po rozdziale (*Unit tests*) oraz kartkówek (*Short tests*) powinny być zgodne z WO.

0 Starter					
ŚRODKI JĘZYKOWE		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA, ŚWIAT PRZYRODY i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA, ŚWIAT PRZYRODY i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA, ŚWIAT PRZYRODY, często popełniając błędy	- słabo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA, ŚWIAT PRZYRODY i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple, past simple</i>, bardzo dobrze rozróżnia je, i potrafi je poprawnie stosować w praktyce bardzo dobrze zna <i>will</i> i konstrukcję <i>be going to</i> i potrafi je poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple</i>, dobrze rozróżnia je, i na ogół poprawnie potrafi stosować w praktyce dobrze zna <i>will</i> i konstrukcję <i>be going to</i> i na ogół poprawnie potrafi je stosować w praktyce	częściowo zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple</i>, częściowo rozróżnia je i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy częściowo zna <i>will</i> i konstrukcję <i>be going to</i> i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	słabo zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple</i>, słabo rozróżnia je i z trudnością potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy słabo zna <i>will</i> i konstrukcję <i>be going to</i> i z trudem potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy
UMIEJĘTNOŚCI	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	-	-	-	-
	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i często popełniając błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu

		• odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu		• odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • wyszukuje w tekście określone informacje	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: • wyszukuje w tekście określone informacje	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i często popełniając błędy: • wyszukuje w tekście określone informacje	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy: • wyszukuje w tekście określone informacje
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji): • szczegółowo opowiada w jaki sposób dba o siebie • szczegółowo opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach • z łatwością odpowiada na pytania dotyczące stylu życia • szczegółowo opowiada o ulubionych sposobach spędzania wakacji • z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskimi obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy nie zakłócające komunikacji): • opowiada w jaki sposób dba o siebie • opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach • odpowiada na pytania dotyczące stylu życia • opowiada o ulubionych sposobach spędzania wakacji • wyraża i uzasadnia swoje opinie • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskimi obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • w kilku zdaniach opowiada w jaki sposób dba o siebie • w kilku zdaniach opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach • w kilku zdaniach odpowiada na pytania dotyczące stylu życia • w kilku zdaniach opowiada o ulubionych sposobach spędzania wakacji • wyraża i uzasadnia swoje opinie • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • zdawkowo opowiada w jaki sposób dba o siebie • zdawkowo opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach • z łatwością odpowiada na pytania dotyczące stylu życia • zdawkowo opowiada o ulubionych sposobach spędzania wakacji • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskimi obcym
	PISANIE	-	-	-	-

	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• na ogół wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • na ogół stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
1 Friends For Life					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i posługuje się nim, często popełniając błędy	słabo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	• bardzo dobrze zna i bezbłędnie stosuje zdania względnie definiujące i niedefiniujące • bardzo dobrze zna i bezbłędnie stosuje zaimki nieokreślone • bardzo dobrze zna i bezbłędnie stosuje zaimki zwrotne	• dobrze zna i poprawnie stosuje zdania względnie definiujące i niedefiniujące • dobrze zna i poprawnie stosuje zaimki nieokreślone • dobrze zna i poprawnie stosuje zaimki zwrotne	• częściowo zna i na ogół rozróżnia zdania względnie definiujące i niedefiniujące, często popełniając błędy • częściowo zna zaimki określone, częściowo je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy • częściowo zna zaimki zwrotne, częściowo je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	• słabo zna i rozróżnia zdania względnie definiujące i niedefiniujące, popełniając liczne błędy • słabo zna zaimki określone, z trudem je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy • słabo zna zaimki zwrotne, z trudem je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy

	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	często popołniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy : - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i często popołniając błędy : - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popołniając liczne błędy : - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy : - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i często popołniając błędy : - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i z trudnością, popołniając liczne błędy : - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji):	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popołniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji):	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popołniając błędy zakłócające komunikację):	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popołniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację):

		• szczegółowo opisuje cechy charakteru • swobodnie odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań • szczegółowo opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości • szczegółowo opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości • szczegółowo opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczarowały • swobodnie uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej • szczegółowo opowiada o zaletach posiadania sobowtóra • szczegółowo opowiada o przyjaciółach i przyjaźni • z łatwością udziela porad • samodzielnie wyraża i uzasadnia opinie • z łatwością wyraża propozycje • swobodnie pyta o preferencje i wyraża preferencje • szczegółowo opisuje osoby na fotografiach • samodzielnie wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje	• opisuje cechy charakteru • odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań • opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości • opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości • opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczarowały • uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej • opowiada o zaletach posiadania sobowtóra • opowiada o przyjaciółach i przyjaźni • udziela porad • wyraża i uzasadnia opinie • wyraża propozycje • pyta o preferencje i wyraża preferencje • opisuje osoby na fotografiach • wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• opisuje cechy charakteru • odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań • w kilku zdaniach opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości • w kilku zdaniach opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości • w kilku zdaniach opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczarowały • uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej • w kilku zdaniach opowiada o zaletach posiadania sobowtóra • w kilku zdaniach opowiada o przyjaciółach i przyjaźni • udziela porad • wyraża i uzasadnia opinie • wyraża propozycje • pyta o preferencje i wyraża preferencje • w kilku zdaniach opisuje osoby na fotografiach • w kilku zdaniach wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdwkowo opisuje cechy charakteru • zdwkowo odpowiada na pytania dotyczące cech charakteru, upodobań i zainteresowań • krótko opisuje miejsce, w którym chciałby zamieszkać w przyszłości • krótko opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości • zdwkowo opisuje prezenty, które go uszczęśliwiły lub rozczarowały • uczestniczy w rozmowie dotyczącej planowanego zakupu prezentu urodzinowego dla znajomej • zdwkowo opowiada o zaletach posiadania sobowtóra • krótko opowiada o przyjaciółach i przyjaźni • zdwkowo udziela porad • zdwkowo wyraża i uzasadnia opinie • zdwkowo wyraża propozycje • pyta o preferencje i wyraża preferencje • krótko opisuje osoby na fotografiach • zdwkowo wypowiada się na temat znanych mu platform do dzielenia się zdjęciami • zdwkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim
--	--	--	--	--	---

		sformułowane w języku polskim i obcym			
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze spójny i logiczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym szczegółowo opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie, a także wykorzystując różnorodne zwroty • pisze spójny i logiczny email do gazety dla nastolatków, w którym szczegółowo prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie, a także wykorzystując różnorodne zwroty • zawsze stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze w większości spójny i logiczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje podane zwroty • pisze w większości spójny i logiczny email do gazety dla nastolatków, w którym prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje podane zwroty • stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • pisze miejscami niespójny i nielogiczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje niektóre podane zwroty • pisze miejscami niespójny i nielogiczny email do gazety dla nastolatków, w którym prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje niektóre podane zwroty • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	Z trudnościami stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny email do osoby prowadzącej vloga dla nastolatków, w którym opisuje swoje relacje z przyjacielem/przyjaciółką, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny email do gazety dla nastolatków, w którym prosi o poradę jak poprawić atmosferę w klasie, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku,	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie	• z trudnościami wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnościami współpracuje w grupie

		często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada rozwiniętą świadomość językową	gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu posiada dość rozwiniętą świadomość językową	niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada ograniczoną świadomość językową	rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
2 Making Music					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNE	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRÓDKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA, często popełniając błędy	słabo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, PRACA i KULTURA i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> i potrafi poprawnie je stosować w praktyce bardzo dobrze zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i potrafi je poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> i potrafi na ogół poprawnie je stosować w praktyce dobrze zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i potrafi je na ogół poprawnie stosować w praktyce	częściowo zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> i stosuje je w praktyce popełniając błędy częściowo zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i stosuje je w praktyce, popełniając błędy	słabo zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present perfect continuous</i> i <i>present perfect simple</i> to i stosuje je w praktyce popełniając liczne błędy słabo zna zasady stosowania pytań typu <i>question tags</i> i stosuje je w praktyce, popełniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRÓDKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	często popełniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)

UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i często popełniając błędy: • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy: • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań • dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów • znajduje w tekście określone informacje	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań • dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów • znajduje w tekście określone informacje	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i często popełniając błędy: • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań • dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów • znajduje w tekście określone informacje	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popełniając liczne błędy: • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań • dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów • znajduje w tekście określone informacje
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji):	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji):	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację):	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację):

		• swobodnie odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke • szczegółowo opowiada o znanych mu filmach muzycznych • z łatwością opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi • szczegółowo opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć • swobodnie odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu • z łatwością opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych • z łatwością wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • saodzielnie opowiada o swoim stosunku do tańca • saodzielnie wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke • opowiada o znanych mu filmach muzycznych • opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi • opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć • odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu • opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych • wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • opowiada o swoim stosunku do tańca • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• w kilku zdaniach odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke • w kilku zdaniach opowiada o znanych mu filmach muzycznych • w kilku zdaniach opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi • w kilku zdaniach opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć • odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu • w kilku zdaniach opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych • wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • w kilku zdaniach opowiada o swoim stosunku do tańca • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• krótko odpowiada na pytania dotyczące muzyki, znanych dyrygentów i DJów, doświadczeń związanych z karaoke • krótko opowiada o znanych mu filmach muzycznych • zdwkowo opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi • krótko opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć • zdwkowo odpowiada na pytania dotyczące roli muzyki w jego życiu • krótko opowiada o ulubionych i nieulubianych gatunkach muzycznych • wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • w zdwkowo opowiada o swoim stosunku do tańca • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji)	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji)	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację)	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację)

		• pisze spójny i logiczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • pisze spójny i logiczny pisze e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• pisze w większości spójny i logiczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • pisze w większości spójny i logiczny pisze e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• pisze miejscami spójny i nie zawsze logiczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • pisze miejscami spójny i nie zawsze logiczny pisze e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny pisze wpis na forum muzycznym, w którym opisuje relację z koncertu, który widział na żywo lub na nagraniu, uwzględniając niektóre podane kwestie • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny pisze e-mail do kolegi, w którym prosi kolegę o radę, co kupić bratu na urodziny, uwzględniając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
3 <i>Mysteries</i>					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNE	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń

ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i posługuje się nim popołniając błędy	słabo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i posługuje się nim popołniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce bardzo dobrze zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce	dobrze zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce dobrze zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce	częściowo zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce, popołniając błędy częściowo zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce popołniając błędy	słabo zna przymiotniki mocne i jakościowe i potrafi je stosować w praktyce, popołniając liczne błędy słabo zna czasowniki modalne używane do wnioskowania i przypuszczania i potrafi je stosować w praktyce, popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	często popołniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy: - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy: - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i popołniając błędy : - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popołniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym	rozumie część kluczowych informacji zawartych w	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym

	przeznaczanym tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	przeznaczanym tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i popełniając błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popełniając liczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości
MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i znajdowaniem rzeczy osobistych swobodnie wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach swobodnie wypowiada się na temat wolontariatu z łatwością wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach - opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i znajdowaniem rzeczy osobistych - wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach - wypowiada się na temat wolontariatu - wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania - opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe - opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych kłótwach	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): w kilku zdaniach opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i znajdowaniem rzeczy osobistych - wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach - wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania w kilku zdaniach opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): zdwarkowo opisuje osoby i czynności przedstawione na fotografiach krótko opowiada o swoich doświadczeniach związanych z gubieniem i znajdowaniem rzeczy osobistych krótko wypowiada się na temat książek przedstawionych na fotografiach zdwarkowo wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania zdwarkowo opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe krótko opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych kłótwach

		• swobodnie opowiada w jaki sposób śledzi wiadomości krajowe i światowe • szczegółowo opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych klątwach • szczegółowo opowiada znane mu mity i legendy • z łatwością wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• opowiada znane mu mity i legendy • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• w kilku zdaniach opowiada znane mu opowieści o duchach lub starożytnych klątwach • w kilku zdaniach opowiada znane mu mity i legendy • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdwkowo opowiada znane mu mity i legendy • zdwkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • zdwkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje ciekawą historię, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • pisze spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze w większości spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje ciekawą historię, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • pisze w większości spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) • pisze miejskami spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje ciekawą historię, którą ostatnio usłyszał, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie zwroty • pisze miejskami spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie zwroty • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny wpis na blogu, w którym opisuje ciekawą historię, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny wpis na blogu, w którym opisuje informację o tajemniczym wydarzeniu, którą ostatnio usłyszał, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji

		zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym		• częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
4 What Next?					
		OCENA BARDZO DOBRA Uczeń	OCENA DOBRA Uczeń	OCENA DOSTATECZNA Uczeń	OCENA DOPUSZCZAJĄCA Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i się nim posługuje popołniając błędy	słabo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, MIEJSCE ZAMIESZKANIA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE i się nim posługuje popołniając błędy
	GRAMATYKA	• bardzo dobrze zna zasady tworzenia czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i potrafi poprawnie stosować je w praktyce • bardzo dobrze zna formy przeszłe czasowników modalnych i potrafi poprawnie stosować w praktyce	• dobrze zna zasady tworzenia czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i potrafi na ogół poprawnie stosować je w praktyce • dobrze formy przeszłe czasowników modalnych i potrafi na ogół poprawnie stosować w praktyce	• częściowo zna zasady czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i stosuje je w praktyce popołniając błędy • częściowo zna formy przeszłe czasowników modalnych i stosuje w praktyce popołniając błędy	• słabo zna zasady tworzenia czasów <i>future continuous</i>, <i>future perfect</i> i stosuje je w praktyce popołniając liczne błędy • słabo zna formy przeszłe czasowników modalnych i stosuje w praktyce popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania	często popołniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w

		zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)	zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)	zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)	zadania sprawdzające znajomość miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i często popełniając błędy - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i z trudnością, popełniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i popełniając błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popełniając liczne błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji):	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji):	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację):	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację):

		• szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach kwalifikacyjnych • swobodnie wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje • swobodnie bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską • z łatwością wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu • z łatwością udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną • szczegółowo opowiada o okolicy, w której mieszka • szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach kwalifikacyjnych • wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje • bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską • wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu • udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną • opowiada o okolicy, w której mieszka • opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach kwalifikacyjnych • wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje • bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską • wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu • udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną • w kilku zdaniach opowiada o okolicy, w której mieszka • w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem • wyraża preferencje i upodobania • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdawkowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z egzaminami ustnymi lub rozmowach kwalifikacyjnych • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje • z trudem bierze udział w rozmowie kwalifikacyjnej w biurze organizatora wyjazdu na roczną wymianę uczniowską • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje preferencje odnośnie przyszłego zawodu • krótko udziela rad osobie, która wybiera się na rozmowę kwalifikacyjną • zdawkowo opowiada o okolicy, w której mieszka • zdawkowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z pracą sezonową lub wolontariatem • zdawkowo wyraża preferencje i upodobania • zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając)	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popołniając)	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często)	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i)

		sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze spójne i logiczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze w większości spójne i logiczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	popelniając błędy zakłócające komunikację) • pisze miejscami spójne i logiczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	popelniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójne i chaotyczne list formalny, w którym przedstawia siebie jako właściwego kandydata na ogłaszane stanowisko, uwzględniając i niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
5 Environment					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRÓDKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ZAKUPY I	dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ZAKUPY I USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ZAKUPY I	słabo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ZAKUPY I USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY i się nim posługuje popelniając liczne błędy

UMIEJĘTNOŚCI		USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY i poprawnie się nim posługuje		USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY i się nim posługuje popołniając błędy	
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna zasady tworzenia strony biernej i potrafi poprawnie stosować ją w praktyce bardzo dobrze zna konstrukcję <i>have/get something done</i> i potrafi poprawnie stosować ją w praktyce	dobrze zna zasady tworzenia strony biernej i na ogół poprawnie stosuje ją w praktyce dobrze zna konstrukcję <i>have/get something done</i> i na ogół poprawnie stosuje ją w praktyce	częściowo zna zasady tworzenia strony biernej i stosuje ją w praktyce popołniając błędy częściowo zna konstrukcję <i>have/get something done</i> i stosuje ją w praktyce popołniając błędy	słabo zna zasady tworzenia strony biernej i stosuje ją w praktyce popołniając liczne błędy słabo zna konstrukcję <i>have/get something done</i> i stosuje ją w praktyce popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popołniając błędy zakłócające komunikację): (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)
	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekstu wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekstu wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii), i na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekstu wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii), i często popołniając błędy - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekstu wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii), i z trudnością, popołniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje,	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst

		kontekst wypowiedzi) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - określa główną myśl przeczytanego tekstu - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu	wypowiedzi) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - określa główną myśl przeczytanego tekstu - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu	określa kontekst wypowiedzi) i popełniając błędy : - określa główną myśl przeczytanego tekstu - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu	wypowiedzi) i z trudnością, popełniając liczne błędy : - określa główną myśl przeczytanego tekstu - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo opowiada jak dba o środowisko i co inni ludzie oraz rząd mogą zrobić dla ochrony środowiska szczegółowo opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach szczegółowo opowiada czym kieruje się kupując coś nowego z łatwością porównuje przedmioty przedstawione na fotografiach samodzielnie opowiada o najpoważniejszych problemach ekologicznych w jego kraju	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opowiada jak dba o środowisko i co inni ludzie oraz rząd mogą zrobić dla ochrony środowiska - opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach - opowiada czym kieruje się kupując coś nowego - porównuje przedmioty przedstawione na fotografiach - opowiada o najpoważniejszych problemach ekologicznych w jego kraju - opisuje przedmioty codziennego użytku - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża upodobania i preferencje	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): w kilku zdaniach opowiada jak dba o środowisko i co inni ludzie oraz rząd mogą zrobić dla ochrony środowiska w kilku zdaniach opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach w kilku zdaniach opowiada czym kieruje się kupując coś nowego w kilku zdaniach porównuje przedmioty przedstawione na fotografiach w kilku zdaniach opowiada o najpoważniejszych problemach ekologicznych w jego kraju	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): krótko opowiada jak dba o środowisko i co inni ludzie oraz rząd mogą zrobić dla ochrony środowiska krótko opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach zdawkowo opowiada czym kieruje się kupując coś nowego krótko porównuje przedmioty przedstawione na fotografiach krótko opowiada o najpoważniejszych problemach ekologicznych w jego kraju zdawkowo opisuje przedmioty codziennego użytku zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy

		• szczegółowo opisuje przedmioty codziennego użytku • samodzielnie wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wyraża upodobania i preferencje • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• w kilku zdaniach opisuje przedmioty codziennego użytku • wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża upodobania i preferencje • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdawkowo wyraża upodobania i preferencje • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje produkt reklamowany jako wyjątkowo ekologiczny, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popołniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze w większości spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje produkt reklamowany jako wyjątkowo ekologiczny, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popołniając błędy zakłócające komunikację) • pisze miejskami spójny i logiczny wpis na blogu, w którym opisuje produkt reklamowany jako wyjątkowo ekologiczny, w którym uwzględnia i rozwija podane kwestie, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popołniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny wpis na blogu, w którym opisuje produkt reklamowany jako wyjątkowo ekologiczny, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem

		• z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
6 Crime And Consequences					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ŚWIAT PRZYRODY, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ŚWIAT PRZYRODY, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ŚWIAT PRZYRODY, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i się nim posługuje popołniając błędy	słabo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu CZŁOWIEK, ŻYCIE PRYWATNE, ŚWIAT PRZYRODY, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i się nim posługuje popołniając liczne błędy
	GRAMATYKA	• bardzo dobrze zna konstrukcje drugiego i trzeciego trybu warunkowego i potrafi je poprawnie stosować w praktyce • bardzo dobrze zna konstrukcje <i>I wish, if only</i> do terażniejszości i przeszłości i potrafi je swobodnie stosować w praktyce	• dobrze zna konstrukcje drugiego i trzeciego trybu warunkowego i przeszłości i potrafi je na ogół poprawnie stosować w praktyce • dobrze zna konstrukcje <i>I wish, if only</i> do terażniejszości i przeszłości i potrafi je stosować w praktyce	• częściowo zna konstrukcje drugiego i trzeciego trybu warunkowego i stosuje je w praktyce popołniając błędy • częściowo zna konstrukcje <i>I wish, if only</i> do terażniejszości i przeszłości i stosuje je w praktyce popołniając błędy	• słabo zna konstrukcje drugiego i trzeciego trybu warunkowego i stosuje je w praktyce popołniając liczne błędy • słabo zna konstrukcje <i>I wish, if only</i> do terażniejszości i przeszłości i stosuje je w praktyce popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	często popołniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)

UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • dobiera wypowiedzi do rozmówców • dopasowuje rozmówców do obrazków	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • dobiera wypowiedzi do rozmówców • dopasowuje rozmówców do obrazków	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi), i często popełniając błędy: • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • dobiera wypowiedzi do rozmówców • dopasowuje rozmówców do obrazków	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i z trudnością, popełniając liczne błędy: • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • dobiera wypowiedzi do rozmówców • dopasowuje rozmówców do obrazków
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • dobiera nagłówki do tekstów • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości • odpowiada na pytania do tekstu • dobiera akapity do opisów	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • dobiera nagłówki do tekstów • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości • odpowiada na pytania do tekstu • dobiera akapity do opisów	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i popełniając błędy: • znajduje w tekście określone informacje • dobiera nagłówki do tekstów • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości • odpowiada na pytania do tekstu • dobiera akapity do opisów	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i z trudnością, popełniając liczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • dobiera nagłówki do tekstów • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości • odpowiada na pytania do tekstu • dobiera akapity do opisów
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych:

		gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): • szczegółowo opowiada historyjki przedstawione na rysunkach • mówi, co zmieniłby w swoim życiu, gdyby miał taką możliwość • szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zgubieniem czegoś • szczegółowo opowiada o zwierzęciu, które według niego jest najbardziej inteligentne • szczegółowo opowiada o znanych mu przypadkach popełniania przestępstw przez zwierzęta oraz sytuacjach, w których zwierzęta pomogły złapać przestępcę • szczegółowo opowiada o znanych mu organizacjach międzynarodowych • mówi, w jaki sposób młodzi ludzie mogą wpływać na polityków i zmieniać świat • szczegółowo opowiada o znanych mu rodzajach cyberprzestępstw • szczegółowo opowiada, jak wyglądałoby jego życie, gdyby urodził się 100 lat wcześniej • szczegółowo opowiada, jakie super moce chciałby mieć • z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy	struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • opowiada historyjki przedstawione na rysunkach • mówi, co zmieniłby w swoim życiu, gdyby miał taką możliwość • opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zgubieniem czegoś • opowiada o zwierzęciu, które według niego jest najbardziej inteligentne • opowiada o znanych mu przypadkach popełniania przestępstw przez zwierzęta oraz sytuacjach, w których zwierzęta pomogły złapać przestępcę • opowiada o znanych mu organizacjach międzynarodowych • mówi, w jaki sposób młodzi ludzie mogą wpływać na polityków i zmieniać świat • opowiada o znanych mu rodzajach cyberprzestępstw • opowiada, jak wyglądałoby jego życie, gdyby urodził się 100 lat wcześniej • opowiada, jakie super moce chciałby mieć • wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość	gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • w kilku zdaniach opowiada historyjki przedstawione na rysunkach • mówi, co zmieniłby w swoim życiu, gdyby miał taką możliwość • w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zgubieniem czegoś • w kilku zdaniach opowiada o zwierzęciu, które według niego jest najbardziej inteligentne • w kilku zdaniach opowiada o znanych mu przypadkach popełniania przestępstw przez zwierzęta oraz sytuacjach, w których zwierzęta pomogły złapać przestępcę • w kilku zdaniach opowiada o znanych mu organizacjach międzynarodowych • mówi, w jaki sposób młodzi ludzie mogą wpływać na polityków i zmieniać świat • w kilku zdaniach opowiada o znanych mu rodzajach cyberprzestępstw • w kilku zdaniach opowiada, jak wyglądałoby jego życie, gdyby urodził się 100 lat wcześniej • w kilku zdaniach opowiada, jakie super moce chciałby mieć	(i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • krótko opowiada historyjki przedstawione na rysunkach • zdawkowo mówi, co zmieniłby w swoim życiu, gdyby miał taką możliwość • krótko opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zgubieniem czegoś • krótko opowiada o zwierzęciu, które według niego jest najbardziej inteligentne • krótko opowiada o znanych mu przypadkach popełniania przestępstw przez zwierzęta oraz sytuacjach, w których zwierzęta pomogły złapać przestępcę • krótko opowiada o znanych mu organizacjach międzynarodowych • zdawkowo mówi, w jaki sposób młodzi ludzie mogą wpływać na polityków i zmieniać świat • krótko opowiada o znanych mu rodzajach cyberprzestępstw • krótko opowiada, jak wyglądałoby jego życie, gdyby urodził się 100 lat wcześniej • krótko opowiada, jakie super moce chciałby mieć • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość
--	--	--	--	---	---

		• z łatwością wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze spójną i logiczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw wprowadzeniu w szkołach rygorystycznych zasad zachowania, uwzględnia i szczegółowo rozwija podane kwestie • pisze spójną i logiczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw karaniu uczniów łamiących szkolny regulamin pracami społecznymi na rzecz szkoły, uwzględnia i szczegółowo rozwija podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze w większości spójną i logiczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw wprowadzeniu w szkołach rygorystycznych zasad zachowania, uwzględnia i rozwija podane kwestie • pisze w większości spójną i logiczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw karaniu uczniów łamiących szkolny regulamin pracami społecznymi na rzecz szkoły, uwzględnia i rozwija podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • pisze miejscami spójną i logiczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw wprowadzeniu w szkołach rygorystycznych zasad zachowania, częściowo uwzględnia i rozwija podane kwestie • pisze miejscami spójną i logiczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw karaniu uczniów łamiących szkolny regulamin pracami społecznymi na rzecz szkoły, częściowo uwzględnia i rozwija podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • pisze w dużym stopniu niespójną i chaotyczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw wprowadzeniu w szkołach rygorystycznych zasad zachowania, uwzględnia niektóre podane kwestie • pisze w dużym stopniu niespójną i chaotyczną rozprawkę przedstawiającą argumenty za i przeciw karaniu uczniów łamiących szkolny regulamin pracami społecznymi na rzecz szkoły, uwzględnia niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym

		sformułowane w języku polskim i obcym		sformułowane w języku polskim i obcym	
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	- z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem - z łatwością potrafi współpracować w grupie - często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada rozwiniętą świadomość językową	- wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem - współpracuje w grupie - stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada dość rozwiniętą świadomość językową	- niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem - niekiedy współpracuje w grupie - niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada ograniczoną świadomość językową	- z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem - z trudnością współpracuje w grupie - rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
7 Time Flies!					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i się nim posługuje popełniając błędy	słabo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i się nim posługuje popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna zasady tworzenia mowy zależnej i potrafi ją poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna zasady tworzenia mowy zależnej i potrafi ją na ogół poprawnie stosować w praktyce	częściowo zna zasady tworzenia mowy zależnej i stosuje ją w praktyce popełniając błędy	słabo zna zasady tworzenia mowy zależnej i stosuje ją w praktyce popełniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań)	często popełniając błędy, rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań)	popełniając liczne błędy, rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań)
UMIEJĘTNOŚĆ	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu,	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu,

		tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi), i często popełniając błędy • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi), i z trudnością, popełniając liczne błędy: • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje • uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i popełniając błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i z trudnością, popełniając liczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji): • szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z przegapieniem ważnego dnia bliskiej mu osoby	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy nie zakłócające komunikacji): • opowiada o swoich doświadczeniach związanych z przegapieniem ważnego dnia bliskiej mu osoby	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z przegapieniem ważnego dnia bliskiej mu osoby	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • krótko opowiada o swoich doświadczeniach związanych z przegapieniem ważnego dnia bliskiej mu osoby

		• szczegółowo opowiada o najlepszych zabawach na urodzinowe przyjęcie • szczegółowo opisuje przedmioty przedstawione na fotografiach • szczegółowo opowiada o jego stosunku do narzekania • samodzielnie wypowiada się na temat teleturniejów • z łatwością wyraża i uzasadnia swoje upodobania i preferencje • z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wymienia wady i zalety pracy w przemyśle muzycznym • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• opowiada o najlepszych zabawach na urodzinowe przyjęcie • opisuje przedmioty przedstawione na fotografiach • opowiada o jego stosunku do narzekania • wypowiada się na temat teleturniejów • wyraża i uzasadnia swoje upodobania i preferencje • wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wymienia wady i zalety pracy w przemyśle muzycznym • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• w kilku zdaniach opowiada o najlepszych zabawach na urodzinowe przyjęcie • w kilku zdaniach opisuje przedmioty przedstawione na fotografiach • w kilku zdaniach opowiada o jego stosunku do narzekania • wypowiada się na temat teleturniejów • wyraża i uzasadnia swoje upodobania i preferencje • wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• krótko opowiada o najlepszych zabawach na urodzinowe przyjęcie • krótko opisuje przedmioty przedstawione na fotografiach • krótko opowiada o jego stosunku do narzekania • zdawkowo wypowiada się na temat teleturniejów • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje upodobania i preferencje • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
--	--	---	---	--	---

	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji) - pisze spójny i logiczny artykuł o tym, jak nastolatki zarządzają swoim czasem, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy nie zakłócające komunikacji) - pisze w większości spójny i logiczny artykuł o tym, jak nastolatki zarządzają swoim czasem, uwzględniając i rozwijając podane kwestie - stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji - przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) - pisze miejscami spójny i logiczny artykuł o tym, jak nastolatki zarządzają swoim czasem, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) - pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny artykuł o tym, jak nastolatki zarządzają swoim czasem, uwzględniając niektóre podane kwestie rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji - przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem z łatwością potrafi współpracować w grupie często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada rozwiniętą świadomość językową	- wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem - współpracuje w grupie - stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada dość rozwiniętą świadomość językową	niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem niekiedy współpracuje w grupie niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada ograniczoną świadomość językową	z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem z trudnością współpracuje w grupie rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu - posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
8 Sport					
ŚRODKI JĘZYKOWE		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
	SŁOWNICTWO	Uczeń bardzo dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: SPORT,	Uczeń dobrze zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: SPORT, PAŃSTWO	Uczeń częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: SPORT,	Uczeń - słabo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: SPORT, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i z trudnością się

		PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i poprawnie się nim posługuje	I SPOŁECZEŃSTWO i na ogół poprawnie się nim posługuje	PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i posługuje się nim, często popełniając błędy	nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna składnię czasowników i potrafi ją poprawnie stosować w praktyce bardzo dobrze zna określniki ilościowe i potrafi je poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna składnię czasowników i na ogół poprawnie potrafi stosować ją w praktyce dobrze zna określniki ilościowe i na ogół poprawnie potrafi stosować je w praktyce	częściowo zna składnię czasowników i potrafi ją stosować w praktyce, często popełniając błędy częściowo zna określniki ilościowe i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	słabo zna składnię czasowników i z trudnością potrafi ją stosować w praktyce, popełniając liczne błędy słabo zna określniki ilościowe i z trudnością potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	często popełniając błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, test luk sterowany, transformacje zdań</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i często popełniając błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : - odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu - odróżnia fakty od opinii	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i często popełniając błędy : - odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu - odróżnia fakty od opinii	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : - odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu - odróżnia fakty od opinii

		• odróżnia fakty od opinii • rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje	• rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje	• rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje	• rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji): • samodzielnie wypowiada się na temat uprawiania sportu • szczegółowo opowiada o różnicach pomiędzy oglądaniem wydarzenia sportowego w telewizji i na żywo • szczegółowo opisuje osoby i sytuacje przedstawione na fotografii • z łatwością wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • z łatwością wymienia problemy współczesnego świata • szczegółowo opowiada o sportach, które uprawia oraz sprzęcie potrzebnym do uprawiania sportu • szczegółowo opowiada o dyscyplinach sportu, które chciałby spróbować • szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z byciem członkiem szkolnej drużyny sportowej	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • wypowiada się na temat uprawiania sportu • opowiada o różnicach pomiędzy oglądaniem wydarzenia sportowego w telewizji i na żywo • opisuje osoby i sytuacje przedstawione na fotografii • wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • wymienia problemy współczesnego świata • opowiada o sportach, które uprawia oraz sprzęcie potrzebnym do uprawiania sportu • opowiada o dyscyplinach sportu, które chciałby spróbować • opowiada o swoich doświadczeniach związanych z byciem członkiem szkolnej drużyny sportowej • wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża upodobania i preferencje	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • w kilku zdaniach wypowiada się na temat uprawiania sportu • w kilku zdaniach opowiada o różnicach pomiędzy oglądaniem wydarzenia sportowego w telewizji i na żywo • w kilku zdaniach opisuje osoby i sytuacje przedstawione na fotografii • wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • wymienia problemy współczesnego świata • w kilku zdaniach opowiada o sportach, które uprawia oraz sprzęcie potrzebnym do uprawiania sportu • w kilku zdaniach opowiada o dyscyplinach sportu, które chciałby spróbować • w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z byciem członkiem szkolnej drużyny sportowej	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • krótko wypowiada się na temat uprawiania sportu • krótko opowiada o różnicach pomiędzy oglądaniem wydarzenia sportowego w telewizji i na żywo • krótko opisuje osoby i sytuacje przedstawione na fotografii • zdawkowo wyraża i uzasadnia uczucia i emocje • zdawkowo wymienia problemy współczesnego świata • krótko opowiada o sportach, które uprawia oraz sprzęcie potrzebnym do uprawiania sportu • krótko opowiada o dyscyplinach sportu, które chciałby spróbować • krótko opowiada o swoich doświadczeniach związanych z byciem członkiem szkolnej drużyny sportowej • zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy

		• z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wyraża upodobania i preferencje • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża upodobania i preferencje • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdawkowo wyraża upodobania i preferencje • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze spójną i logiczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do wyboru pomiędzy uprawianiem na zajęciach wychowania fizycznego sportów indywidualnych czy grupowych, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • pisze spójną i logiczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do uprawiania sportu bez ponoszenia większych kosztów, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze w większości spójną i logiczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do wyboru pomiędzy uprawianiem na zajęciach wychowania fizycznego sportów indywidualnych czy grupowych, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • pisze w większości spójną i logiczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do uprawiania sportu bez ponoszenia większych kosztów, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • pisze miejscami niespójną i nielogiczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do wyboru pomiędzy uprawianiem na zajęciach wychowania fizycznego sportów indywidualnych czy grupowych, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • pisze miejscami niespójną i nielogiczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do uprawiania sportu bez ponoszenia większych kosztów, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji	z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • pisze w dużym stopniu niespójną i chaotyczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do wyboru pomiędzy uprawianiem na zajęciach wychowania fizycznego sportów indywidualnych czy grupowych, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • pisze w dużym stopniu niespójną i chaotyczną rozprawkę, w której przedstawia swoją opinię na temat prawa do uprawiania sportu bez ponoszenia większych kosztów, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji

		• z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	sformułowane w języku polskim i obcym	• częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową

Język polski - wymagania edukacyjne na poszczególne oceny – *Ponad słowami* klasa 1 część 1 – zakres podstawowy i rozszerzony

* zakres rozszerzony

Temat lekcji	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
	Uczeń potrafi:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń: potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
STAROŻYTNOŚĆ – O EPOCE					
Fundamenty kultury europejskiej	• wyjaśnić pojęcia: <i>antyk, klasycyzm, monoteizm i politeizm, judaizm i chrześcijaństwo</i> • określić ramy czasowe epoki	• wymienić kręgi kulturowe starożytnej Europy i je scharakteryzować	• wyjaśnić symboliczne znaczenie Aten, Rzymu i Jerozolimy • wypowiedzieć się na temat greckich filozofów	• wypowiadać się na temat fundamentalnej roli starożytności klasycznej w historii kultury europejskiej	• przedstawić znaczenie prawa rzymskiego dla rozwoju późniejszych kodyfikacji prawnych
Grecja, Rzym	• wyjaśnić pojęcia: <i>polis, demokracja, prawo, obywatel</i>	• omówić złoty wiek Aten • wymienienia osiągnięcia starożytnych Greków • wymienienia osiągnięcia starożytnych Rzymian	• omówić różnice pomiędzy kulturą Grecji i Rzymu • wyjaśnić, na czym polegał antropocentryzm cywilizacji antyku	• wyjaśnić pojęcie <i>kalokagatia</i> • wypowiedzieć się na temat idei kształtujących życie starożytnych	• podjąć dyskusję na temat wpływu starożytności na współczesność
Filozofia antyczna	• wymienić najważniejszych filozofów starożytnej Grecji: Sokratesa, Platona i Arystotelesa • wyjaśnić etymologię oraz znaczenie słowa <i>filozofia</i> • wyjaśnić pojęcie <i>cnoty</i>	• wymienić podstawowe założenia filozofii Sokratesa, Platona, Arystotelesa • wymienić najważniejsze założenia szkoły filozoficznej stoików, epikurejczyków i sceptyków	• wyjaśnić, na czym polegał przełomowy charakter działalności Sokratesa i omówić jego metodę filozoficzną • omówić dualistyczną koncepcję świata według Platona	• wypowiedzieć się na temat znaczenia działalności Arystotelesa	• omówić wpływ filozofii starożytnych na epoki późniejsze

Sztuka antyku	- rozpoznać najważniejsze zabytki starożytnej Grecji i Rzymu - wymienić cechy antycznego ideału piękna	- przedstawić główne cechy sztuki antycznej - wyjaśnić, jak Grecy rozumieli piękno - wymienić innowacje architektoniczne wprowadzone przez Rzymian	- omówić znaczenie harmonii w sztuce antyku - wytłumaczyć, co to jest kanon - objaśnić pojęcie <i>mimesis</i> jako kategorii sztuki antycznej	dokonać analizy dzieła sztuki według następujących kryteriów: stosunek do natury, kompozycja, sposób ukazania tematu, kontekst kulturowy i filozoficzny	rozróżnić okresy klasyczny i hellenistyczny w historii sztuki starożytnej Grecji i przyporządkować im konkretne dzieła
Teatr antyczny	- wymienić rodzaje literackie i zdefiniować dramat - wskazać podstawowe elementy budowy teatru greckiego – orchesterę, proscenium, skene, parodos - wyjaśnić, na czym polegała zasada trzech jedności - wymienić przynajmniej dwa tytuły tragedii Sofoklesa: <i>Król Edyp</i> i <i>Antygona</i>	- rozróżnić antyczne gatunki dramatyczne: tragedię, komedię i dramat satyrowy - opisać podstawowe elementy budowy teatru greckiego – orchesterę, proscenium, skene, parodos - przedstawić budowę dramatu antycznego	- przedstawić historię narodzin teatru - swobodnie posługiwać się pojęciami: <i>dytyramb</i>, <i>koryfeusz</i>, <i>agon</i>, <i>chór</i>, <i>koturny</i>, <i>maska</i>, <i>deus ex machina</i>, <i>amfiteatr</i>	określić rolę trzech pisarzy w rozwoju dramatu: Ajschylosa, Eurypidesa i Sofoklesa	- wyjaśnić etymologię słowa <i>tragedia</i> - omówić wpływ tragików greckich: Ajschylosa, Eurypidesa i Sofoklesa oraz komediopisarza Arystofanesa na rozwój teatru
STAROŻYTNOŚĆ – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Wprowadzenie do literatury starożytnej Grecji i Rzymu	czytać ze zrozumieniem tekst informacyjny	- referować informacje pozyskane z tekstu informacyjnego - wymienić twórców literatury starożytnej	wymienić gatunki literatury starożytnej	zdefiniować pojęcia: mit, symbol, <i>sacrum</i>, <i>profanum</i>, rodzaje literackie, epika, liryka, dramat, poezja tyrtejska, anakreontyk, <i>mimesis</i>	omówić podstawowe wątki i tematy podejmowane przez starożytnych twórców literatury
Mitologia grecka	wymienić najważniejszych	wyjaśnić pojęcie <i>mit</i> na tle wierzeń świata	interpretować mit o Orfeuszu	wyjaśnić pojęcie <i>archetyp</i> w kontekście	wskazać i omówić antyczne toposy w

	bogów greckich: Zeus, Posejdon, Hades, Hera, Hestia, Demeter, Afrodyta, Apollo, Ares, Atena, Hermes i Hefajstos • scharakteryzować najważniejszych bogów olimpijskich	starożytnego • odróżnić mit od legendy i baśni • omówić rodzaje mitów: kosmogoniczne, teogoniczne, antropogeniczne oraz genealogiczne, i podać ich konkretne przykłady • wymienić frazeologizmy pochodzące z mitologii i objaśnić ich znaczenie	• omówić znaczenie mitów dla starożytnych Greków • omówić kondycję człowieka w starożytnym świecie w świetle mitów	mitu o Orfeuszu • wskazać archetypy w innych mitach greckich	kulturze współczesnej
Homer, <i>Iliada</i>	• zrelacjonować treść fragmentu • wyjaśnić pojęcie: <i>epos</i> • wymienić najważniejszych bohaterów <i>Iliady</i>	• wymienić cechy eposu homeryckiego • wymienić cechy stylu homeryckiego • omówić kompozycję <i>Iliady</i>	• wskazać środki językowe użyte we fragmencie i omówić ich funkcję	• wypowiedzieć się na temat obrazu człowieka ukazanego w <i>Iliadzie</i>	• podjąć dyskusję dotyczącą tezy, że <i>Iliada</i> ukazuje tragiczną koncepcję ludzkiego losu
Konteksty i nawiązania – <i>Troja</i> w reżyserii Wolfganga Petersena	• zrelacjonować treść filmu • opisać scenerię filmu	• scharakteryzować bohaterów filmu • omówić kompozycję dzieła	• wypowiedzieć się na temat sposobu przedstawienia bohaterów • porównać treść filmu z treścią mitu trojańskiego	• wypowiedzieć się na temat środków filmowych użytych w dziele	• podjąć dyskusję na temat rzetelności i jakości filmu
Homer, <i>Odyseja</i>	• zrelacjonować treść fragmentu • wyjaśnić pojęcie: <i>epos</i> • wymienić najważniejszych	• wymienić cechy eposu homeryckiego • wymienić cechy stylu homeryckiego • omówić kompozycję <i>Odysei</i>	• wskazać środki językowe użyte we fragmencie i omówić ich funkcję • wskazać i omówić archetypy obecne we	• wypowiedzieć się na temat obrazu człowieka i jego losu ukazanego w <i>Odysei</i>	• omówić różne sposoby przedstawiania motywu wędrowki w kulturze

	bohaterów <i>Odysei</i>		fragmenty		
Ćwiczenie umiejętności – interpretacja tekstu	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
<i>Antygona</i> Sofoklesa	• streścić <i>Antygonę</i> Sofoklesa • wymienić racje Kreona i racje Antygony	• wskazać w tekście elementy budowy dramatu antycznego • omówić zasadę trzech jedności na przykładzie utworu Sofoklesa • scharakteryzować głównych bohaterów • wymienić funkcje chóru w dramacie antycznym na przykładach z tekstu	• wytłumaczyć tragizm w kontekście utworu • na przykładzie działań Kreona określić funkcjonowanie ironii tragicznej • przedstawić istotę winy tragicznej w odniesieniu do losów głównych bohaterów	• analizować koncepcję człowieka i losu w świecie starożytnych Greków, odnosząc się do <i>Antygony</i> • posługiwać się pojęciem <i>hybris</i> przy charakteryzowaniu postaci Kreona i Antygony • objaśnić zagadnienie <i>katharsis</i> jako jednej z podstawowych kategorii tragedii greckiej	• streścić mit o rodzie Labdakidów • wyjaśnić, na czym polega zasada <i>decorum</i> na przykładzie <i>Antygony</i>
* Arystofanes, <i>Chmury</i>	• zrelacjonować treść komedii Arystofanesa • przedstawić genezę utworu	• omówić kompozycję <i>Chmur</i> • scharakteryzować bohaterów komedii • wymienić elementy składające się na komizm utworu • wskazać w utworze cechy komedii greckiej	• omówić konflikt racji w <i>Chmurach</i> • wypowiedzieć się na temat sposobu przedstawienia Sokratesa	• wypowiedzieć się na temat antycznego sporu filozofii z poezją	• podjąć dyskusję na temat sposobu przedstawienia poglądów Sokratesa
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• porządkować informacje zawarte w	• przetwarzać informacje zawarte w	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty	• podjąć polemikę

	tekście	tekście		potwierdzające stanowisko autora • prezentować i uzasadnić własne sądy	
* Platon, <i>Państwo</i>	• zrelacjonować treść fragmentu	• wyjaśnić, na czym polegało państwo idealne według Platona • opisać, jak według Platona wygląda poznanie prawdy	• wyjaśnić metaforyczne znaczenie opowieści o jaskini • omówić relacje pomiędzy rzeczywistością materialną a idealną	• wyjaśnić funkcję dialogu dla wymowy fragmentu	• podjąć dyskusję na temat koncepcji przedstawionej przez Platona
* Najstarsza teoria literatury – <i>Poetyka</i> Arystotelesa	• zrelacjonować treść fragmentu • wyjaśnić pojęcie: <i>poetyka normatywna</i>	• omówić kompozycję dzieła • wymienić najważniejsze założenia <i>Poetyki</i>	• wyjaśnić pojęcie: <i>mimesis</i> • wyjaśnić, na czym polega epizodyczność fabuły	• przedstawić i omówić sposoby wywołania <i>katharsis</i> • omówić funkcję mitów w literaturze	• omówić funkcję poetyki normatywnej w procesie twórczym
* O sile argumentów – <i>Retoryka</i> Arystotelesa	• zrelacjonować treść fragmentu • wyjaśnić pojęcie: <i>retoryka</i>	• omówić kompozycję dzieła • wymienić cechy wypowiedzi retorycznej	• wymienić i omówić trzy grupy środków, za pomocą których mówca może przekonać kogoś do swojej racji	• przygotować wypowiedź retoryczną według wskazówek Arystotelesa	• podjąć dyskusję na temat przydatności retoryki w różnych sytuacjach
Nieśmiertelność poety – liryka Horacego	• przedstawić postać Horacego • wyjaśnić pochodzenie pojęcia <i>mecenas sztuki</i> w nawiązaniu do biografii Horacego • wyjaśnić pojęcie <i>horacjanizm</i>	• omówić cechy charakterystyczne pieśni • rozpoznać rodzaj liryki omawianych utworów, jego adresata, sposób kreacji podmiotu lirycznego i sytuacji lirycznej	• określić problematykę utworów • umieścić treść utworu w kontekście poznanych filozofii • wskazać środki wyrazu artystycznego zastosowane w utworze i określić ich funkcję	• stworzyć pisemną analizę i interpretację wiersza Horacego	• przywołać szerokie konteksty i nawiązania
* Mitologiczne początki Rzymu – <i>Eneida</i> Wergiliusza	• zrelacjonować treść fragmentów • wymienić głównych bohaterów <i>Eneidy</i> • przedstawić genezę	• scharakteryzować bohaterów fragmentów • omówić kompozycję <i>Eneidy</i>	• wyjaśnić, na czym polega parenetyczny charakter utworu • wskazać środki językowe zastosowane	• omówić relację Eneasza i Dydony w kontekście priorytetów starożytnych Rzymian	• porównać Eneasza i Odyseusza

	utworu		w utworze i omówić ich funkcję		
* <i>Eneida</i> z innego punktu widzenia – <i>Lawinia</i> Ursuli Le Guin	• zrelacjonować treść fragmentu • omówić świat przedstawiony • wskazać narratora	• scharakteryzować bohaterów fragmentu • wypowiedzieć się na temat funkcji narracji pierwszoosobowej	• przedstawić problematykę fragmentu • omówić sposób reinterpretacji mitu • omówić portret psychologiczny bohaterki	• interpretować fragment w kontekście krytyki feministycznej	• podjąć dyskusję na temat sposobu przedstawiania kobiet w kulturze
STAROŻYTNOŚĆ – NAUKA O JĘZYKU					
Język a inne systemy znaków	• wymienić rodzaje znaków • definiować znaki naturalne i konwencjonalne	• omówić język jako system znaków	• posługiwać się różnymi kodami ikonicznymi	• porównać różne formy przekazywania informacji	• wyjaśnić przyczyny nieporozumień językowych
Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenie umiejętności	• posługiwać się nowo poznany słownictwo	• wykorzystywać teorię w rozwiązywaniu zadań • rozróżnia rodzaje kodów (języków)	• poszerzyć świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	• sprawnie posługiwać się językiem
STAROŻYTNOŚĆ – TWORZENIE WYPOWIEDZI					
Wypowiedź argumentacyjna	• przedstawić strukturę wypowiedzi argumentacyjnej • wymienić rodzaje argumentów	• omówić sposoby budowania spójności między zdaniami • rozwinąć zaproponowaną argumentację	• zaproponować argumenty do podanej tezy i podeprzeć je przykładami	• zbudować spójną, poprawną i przekonującą wypowiedź argumentacyjną	
Jak skutecznie przemawiać?	• przedstawić strukturę przemówienia • wymienić środki retoryczne	• przedstawić zależności pomiędzy sposobem budowania przemówienia a sytuacją komunikacyjną	• budować przemówienie podążając za wskazówkami	• wygłosić spójne przemówienie dostosowane do sytuacji komunikacyjnej	

STAROŻYTNOŚĆ – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE

Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	• wyciągać wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie interpretować wymagany materiał • właściwie argumentować • uogólnić, podsumować i porównać	• wykorzystać bogate konteksty • formułować i rozwiązywać problemy badawcze
---------------------------------------	--	---	--	--	--

BIBLIA – O EPOCE

Biblia – wiadomości wstępne	• wymienić religie, wywodzące się z Biblii • określić podstawowe podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem	• wyjaśnić pojęcie <i>Testament</i> w odniesieniu do Biblii • przedstawić podział ksiąg biblijnych i podać przykłady • wyjaśnić pojęcia: <i>kanon</i>, <i>apokryf</i> • podać przykłady frazeologizmów wywodzących się z Biblii	• omówić różnice między Starym a Nowym Testamentem • wyjaśnić, czym są Ewangelie i wymienić ewangelistów • wymienić przekłady Biblii • wymienić cechy stylu biblijnego	• wypowiedzieć się na temat roli Biblii w kulturze • omówić funkcje Biblii – sakralną, poznawczą i estetyczną	• wyczerpująco opisać jedną z religii, wywodzących się z Biblii • wymienić święte księgi innych religii
-----------------------------	--	--	---	--	--

BIBLIA – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA

Księga Rodzaju – dzieje początków świata i ludzkości	• zrelacjonować powstanie świata i człowieka według Biblii	• wyjaśnić znaczenie frazeologizmu <i>zakazany owoc</i> • zdefiniować pojęcia: <i>genesis</i>, <i>patriarcha</i>	• porównać biblijny opis stworzenia świata i człowieka z opisem mitologicznym	• interpretować opowieść o zerwaniu owocu z drzewa zakazanego (grzechu pierworodnym)	• formułować wypowiedź na temat wolnej woli w kontekście opowieści o grzechu pierworodnym
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• przetwarzać i porządkować informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora	• zaprezentować i uzasadniać własne sądy	• podjąć polemikę
Rozważania o cierpieniu – Księga Hioba	• opowiedzieć historię Hioba • przedstawić	• scharakteryzować Hioba • omówić relacje	• interpretować przemianę postawy Hioba po rozmowie z	• podjąć dyskusję na temat sensu cierpienia i zgody Boga na istnienie	• omówić sposób przedstawiania cierpienia w kulturze

	kompozycję Księgi Hioba	między Hiobem a Bogiem na podstawie fragmentu Biblii	Bogiem	zła (teodycei)	popularnej • interpretować obraz Léona Bonnata w kontekście historii Hioba
Dociekanie sensu ludzkiego życia w Księdze Koheleta	• wyjaśnić, kim był Kohelet • zrelacjonować fragment	• nazwać środki stylistyczne użyte we fragmencie • wskazać rady Koheleta, jak należy przeżywać swój los	• określić funkcję środków stylistycznych użytych we fragmencie • określić problematykę utworu	• interpretować teologiczną wymowę Księgi Koheleta • wskazać podobieństwa pomiędzy radami Koheleta a radami greckich filozofów	• omówić obraz Adriaen van Utrechta w kontekście omawianego utworu
Poezja biblijna – Księga Psalmów	• przyporządkować psalmy do liryki • określić rodzaj liryki oraz nadawcę i adresata psalmów • definiować pojęcia: <i>psalm</i>, <i>psalterz</i>	• sklasyfikować psalmy według poznanych kryteriów • podać przykłady paralelizmów	• wypowiedzieć się na temat związku psalmów z muzyką • odnaleźć środki stylistyczne zastosowane w psalmach i omówić ich funkcje	• omówić obraz Boga wyłaniający się z psalmów	• porównać tłumaczenia psalmów (z Biblii Tysiąclecia, Jana Kochanowskiego i Czesława Miłosza)
Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
Biblijne oblicza miłości – Pieśń nad Pieśniami	• uzasadnić przynależność Pieśni do liryki • zrelacjonować treść fragmentu	• scharakteryzować relacje między Oblubieńcem a Oblubienicą • w kontekście utworu wyjaśnić pojęcie <i>miłość</i>	• omówić oddziaływanie Pieśni na zmysły, podając cytaty z tekstu • odnaleźć środki stylistyczne	• podjąć dyskusję na temat przynależności Pieśni do kanonu biblijnego • wypowiedzieć się na temat alegorycznej	• porównać opis miłości zaprezentowany w Pieśni z wybranymi utworami miłosnymi z kręgu popkultury

		<i>zmysłowa</i>	zastosowane w Pieśni i określić ich funkcję	interpretacji Pieśni	• opisać Oblubienicę z obrazu Rossettiego i porównać ją z literackim pierwowzorem postaci w Biblii
Wizja końca świata w Apokalipsie św. Jana	• streścić Księgę Apokalipsy na podstawie przeczytanych fragmentów	• opisać jeźdźców Apokalipsy i scharakteryzować ich na podstawie ryciny Albrechta Dürera • zdefiniować pojęcie <i>eschatologii</i>	• wskazać główne cechy stylu Apokalipsy • interpretować symbole i alegorie, znajdujące się w omawianych fragmentach	• wypowiedzieć się na temat sposobów obrazowania i wywoływania nastroju grozy w Apokalipsie • porównać biblijną Apokalipsę z innymi przedstawieniami końca świata	• stworzyć w formie pisemnej analizę porównawczą Apokalipsy i dowolnego dzieła prezentującego koniec świata (literackiego, malarskiego bądź filmowego)
Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznanym słownictwem	• wykorzystywać teorię w rozwiązywaniu zadań	• poszerzyć świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	• sprawnie posługiwać się językiem
Filmowe nawiązanie do Biblii – <i>Dekalog I</i> Krzysztofa Kieślowskiego	• zrelacjonować treść filmu	• podjąć dyskusję o postawie filmowego Krzysztofa	• wypowiedzieć się na temat dialogów, narracji i kadrowania w filmie • analizować rolę przypadku w konstrukcji fabuły	• interpretować postać graną w filmie przez Artura Barcisia • podjąć dyskusję na temat hierarchii wartości we współczesnym świecie	• wypowiedzieć się na temat innego filmu z cyklu <i>Dekalog</i>
BIBLIA – NAUKA O JĘZYKU					
Akt komunikacji językowej	• zdefiniować akt komunikacji językowej • wymienić, co składa się na akt komunikacji	• wyjaśnić, co należy zrobić, aby komunikat był dobrze zrozumiany	• omówić funkcję mowy ciała w procesie komunikacji	• omówić wpływ sytuacji społecznej na jakość aktu komunikacji	
Informacja, prośba czy zaklęcie? Funkcje wypowiedzi.	• wymienić funkcje wypowiedzi	• scharakteryzować poszczególne funkcje wypowiedzi	• określić funkcje dominujące w danej wypowiedzi	• wyszukać w tekście przykłady poszczególnych funkcji wypowiedzi	

BIBLIA – TWORZENIE WYPOWIEDZI					
Jak napisać plan twórczy i odtwórczy tekstu?	- wymienić rodzaje planów - wymienić cechy dobrze przygotowanego planu	przeredagować podany plan	stworzyć plan odtwórczy tekstu	stworzyć plan twórczy tekstu	
BIBLIA – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	wykorzystać najważniejsze konteksty	- wyciągać wnioski - określić własne stanowisko	- poprawnie interpretować wymagany materiał - właściwie argumentować - uogólnić, podsumować i porównać	- wykorzystać bogate konteksty - formułować i rozwiązywać problemy badawcze
ŚREDNIOWIECZE – O EPOCE					
Średniowiecze – wprowadzenie do epoki	- objaśnić etymologię nazwy epoki - wymienić najważniejsze wydarzenia związane z początkiem i końcem średniowiecza - wyjaśnić pojęcia: <i>teocentryzm</i>, <i>feudalizm</i> - wymienić fazy średniowiecza	- omówić najważniejsze wydarzenia związane z początkiem i końcem średniowiecza - wymienić średniowieczne wzorce osobowe - porównać ramy czasowe średniowiecza polskiego i europejskiego - scharakteryzować średniowieczny system szkolny - wyjaśnić pojęcie: <i>Biblia pauperum</i>	- analizować specyfikę periodyzacji polskiego średniowiecza - omówić średniowieczny uniwersalizm, teocentryzm oraz dualizm	interpretować rolę karnawału	opisać wpływ antyku i kultury arabskiej na średniowiecze
Sztuka średniowieczna	rozpoznać najważniejsze zabytki	wymienić podstawowe cechy	wyjaśnić i zilustrować przykładami	analizować średniowieczne dzieło	odróżnić styl romański od

	polskiego i europejskiego średniowiecza	stylu romańskiego i gotyckiego • podać przykłady zabytków polskiego i europejskiego średniowiecza • posługiwać się następującymi terminami: <i>plaskorzeźba, rzeźba pełnofigurowa, fresk, pieta, ikona, nawa, ołtarz, prezbiterium, apsyda, katedra, przypora, rozeta, witraż, portal</i>	parenetyczny i anonimowy charakter sztuki średniowiecznej • omówić alegorię i podać jej przykłady • posługiwać się następującymi terminami: <i>symultanimizm, iluminatorstwo, miniatura, chorał, bazylika</i>	sztuki według podanych kryteriów	gotyckiego • wymienić cechy stylu bizantyjskiego i podać jego przykłady • wypowiedzieć się na temat muzyki średniowiecznej
Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
ŚREDNIOWIECZE – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
<i>Bogurodzica</i> – najstarszy polski utwór poetycki	• przeczytać ze zrozumieniem <i>Bogurodzicę</i> • wskazać przykłady archaizmów w utworze	• rozpoznać podmiot liryczny oraz adresata utworu • wskazać archaizmy leksykalne, fleksyjne, fonetyczne i składniowe	• omówić kompozycję utworu • omówić funkcję <i>Bogurodzicy</i> w średniowiecznej Polsce	• odnaleźć w treści <i>Bogurodzicy</i> motyw <i>deesis</i> i odnieść go do sztuk plastycznych • omówić formę wiersza	• wskazać podobieństwa między motywem <i>deesis</i> w <i>Bogurodzicy</i> a tym przedstawionym na ikonie
Ludzki wymiar cierpienia Matki Boskiej w <i>Lamencie</i>	• zrelacjonować treść <i>Lamentu świętokrzyskiego</i>	• określić sytuację liryczną, podmiot liryczny i adresatów	• scharakteryzować Maryję jako matkę • omówić motyw <i>Stabat</i>	• porównać obrazy Maryi z <i>Lamentu świętokrzyskiego</i> i z	• porównać obrazy męki Pańskiej przedstawione w

świętokrzyskim	wskazać przykłady archaizmów w utworze	utworu wskazać archaizmy leksykalne, fleksyjne, fonetyczne i składniowe	mater w wierszu	Bogurodzicy	Lamencie świętokrzyskim i na obrazie Grünewalda wypowiedzieć się na temat obrazu Żydów w tekście <i>Lamentu</i>
Średniowieczny ideał ascety – <i>Legenda o św. Aleksym</i>	- streścić żywot św. Aleksiego - wskazać przykłady archaizmów w utworze	- scharakteryzować świętego jako ascetę - wskazać archaizmy leksykalne, fleksyjne, fonetyczne i słotwórcze	wskazać w tekście typowe elementy legendy hagiograficznej	- podjąć dyskusję na temat aktualności ascezy oraz sensu takiej drogi do świętości - omówić parenetyczny charakter utworu	- opisać inne przykłady ascezy średniowiecznej - omówić rolę świętych w życiu ludzi średniowiecza
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	porządkować informacje zawarte w tekście	przetwarzać informacje zawarte w tekście	rozpoznać główny problem w tekście	- sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora - prezentować i uzasadnić własne sądy	podjąć polemikę
Konteksty i nawiązania – <i>Opowieść małżonki świętego Aleksiego</i> Kazimierzy Iłłakowiczówny	- zrelacjonować treść wiersza - wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego - rozpoznać kontekst literacki wiersza	- określić typ liryki - scharakteryzować podmiot liryczny i adresata utworu	porównać legendę średniowieczną z poetyckim komentarzem współczesnej poetki	omówić kontekst kulturowy wykorzystany w wierszu	stworzyć pisemną analizę i interpretację wiersza
Motyw tańca śmierci w <i>Rozmowie Mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>	- streścić utwór - wskazać przykłady archaizmów w utworze	- opisać obraz śmierci przedstawiony w utworze, posługując się przy tym terminem <i>alegoria</i> - wskazać archaizmy leksykalne, fleksyjne, fonetyczne i składniowe	- omówić motyw <i>danse macabre</i> - wyjaśnić przyczyny popularności motywu śmierci w średniowieczu - w kontekście utworu wyjaśnić pojęcia: <i>memento mori</i> i <i>ars moriendi</i>	- na podstawie lektury omówić światopogląd ludzi średniowiecza - omówić utwór jako satyrę społeczną - wypowiedzieć się na temat „czarnej śmierci” w średniowieczu	porównać motyw <i>danse macabre</i> przedstawiony w <i>Rozmowie</i> z jego ujęciem na obrazie Bernta Notkego

Tryumf śmierci w <i>Siódmej pieczęci</i> Igmara Bermiana	• zrelacjonować treść filmu • odnaleźć nawiązania do kultury i obyczajowości średniowiecza	• zinterpretować tytuł i wyjaśnić jego funkcję • w kontekście filmu wyjaśnić pojęcia: <i>personifikacja, taniec śmierci</i>	• rozpoznać w filmie konwencję moralitetu i ją omówić • w kontekście filmu wyjaśnić pojęcie <i>teodycea</i>	• interpretować przesłanie filmu	• przywołać szerokie konteksty i nawiązania
Świętość afirmacyjna – św. Franciszek	• zrelacjonować treść fragmentów • opisać postać św. Franciszka z Asyżu	• porównać postawy dwóch świętych: św. Franciszka i św. Aleksego • wyjaśnić reakcję zwierząt na słowa św. Franciszka	• omówić problematykę utworu • omówić funkcję elementów fantastycznych	• interpretować metaforyczne znaczenie utworu • wyjaśnić pojęcie: <i>franciszkanizm</i>	• interpretować scenę z życia św. Franciszka ukazaną na fresku Giotto
Ideał rycerza – <i>Pieśń o Rolandzie</i>	• zrelacjonować treść fragmentów • przedstawić genezę utworu	• wymienić najważniejszych bohaterów <i>Pieśni o Rolandzie</i> • scharakteryzować Rolanda • omówić kompozycję utworu	• przedstawić Rolanda jako wzorzec osobowy rycerza • wskazać w utworze cechy eposu rycerskiego • omówić elementy <i>ars moriendi</i> obecne w utworze	• wskazać i omówić symbole obecne w pieśni • porównać wzorzec wojownika współczesnego ze średniowiecznym	• omówić przykłady współczesnych wzorców osobowych
* Filozofia średniowieczna – <i>Wyznania</i> św. Augustyna	• zrelacjonować fragment <i>Wyznań</i> św. Augustyna • przybliżyć postać św. Augustyna	• omówić kompozycję <i>Wyznań</i> • wymienić podstawowe założenia filozofii św. Augustyna • wyjaśnić pojęcia: <i>asceza, iluminacja, dualizm duszy i ciała</i>	• wyjaśnić naturę i pochodzenie zła	• porównać wyjaśnienie obecności zła w świecie zawarte w Księdze Hioba z interpretacją tego problemu w <i>Wyznaniach</i> św. Augustyna	• omówić obraz Fra Angelico w kontekście fragmentu
* Filozofia średniowieczna – <i>Summa teologiczna</i> św. Tomasza z Akwinu	• zrelacjonować fragmenty <i>Summy teologicznej</i> • przybliżyć postać św. Tomasza	• wymienić podstawowe założenia filozofii św. Tomasza • wyjaśnić pojęcie: <i>scholastyka</i>	• wyjaśnić, na czym polega opisany w tekście dowód na istnienie Boga • wyjaśnić, na czym	• podjąć dyskusję na temat zastosowanej przez św. Tomasza argumentacji • porównać filozofię	• podjąć dyskusję na temat aktualności poglądów głoszonych przez św. Augustyna i Tomasza

			polega scholastyczny sposób myślenia	św. Tomasza i św. Augustyna	
Średniowieczna miłość – <i>Dzieje Tristana i Izoldy</i>	• streścić podany fragment <i>Dziejów Tristana i Izoldy</i> • wymienić najważniejszych bohaterów utworu	• omówić kompozycję utworu • sformułować zasady miłości dworskiej • omówić etos rycerski na przykładzie Tristana	• objaśnić funkcję fantastyki w utworze • wyjaśnić, na czym polega tragizm Tristana i Izoldy	• przeanalizować specyfikę uczucia łączącego Tristana i Izoldę • wypowiedzieć się na temat obyczajowości średniowiecznej na podstawie <i>Dziejów Tristana i Izoldy</i>	• omówić topos nieszczęśliwej miłości na wybranym przykładzie z kultury współczesnej
Konteksty i nawiązania – Halina Poświatowska, *** [<i>tutaj leży Izold...</i>]	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać podmiot liryczny	• opisać sytuacje liryczną w wierszu • omówić aluzję literacką zastosowaną w utworze	• omówić kompozycję wiersza • sformułować tezę interpretacyjną	• interpretować wiersz • wskazać i omówić konteksty interpretacyjne • porównać przesłanie wiersza i przesłanie <i>Dziejów Tristana i Izoldy</i>	• napisać analizę i interpretację wiersza, uwzględniając konteksty
Kompetencje językowe i komunikacyjne	• posługiwać się nowo poznanym słownictwem	• wykorzystywać teorię w rozwiązywaniu zadań	• poszerzyć świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	• sprawnie posługiwać się językiem
Historiografia polska w średniowieczu – <i>Kronika polska</i> Galla Anonima	• zdefiniować pojęcie <i>kroniki</i> • zrelacjonować treść fragmentów • opisać obowiązki króla przedstawione przez kronikarza	• wymienić dzieła polskiej historiografii średniowiecznej • zdefiniować pojęcie <i>historiografii</i> • zaprezentować wzorzec władcy na podstawie charakterystyki Bolesława Chrobrego pióra Galla Anonima	• scharakteryzować dzieła polskiej historiografii średniowiecznej • wypowiedzieć się na temat <i>Kroniki polskiej</i> jako źródła historycznego	• wypowiedzieć się na temat stosunków społecznych i obyczajowości w średniowiecznej Polsce na podstawie <i>Kroniki polskiej</i> • omówić uwarunkowania historyczne początków piśmiennictwa polskiego	• podjąć dyskusję na temat wizerunku współczesnych władców w mediach

Podróż po zaświatach – <i>Boska Komedia</i> Dante Alighieri	• zrelacjonować treść fragmentów • omówić fabułę całego utworu • wymienić przewodników Dante po zaświatach	• omówić genezę <i>Boskiej komedii</i> • wyjaśnić tajemnicę tytułu • scharakteryzować narratora • omówić kompozycję poematu • wyjaśnić pojęcia: <i>poemat epicki, summa</i>	• wymienić elementy dzieła charakterystyczne dla średniowiecza i renesansu • zinterpretować alegorie obecne w poemacie	• wypowiedzieć się na temat sposobu obrazowania w utworze • wskazać źródła kulturowe, z których czerpał Dante	• wyjaśnić, dlaczego Dante uczynił swoim przewodnikiem Wergiliusza
ŚREDNIOWIECZE – NAUKA O JĘZYKU					
Od słowa do zdania. Czym jest gramatyka?	• wymienić działy gramatyki	• scharakteryzować działy gramatyki	• rozpoznawać błędy we wskazanych wypowiedziach i określać rodzaj błędu	• omówić funkcję poszczególnych działów gramatyki w budowaniu wypowiedzi	
Jak powstał i jak rozwijał się język polski?	• wyjaśnić pojęcie: <i>język praindoeuropejski</i> • wymienić grupy języków słowiańskich	• wskazać języki należące do poszczególnych grup języków słowiańskich • wskazać zmiany kształtujące system gramatyczny	• omówić zmiany kształtujące system gramatyczny	• omówić procesy językowe, które ukształtowały podane słowa i zwroty • wskazać w dziełach kultury dawnej dowody na zmiany językowe	
ŚREDNIOWIECZE – TWORZENIE WYPOWIEDZI					
Jak robić notatki?	• zdefiniować notatkę syntetyzującą • wymienić formy notatki syntetyzującej	• scharakteryzować rodzaje notatek	• przygotować notatkę syntetyzującą	• przygotować notatkę syntetyzującą w formie mapy myśli	
ŚREDNIOWIECZE – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	• wyciągać wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie interpretować wymagany materiał • właściwie argumentować • uogólnić, podsumować i porównać	• wykorzystać bogate konteksty • formułować i rozwiązywać problemy badawcze

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny – *Ponad słowami* klasa 1 część 2

* zakres rozszerzony

Numer i temat lekcji	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
	Uczeń potrafi:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń: potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
RENEZANS – O EPOCE					
U progu czasów nowożytnych	- wymienić umowne daty wskazujące na początek renesansu w Europie - wymienić umowną datę początku renesansu w Polsce - wyjaśnić znaczenie i pochodzenie nazwy epoki - wyjaśnić pojęcie <i>reformacji</i> i opisać rolę Marcina Lutra - dostrzec powiązania pomiędzy renesansem a antykiem	- objaśnić, na czym polegała reformacja oraz podać jej przyczyny - opisać przemiany kulturowe dające podwaliny nowej epoce - wskazać powiązania pomiędzy renesansem a antykiem - wymienić wyznania protestanckie - wyjaśnić pojęcia: <i>humanizm</i> i <i>antropocentryzm</i> w kontekście epoki	- wyjaśnić społeczne uwarunkowania narodzin epoki renesansu - wyjaśnić rolę wydarzeń wyznaczających początek renesansu w kształtowaniu nowej epoki - wyjaśnić pojęcie: <i>ad fontes</i>	analizować wpływ antyku na narodziny nowej epoki	- wyjaśnić podłoże różnicy pomiędzy periodyzacją renesansu w Europie i Polsce - objaśnić wpływ odkrycia Mikołaja Kopernika, wynalezienia druku i upadku Konstantynopola na kształtowanie się epoki renesansu
Sztuka renesansu	- rozpoznać dzieła sztuki renesansowej - wymienić najważniejszych twórców renesansu	- wymienić cechy charakterystyczne stylu renesansowego i objaśnić je na przykładach - zaprezentować dzieła polskiego renesansu	- wskazać i zilustrować przykładami najważniejsze tematy sztuki renesansowej - opisać twórczość najważniejszych artystów renesansu	- analizować renesansowe dzieło sztuki - analizować wpływ antyku na sztukę renesansu	- opisać twórczość renesansowych artystów północnych - analizować i oceniać dzieła renesansowe - wypowiedzieć się na temat muzyki

		• wyjaśnić pojęcia: <i>akt, portret, perspektywa, scenka rodzajowa, krużganki, miasto idealne</i>	(Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Rafael, Sandro Botticelli)		renesansowej
RENEZANS – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Wzorcowy obraz szlacheckiego życia – <i>Żywot człowieka poczciwego</i> Mikołaja Reja	• zrelacjonować treść fragmentów • wskazać adresata utworu • wypowiedzieć się na temat Mikołaja Reja	• omówić kompozycję <i>Żywota człowieka poczciwego</i> • scharakteryzować tytułową postać • wskazać środki językowe zastosowane we fragmencie	• omówić funkcję środków językowych zastosowanych we fragmencie • wymienić i omówić cechy idealnego szlachcica	• omówić obraz świata przedstawiony we fragmencie • wyjaśnić, na czym polega paronetyczny charakter dzieła	• podjąć dyskusję na temat kontekstu społecznego
Poezja religijna Jana Kochanowskiego	• zrelacjonować treść wiersza • określić rodzaj liryki • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego • wypowiedzieć się na temat Jana Kochanowskiego	• określić gatunek utworu i wskazać na jego pochodzenie • omówić sposób kreacji nadawcy i adresata tekstu	• dokonać interpretacji wiersza • zanalizować renesansowy charakter wiersza	• porównać kreację Boga w wierszu Jana Kochanowskiego z jego obrazem w utworach średniowiecznych • rozpoznać rodzaj wersyfikacji	• na podstawie indywidualnych poszukiwań, wyjaśnić pojęcie <i>deus artifex</i> i odnieść je do utworu Jana Kochanowskiego • skonfrontować wiersz Jana Kochanowskiego z obrazem Pietera Bruegela
Świat myśli Jana Kochanowskiego, utrwalony w <i>Pieśniach</i> Humanistyczny ideał człowieka.	• zrelacjonować treść <i>Pieśni: IX, XXIV, V</i> • zdefiniować gatunek: <i>pieśń</i> • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego omawianych pieśniach	• wskazać elementy światopoglądu renesansowego w podanych pieśniach Jana Kochanowskiego • omówić kompozycję wierszy • wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego • na podstawie wierszy,	• odnaleźć i omówić wątki horacjańskie w utworach Jana Kochanowskiego • zanalizować wiersze pod kątem obecności elementów stoicyzmu i epikureizmu • zdefiniować humanistyczny ideał człowieka na podstawie	• dokonać wnikliwej analizy i interpretacji utworów • wskazać w utworach cechy wiersza sylabicznego	• porównać <i>Pieśń XXIV</i> z <i>Ksiąg wtórych</i> z wierszami Horacego

		scharakteryzować światopogląd Jana Kochanowskiego • wyjaśnić pojęcia: <i>horacjanizm, cnota, fortuna, stoicyzm, epikureizm</i>	wierszy		
Ćwiczenie umiejętności – interpretacja tekstu	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
„Żaden ojciec podobno barziej nie miłował. Dziecięcia” – o Trenach Jana Kochanowskiego	• odnieść <i>Treny</i> Jana Kochanowskiego do jego biografii • zrelacjonować treść podanych trenów • zdefiniować tren	• wskazać elementy filozofii stoickiej w <i>Trenach</i> • rozpoznać w <i>Trenie IX</i> pozorny panegiryk • odczytać odbudowę światopoglądu poety w <i>Trenie XIX</i> • wyjaśnić pojęcia: <i>poezja funeralna, liryka żałobna</i>	• przedstawić kryzys światopoglądowy poety na podstawie trenów: IX, X i XI • wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego w <i>Trenach</i>	• dokonać analizy i interpretacji trenów • określić, jakie innowacje wprowadził Jan Kochanowski w trenie jako gatunku literackim	• omówić sposób przedstawienia żałoby we współczesnym tekście kultury
O śmierci ponad epokami – ***[<i>Anka! to już trzy i pół roku</i>] Władysława Broniewskiego	• zrelacjonować treść wiersza • określić rodzaj liryki, wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego	• odnaleźć nawiązania do <i>Trenów</i> Jana Kochanowskiego • w kontekście wiersza wyjaśnić etymologię imienia <i>Zofia</i>	• dokonać analizy stylistycznej wiersza • wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego w kontekście <i>Trenów</i> Jana Kochanowskiego	• podjąć dyskusję na temat opisu śmierci i żałoby w różnych epokach literackich	• stworzyć pracę pisemną, w której dokona analizy porównawczej wierszy: [<i>Anka! to już trzy i pół roku</i>] Władysława Broniewskiego i <i>Trenu XIX</i> Jana Kochanowskiego

Ćwiczenie umiejętności – interpretacja tekstu	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
* <i>Treny</i> jako cykl poetycki	• przedstawić kompozycję cyklu	• omówić sposób przedstawienia Urszulki w <i>Trenach</i> • wskazać inspiracje mitologiczne i biblijne	• omówić <i>Treny</i> jako świadomą kreację artystyczną • wskazać elementy renesansowe w cyklu	• omówić cykl jako świadectwo kryzysu światopoglądowego	• podjąć dyskusję na temat aktualności <i>Trenów</i>
Artystyczna parafraza psalmów	• zrelacjonować treść psalmów • zdefiniować psalm • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego w psalmach	• odnieść <i>Psalterz Dawidów</i> do tradycji biblijnej • wyjaśnić pojęcia: <i>translatoryka</i>, <i>humanizm chrześcijański</i>, <i>poeta doctus</i> • omówić sposób kreacji podmiotu lirycznego i adresata lirycznego	• wypowiedzieć się na temat specyfiki tłumaczenia • omówić obraz Boga i człowieka wyłaniający się z psalmów • porównać wybrane tłumaczenie psalmu Jana Kochanowskiego z tłumaczeniem zamieszczonym w Biblii Tysiąclecia	• omówić uniwersalny charakter tłumaczenia • podjąć dyskusję na temat granic wolności tłumacza	
Jan Kochanowski, <i>Odprawa posłów greckich</i> (lektura)	• zrelacjonować treść dramatu • przedstawić genezę utworu	• wskazać nawiązania do budowy tragedii antycznej • scharakteryzować bohaterów	• wskazać i omówić problematykę utworu • przedstawić konflikt postaw	• omówić sztukę poetycką pieśni chóru • opisać aluzje do realiów XVI-wiecznej Polski w utworze	• podjąć dyskusję na temat aktualności <i>Odprawy posłów greckich</i>
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• porządkować informacje zawarte w tekście	• przetwarzać informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora • prezentować i	• podjąć polemikę

				uzasadnić własne sądy	
<i>Kazania sejmowe</i> Piotra Skargi	• zrelacjonować argumentację zaprezentowaną przez Piotra Skargę • wyjaśnić pojęcie: <i>retoryka</i>	• umieścić <i>Kazania sejmowe</i> w kontekście historycznym • wskazać w tekście wątki biblijne • wyjaśnić pojęcia: <i>anarchia szlachecka, złota wolność, tolerancja religijna</i>	• wskazać w tekście środki retoryczne i omówić ich funkcję • scharakteryzować stylizację proroczej groźby w <i>Kazaniach sejmowych</i>	• podjąć dyskusję na temat aktualności <i>Kazań sejmowych</i> we współczesnym społeczeństwie polskim • skonfrontować treść obrazu Jana Matejki z realiami historycznymi, wyciągnąć wnioski na temat ideologicznej funkcji obrazu	• zanalizować obraz Jana Matejki
A. Frycz – Modrzewski: O poprawie Rzeczypospolitej. (lektura uzupełniająca)	• zrelacjonować treść utworu • wskazać nadawcę i adresata utworu	• wypowiedzieć się na temat nadawcy i adresata	• określić problematykę utworu	• porównać sposób postrzegania ojczyzny przez podmiot liryczny oraz Piotra Skargę	• podjąć dyskusję na temat roli miłości do ojczyzny w procesie wychowawczym
* Świat na opak – <i>Gargantua i Pantagruel</i> François Rabelais’ego	• zrelacjonować treść fragmentów • omówić genezę utworu • omówić świat przedstawiony	• omówić kompozycję utworu • wyjaśnić pojęcie: <i>parodia</i> • scharakteryzować bohaterów	• wyjaśnić alegoryczny sens fragmentów • przedstawić problematykę fragmentów • omówić elementy parodii	• analizować język fragmentów	• podjąć dyskusję na temat roli śmiechu w życiu człowieka
* W idealnym państwie – <i>Utopia</i> Tomasza Morusa	• zrelacjonować treść fragmentu • przedstawić genezę utworu	• omówić kompozycję dzieła • wskazać prawa i obowiązki mieszkańców Utopii	• wskazać cechy idealnego państwa	• przedstawić motyw utopii dawniej i dziś • wyjaśnić, na czym polega antyutopia i podać przykłady	• podjąć dyskusję na temat ideału społeczeństwa przedstawionego w dziele Morusa
* Antyutopijna wizja przyszłości – <i>Nowy wspaniały świat</i> Aldousa Huxleya	• zrelacjonować treść fragmentu • wyjaśnić pojęcie: <i>antyutopia</i>	• wyjaśnić cel działań przedstawionych we fragmencie	• omówić podobieństwa i różnice pomiędzy utopią i antyutopią na przykładzie <i>Utopii</i> Tomasza Morusa i	• podjąć dyskusję na temat wartości istotnych dla Republiki Świata	• podjąć dyskusję, czy ważniejsza jest jednostka, czy społeczność

			<i>Nowego wspaniałego świata</i> Aldousa Huxleya		
* <i>Próby</i> Michela de Montaigne'a	• zrelacjonować treść fragmentów	• przedstawić kompozycję <i>Prób</i> • wskazać problemy poruszone w tekście	• omówić <i>Próby</i> jako przykład eseistyki	• wskazać teksty świadczące o subiektywnym charakterze tekstu	• wskazać przykłady sentencji we fragmencie i rozwinąć zawarte w niej myśli
31. Teoria sokoła w noweli Boccaccia (lektura uzupełniająca)	• opisać relacje przedstawione w noweli	• omówić wycinek historii stanowiący tło wydarzeń rozgrywających się w noweli	• analizować pobudki kierujące bohaterami	• rozważać problem ukazany w noweli	• przywołać konteksty i nawiązania
RENEZANS – NAUKA O JĘZYKU					
* Podstawowe zasady polskiej pisowni: fonetyczna, morfologiczna, historyczna i konwencjonalna	• wyjaśnić pojęcie: <i>ortografia</i> • wymienić zasady rządzące ortografią	• scharakteryzować zasady rządzące ortografią	• wskazać zasady pisowni regulujące zapis podanych wyrazów	• wyjaśnić cel stworzenia zasad ortograficznych	
Kiedy używamy wielkich, a kiedy – małych liter?	• wymienić powody stosowania wielkiej litery	• przedstawić reguły pisowni wielką literą	• uzasadnić pisownię wielką literą w podanych słowach • podać przykłady wyjątków	• omówić znaczenie wielkich liter w tekście poetyckim	
Łącznie czy rozdzielnie? Pisownia partykuł <i>nie</i> i <i>by</i>	• wymienić części mowy, z którymi partykułę <i>nie</i> piszemy łącznie oraz części mowy, z którymi partykułę <i>nie</i> piszemy rozdzielnie	• wymienić zasady łącznej bądź rozdzielnej pisowni partykuły <i>by</i>	• uzasadnić pisownię <i>nie</i> oraz <i>by</i> w podanych przykładach	• uzasadnić pisownię <i>nie</i> oraz <i>by</i> w tekście poetyckim	
Kompetencje językowe i komunikacyjne	• posługiwać się nowo poznanym słownictwem	• wykorzystywać teorię w rozwiązywaniu zadań	• poszerzyć świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	• sprawnie posługiwać się językiem

RENEANS – TWORZENIE WYPOWIEDZI					
Streszczenie a parafraza	• zdefiniować pojęcia: <i>streszczenie</i> i <i>parafraza</i>	• przedstawić proces tworzenia streszczeń	• wyjaśnić różnicę pomiędzy streszczeniem a parafrazą	• dokonać streszczenia i parafrazy podanych tekstów	
RENEANS – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
Powtórzenie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	• wyciągać wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie interpretować wymagany materiał • właściwie argumentować • uogólnić, podsumować i porównać	• wykorzystać bogate konteksty • formułować i rozwiązywać problemy badawcze
BAROK – O EPOCE					
Barok – świat wewnętrznych sprzeczności	• wyjaśnić etymologię terminu <i>barok</i> • określić ramy czasowe epoki • określić ramy czasowe polskiego baroku	• scharakteryzować podstawowe różnice pomiędzy renesansem a barokiem • wyjaśnić, dlaczego w historii okres baroku nazywany jest czasem wojen • wyjaśnić pojęcia: <i>monarchia absolutna</i>, <i>kontrreformacja</i>	• zaprezentować najważniejsze postanowienia soboru trydenckiego • omówić przyczyny i przejawy niepokoju duchowego • scharakteryzować specyfikę baroku polskiego • wyjaśnić pojęcie: <i>sarmatyzm</i>	• wypowiedzieć się na temat życia codziennego w baroku • omówić filozofię baroku	• analizować wpływ soboru trydenckiego na kształt epoki • podać przykłady teatralizacji życia w baroku • scharakteryzować tło historyczne epoki
Sztuka baroku	• rozpoznać cechy stylu barokowego na przedstawionych przykładach • wymienić najważniejszych twórców okresu baroku • wymienić	• zaprezentować twórczość najważniejszych przedstawicieli sztuki barokowej • scharakteryzować malarstwo barokowe, posługując się	• scharakteryzować założenia światopoglądowe sztuki baroku • wymienić i opisać najważniejsze dzieła sztuki barokowej	• opisać rolę Kościoła jako mecenasu sztuki • dokonać analizy dzieła barokowego według wskazanych kryteriów	• stworzyć samodzielną analizę i interpretację wybranego dzieła sztuki barokowej

	najważniejsze cechy stylu barokowego	przykładami • przedstawić cechy architektury barokowej na wybranym przykładzie			
BAROK – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Poezja metafizyczna Mikołaja Sępa Szarzyńskiego	• odczytać ze zrozumieniem wiersze Mikołaja Sępa Szarzyńskiego • wskazać podmiot liryczny, adresata lirycznego oraz określić sytuację liryczną	• odnaleźć cechy poezji metafizycznej w utworach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego • wypowiedzieć się na temat kreacji podmiotu lirycznego w analizowanych sonetach • wskazać środki stylistyczne	• określić problematykę utworów • określić funkcję środków stylistycznych w wierszu	• dokonać analizy i interpretacji utworów • porównać obraz Boga zawarty w wierszach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego z obrazem Boga w <i>Hymnie</i> Jana Kochanowskiego	• analizować, zawarty w podanych sonetach pogląd poety na temat sensu istnienia • skonfrontować sonety Mikołaja Sępa Szarzyńskiego z obrazem <i>In actu oculi</i>
Poezja Daniela Naborowskiego	• zrelacjonować wiersze • przedstawić genezę utworów • wskazać podmiot liryczny, adresata lirycznego i określić sytuację liryczną	• odczytać wiersz <i>Krótkość żywota</i> jako traktat zawierający tezę i argumentację potwierdzającą tezę • odnaleźć w wierszach cechy literatury metafizycznej • odnaleźć w wierszach cechy literatury dworskiej i je scharakteryzować • wskazać środki stylistyczne	• określić funkcję środków stylistycznych w wierszach • omówić koncept w wierszu <i>Na oczy królowny angielskiej</i> • wyjaśnić, na czym polega dramatyzm przedstawienia ludzkiej egzystencji w wierszu <i>Krótkość żywota</i>	• analizować znaczenie paradoksów kończących wiersz • dokonać analizy i interpretacji utworów	• dokonać interpretacji obrazu <i>Maria Magdalena</i>
Barok w poezji współczesnej – Jarosław Marek Rymkiewicz, Róża oddana Danielowi	• zrelacjonować treść wiersza • wyjaśnić pojęcie: <i>anafora</i>	• określić zasadę kompozycyjną, według której zbudowany jest wiersz	• wykazać się znajomością topiki barokowej i wskazać, które toposy zostały	• porównać wiersz Rymkiewicza z wierszem barokowym o podobnej konstrukcji	• przygotować prezentację, dotyczącą obecności toposu róży w literaturze i sztuce

Naborowskiemu		• wskazać podobieństwa pomiędzy wierszem Rymkiewicza a poezją Naborowskiego	wykorzystane w wierszu Rymkiewicza • omówić symbolikę róży w naszej kulturze • omówić funkcję anafory	• dokonać analizy i interpretacji wiersza	
Poezja dworska Jana Andrzeja Morsztyna	• na podstawie wiersza <i>Do trupa</i> zdefiniować sonet • zdefiniować pojęcie paradoksu i wyjaśnić je na przykładzie	• wyjaśnić istotę konceptu w wierszach: <i>Niestatek</i> i <i>Do trupa</i> • wskazać elementy sensualizmu w analizowanych wierszach • wskazać środki stylistyczne w utworze	• zdefiniować pojęcie marinizmu po analizie wierszy Jana Andrzeja Morsztyna • omówić funkcję środków stylistycznych zastosowanych w utworze	• dokonać analizy i interpretacji wierszy • podjąć dyskusję na temat prawdy o człowieku, zawartej w wierszu <i>Niestatek</i>	• skonfrontować wiersz <i>Do trupa</i> z rzeźbą Berniniego w kontekście barokowego ujęcia tematu śmierci
Ćwiczenie umiejętności – interpretacja tekstu	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
Sarmaty portret własny – <i>Pamiętniki</i> Jana Chryzostoma Paska	• zdefiniować sarmatyzm, wymienić jego wady i zalety • zrelacjonować treść fragmentów • wymienić kluczowe fakty biografii Jana Chryzostoma Paska	• scharakteryzować biografię Jana Chryzostoma Paska jako typową dla sarmaty • na podstawie utworu Jana Chryzostoma Paska zdefiniować pamiętnik	• omówić kompozycję <i>Pamiętników</i> • wskazać w tekście <i>Pamiętników</i> elementy mentalności sarmackiej i je omówić	• analizować styl i język <i>Pamiętników</i>	• podjąć dyskusję na temat obecności elementów mentalności sarmackiej wśród współcześnie żyjących Polaków
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• przetwarzać i porządkować informacje zawarte w	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające	• zaprezentować i uzasadniać własne sądy	• podjąć polemikę

	tekście		stanowisko autora		
Kompetencje językowe i komunikacyjne	• posługiwać się nowo poznanym słownictwem	• wykorzystywać teorię w rozwiązywaniu zadań	• poszerzyć świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	• sprawnie posługiwać się językiem
<i>Romeo i Julia</i> Williama Szekspira (lektura)	• streścić fabułę dramatu • wymienić bohaterów dzieła • przedstawić genezę utworu	• scharakteryzować bohaterów dzieła • wskazać nawiązania do reguł starożytnych • omówić kompozycję utworu	• omówić sposób postrzegania miłości przez poszczególnych bohaterów • wskazać cechy dramatu szekspirowskiego	• analizować język utworu • podjąć dyskusję na temat aktualności dzieła	• omówić tekst kultury współczesnej nawiązujący do dzieła Szekspira
<i>Makbet</i> Williama Szekspira (lektura)	• streścić fabułę dramatu • wymienić bohaterów dzieła • przedstawić genezę utworu	• scharakteryzować głównych bohaterów tragedii • wskazać przyczyny ostatecznej klęski Makbeta • wskazać elementy realistyczne i fantastyczne w dramacie	• analizować pod względem psychologicznym motywację działań głównych bohaterów • określić rolę czarownic w procesie budowania napięcia w dramacie • określić funkcję fantastyki w utworze • określić funkcję elementów humorystycznych w utworze	• analizować przyczyny ponadczasowej aktualności dzieł Szekspira • wymienić przykłady adaptacji dzieł Szekspira • zdefiniować tragizm w utworze • analizować kreację Lady Makbet	• omówić wybraną adaptację <i>Makbeta</i> bądź <i>Hamleta</i> i skonfrontować ją z tekstem dramatu
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• przetwarzać i porządkować informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora	• zaprezentować i uzasadniać własne sądy	• podjąć polemikę
<i>Hamlet</i> Williama Szekspira	• streścić fabułę dramatu • wymienić bohaterów dzieła • przedstawić genezę	• scharakteryzować bohaterów tragedii • omówić relacje między bohaterami • przedstawić różne	• omówić wątki wanitatywne w <i>Hamlecie</i> • omówić różne sposoby realizacji	• analizować przyczyny zachowań Hamleta • dokonać analizy i interpretacji monologów Hamleta	• przedstawić i omówić wybraną adaptację filmową <i>Hamleta</i>

	utworu	sposoby sprawowania władzy w <i>Hamlecie</i>	nakazu zemsty w <i>Hamlecie</i> • omówić przyczyny obłędu Ofelii		
* Ćwiczenie umiejętności – interpretacja tekstu	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
* <i>Tren Fortynbrasa</i> Zbigniewa Herberta	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać podmiot liryczny, adresata lirycznego i omówić sytuację liryczną	• wskazać nawiązania do <i>Hamleta</i> Williama Szekspira • scharakteryzować <i>Hamleta</i> i <i>Fortynbrasa</i> • wskazać środki językowe	• przedstawić problematykę utworu • omówić funkcję środków stylistycznych	• dokonać analizy i interpretacji utworu	• podjąć dyskusję na temat prezentowanych postaw
H. Sienkiewicz: <i>Potop</i>	• zrelacjonować treść <i>Potopu</i> • scharakteryzować świat przedstawiony powieści • wymienić bohaterów powieści • podzielić bohaterów na pierwszoplanowych, drugoplanowych i epizodycznych • wskazać rozbieżności pomiędzy prawdą historyczną a sposobem jej przedstawienia w powieści	• wymienić elementy składające się na kompozycję powieści • wskazać cechy gatunkowe powieści historycznej o modelu walterskotowskim • przedstawić genezę • omówić reakcje pozostałych bohaterów tekstu – Lisoli i Kmicica • scharakteryzować Kmicica na podstawie fragmentów powieści i w kontekście jej całości • omówić sposób	• umieścić wydarzenia z powieści w kontekście historycznym • przedstawić sposób charakteryzowania Polaków przez Weyharda Wrzeszczowicza • przedstawić znaczenie klasztoru jasnogórskiego w powieści • wskazać wzorce osobowe, które posłużyły do stworzenia postaci Jana Kazimierza oraz Michała	• przedstawić sylwetkę twórczą Henryka Sienkiewicza • omówić sposób kreacji bohaterów negatywnych na przykładzie braci Radziwiłłów • wypowiedzieć się na temat prawdopodobieństwa psychologicznego postaci • odnieść się krytycznie do sposobu przedstawienia historii i bohaterów w powieści	• podjąć dyskusję na temat stereotypów w kontekście bohaterów <i>Potopu</i> • wypowiedzieć się na temat kreowania sympatii wobec Andrzeja Kmicica • podjąć dyskusję na temat tworzenia mitologii narodowej w odniesieniu do <i>Potopu</i> Henryka Sienkiewicza i innych wybranych tekstów kultury • podjąć dyskusję na temat tworzenia mitologii narodowej w odniesieniu

		prowadzenia narracji we fragmentach tekstu • omówić przemianę Kmicica w odniesieniu do kontekstu romantycznego bohatera dynamicznego • scharakteryzować Oleńkę Billewiczównę • wskazać cechy gatunkowe powieści historycznej o modelu walterskotowskim • wskazać fragmenty tekstu, w których zastosowano archaizację	Wołodyjowskiego, i odnieść je do bohaterów • przedstawić Onufrego Zagłobę jako typowego Sarmatę • wyjaśnić, jaką rolę w procesie <i>pokrzepienia serc</i> odgrywają: historia, tradycja, sposób kreacji bohaterów, miłość, przyjaźń, humor		do <i>Potopu</i> Henryka Sienkiewicza i innych wybranych tekstów kultury
<i>Skąpiec</i> Moliera (lektura)	• zrelacjonować treść dramatu • wymienić bohaterów dzieła • wymienić najważniejsze wydarzenia w biografii Moliera	• wymienić rodzaje komizmu • omówić <i>Skąpca</i> jako komedię charakterów • omówić obyczajowość przestawioną w dramacie • omówić kompozycję utworu	• przedstawić problematykę utworu • omówić rolę didaskaliów	• analizować język utworu • podjąć dyskusję na temat problematyki dramatu	• przedstawić i omówić wybraną adaptację utworu
BAROK – NAUKA O JĘZYKU					
Pisownia <i>-ji, -ii</i> oraz <i>-i</i> w zakończeniach niektórych rzeczowników	• wymienić zasady pisowni <i>-ji, -ii</i> oraz <i>-i</i> w zakończeniach niektórych rzeczowników	• omówić zasady pisowni <i>-ji, -ii</i> oraz <i>-i</i> w zakończeniach niektórych rzeczowników	• wskazać zasadę, według której zapisuje się podane rzeczowniki	• zapisać poprawnie podane wyrazy i wyjaśnić zasadę zapisu	
Kiedy piszemy <i>q</i> i <i>ę</i> , a kiedy – <i>om, on, em, en</i> ?	• wymienić zasady zapisu <i>q</i> i <i>ę</i>, <i>om, on, em, en</i>	• omówić zasady zapisu <i>q</i> i <i>ę</i>, <i>om, on, em, en</i>	• wskazać zasadę, według której zapisuje się podane słowa	• zapisać poprawnie podane wyrazy i wyjaśnić zasadę zapisu	

Pisownia przedrostków <i>roz-, bez-, wez-, wes-, wz-, ws-</i> oraz przyimków złożonych	wymienić zasady pisowni przedrostków <i>roz-, bez-, wez-, wes-, wz-, ws-</i> oraz przyimków złożonych	omówić zasady pisowni przedrostków <i>roz-, bez-, wez-, wes-, wz-, ws-</i> oraz przyimków złożonych	wskazać zasadę, według której zapisuje się podane słowa	zapisać poprawnie podane wyrazy i wyjaśnić zasadę zapisu	
BAROK – TWORZENIE WYPOWIEDZI					
Interpretacja tekstu literackiego	- wyjaśnić pojęcie: <i>interpretacja</i> - wymienić elementy rozprawki interpretacyjnej	- przedstawić kompozycję rozprawki interpretacyjnej - omówić budowę akapitów	- formułować tezę interpretacyjną - wskazać konteksty interpretacyjne	tworzyć spójną rozprawkę interpretacyjną	
BAROK – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
Powtórzenie wiadomości	odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	wykorzystać najważniejsze konteksty	- wyciągać wnioski - określić własne stanowisko	- poprawnie interpretować wymagany materiał - właściwie argumentować - uogólnić, podsumować i porównać	- wykorzystać bogate konteksty - formułować i rozwiązywać problemy badawcze
OŚWIECENIE – O EPOCE					
Oświecenie w Europie i Polsce	- objaśnić etymologię nazwy epoki - podać daty graniczne oświecenia w Europie - przedstawić periodyzację polskiego oświecenia	- opisać światopogląd ludzi oświecenia - przedstawić najważniejsze osiągnięcia oświecenia w dziedzinie nauki - wymienić najważniejsze instytucje powstałe w czasach stanisławowskich - wymienić najważniejszych myślicieli epoki	- opisać przemiany społeczne doby oświecenia - wyjaśnić pojęcia: <i>umowa społeczna, konstytucja, trójpodział władzy</i> - wypowiedzieć się na temat edukacji w oświeceniu - wymienić najważniejsze założenia filozofii: Johna Locke’a, Immanuela	- zaprezentować wpływ idei oświeceniowych na życie codzienne - analizować wpływ czasopiśmiennictwa na epokę	analizować przemiany światopoglądowe, które ukształtowały oświecenie

		oświecenia • wyjaśnić pojęcia: <i>deizm, ateizm, materializm, sensualizm, empiryzm, tabula rasa, utylitaryzm, liberalizm, libertynizm</i>	Kanta, Jana Jakuba Rousseau • scharakteryzować specyfikę oświecenia polskiego		
Sztuka oświecenia	• wskazać na przykładach cechy stylu klasycystycznego w architekturze • wskazać na przykładach cechy stylu klasycystycznego w malarstwie i rzeźbie • wskazać na przykładach cechy stylu rokoko	• wymienić cechy stylu klasycystycznego • wymienić cechy stylu rokoko • omówić inspiracje antyczne w sztuce klasycystycznej	• wymienić najważniejsze dzieła czołowych twórców klasycyzmu europejskiego • opisać specyfikę rokokowych przedmiotów codziennego użytku i wystroju wnętrz	• analizować dzieło klasycystyczne według wskazanych kryteriów • analizować, w jaki sposób sztuka oświecenia odzwierciedlała najważniejsze idee tej epoki	• wypowiedzieć się na temat muzyki okresu oświecenia
Opowieść o genialnym muzyku – <i>Amadeusz</i> Miloša Formana	• streścić fabułę filmu	• scharakteryzować Salieriego oraz Mozarta jako dwie kontrastujące ze sobą postacie	• nazwać chwyt narracyjny zastosowany w filmie i określić jego funkcję	• oceniać zachowanie Mozarta oraz w tym kontekście wypowiadać się na temat praw artysty do niekonwencjonalnego zachowania	• opisać kondycję artysty w XVIII wieku
OŚWIECENIE – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
Ignacy Krasicki – sylwetka twórcy	• wymienić najważniejsze fakty z biografii Ignacego Krasickiego	• omówić działalność publicystyczną Ignacego Krasickiego	• omówić działalność literacką Ignacego Krasickiego	• wypowiedzieć się na temat znaczenia działalności Ignacego Krasickiego dla rozwoju polskiego oświecenia	
Poetycki opis miłości	• przedstawić genezę <i>Hymnu do miłości</i>	• opisać wzór patrioty ukazany w utworze	• omówić funkcję środków stylistycznych	• porównać <i>Hymn do miłości ojczyzny</i>	• podjąć dyskusję na temat definicji

do ojczyzny	• <i>ojczyzny</i> • zdefiniować hymn	• wskazać środki stylistyczne	w utworze	Ignacego Krasickiego z <i>Pieśnią V</i> Jana Kochanowskiego	patriotyzmu
Satyryczny komentarz rzeczywistości	• zdefiniować satyrę • zrelacjonować treść satyr <i>Świat zepsuty</i> i <i>Pijaństwo</i> Ignacego Krasickiego	• przedstawić kompozycję satyr • scharakteryzować głównych bohaterów satyry <i>Pijaństwo</i> • wymienić wady ganione przez autora w obu satyrach • wskazać w utworach cechy satyry	• przedstawić problematykę satyr • wskazać te cechy satyry, które określają jej przynależność do klasycyzmu • omówić sposób piętnowania wad w satyrach Ignacego Krasickiego • wskazać sposoby uzyskania efektu komicznego	• rozpatrzyć satyrę w kontekście ówczesnej obyczajowości oraz w kontekście sytuacji społeczno-politycznej • omówić sposoby uzyskiwania efektu komicznego w satyrze	• w kontekście satyry rozpatrzyć i ocenić wzorce obyczajowe oraz postawy społeczne we współczesnym świecie
Ćwiczenie umiejętności – interpretacja tekstu	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• przetwarzać i porządkować informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora	• zaprezentować i uzasadniać własne sądy	• podjąć polemikę
Piewca miłości tkliwej	• zdefiniować sielankę • streścić podane fragmenty utworu Franciszka Karpińskiego	• odnaleźć w świecie przedstawionym <i>Laury i Filona</i> elementy o charakterze konwencjonalnym • scharakteryzować bohaterów sielanki	• wyjaśnić pojęcie: <i>sentymalizm</i> • wskazać elementy sentymalizmu w utworze	• wyjaśnić, dlaczego sielanki sentymentalne śmieszą dzisiejszego czytelnika	• porównać świat sielankowej Arkadii do utopii

Miłość w przyziemnym świecie	• zrelacjonować treść fragmentu • omówić świat przedstawiony	• scharakteryzować bohaterów fragmentu • wskazać kontrast w sposobie przedstawienia dwóch światów	• przedstawić problematykę fragmentu • omówić funkcję kontrastu zawartego we fragmencie • wskazać elementy sielanki we fragmencie	• przeanalizować rozmowę trzech mężczyzn i wypowiedzieć się na temat ich motywacji • omówić język fragmentu	• wskazać konteksty i nawiązania
Ćwiczenie umiejętności – interpretacja tekstu	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczycaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• porządkować informacje zawarte w tekście	• przetwarzać informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora • prezentować i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
<i>Pieśni nabożne</i> Franciszka Karpińskiego	• przedstawić genezę utworów • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego • opisać sytuację liryczną utworów	• omówić sposób kreacji podmiotu lirycznego i adresata lirycznego • omówić opisaną w utworach relację pomiędzy człowiekiem a Bogiem	• wskazać cechy modlitwy w utworach • formułować przesłanie utworów • wskazać treści symboliczne	• analizować i interpretować utwory • porównać utwory Franciszka Karpińskiego z pieśnią <i>Czego chcesz od nas, Panie Jana Kochanowskiego</i>	• wskazać konteksty i nawiązania
* <i>Kandyd</i> Woltera (lektura)	• streścić utwór • omówić świat przedstawiony • nazwać rodzaj narracji	• przedstawić historię dojrzewania bohatera • omówić kompozycję utworu • wyjaśnić pojęcie:	• omówić <i>Kandyd</i> jako satyryczną i krytyczną wizję cywilizacji europejskiej • wskazać elementy	• omówić językowe sposoby uzyskiwania efektu komicznego • omówić kontekst filozoficzny utworu	• podjąć dyskusję na temat przesłania zawartego w zakończeniu utworu

		<i>Eldorado</i>	parodii w utworze • wskazać sposoby uzyskiwania efektu komicznego	• interpretować zakończenie utworu	
* Człowiek naiwny wobec absurdu świata – <i>Forrest Gump</i> Winstona Grooma	• streścić fabułę filmu • omówić świat przedstawiony filmu	• scharakteryzować głównego bohatera • wskazać, na czym polega naiwność głównego bohatera	• wskazać sposoby uzyskiwania efektu komicznego w filmie • scharakteryzować język głównego bohatera	• porównać film <i>Forrest Gump</i> z <i>Kandydem</i> Woltera • omówić sposoby uzyskiwania efektu komicznego w filmie • omówić kreację Toma Hanksa	• wskazać konteksty i nawiązania
OŚWIECENIE – NAUKA O JĘZYKU					
Pisownia skrótów i skrótowców	• wyjaśnić pojęcia: <i>skrót</i> i <i>skrótowiec</i> • wymienić typy skrótowców	• omówić pisownię skrótowców	• tworzyć odpowiednie formy poszczególnych skrótowców	• posługiwać się skrótami i skrótowcami w tworzeniu tekstu	
* Rola języka w budowaniu obrazu świata	• wyjaśnić pojęcie: <i>językowy obraz świata</i>	• wymienić i omówić elementy składające się na językowy obraz świata	• omówić językowy obraz świata wynikający z podanych wyrażen	• przeanalizować język w odniesieniu do elementów składających się na językowy obraz świata	
Kompetencje językowe i komunikacyjne	• posługiwać się nowo poznanym słownictwem	• wykorzystywać teorię w rozwiązywaniu zadań	• poszerzyć świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	• sprawnie posługiwać się językiem
OŚWIECENIE – TWORZENIE WYPOWIEDZI					
* Różne typy dowodzenia	• wymienić typy dowodzenia	• omówić poszczególne typy dowodzenia	• wyjaśnić na przykładach poszczególne typy dowodzenia • rozpoznać poszczególne typy dowodzenia	• stworzyć tekst stosując różne typy dowodzenia • przeanalizować podany przykład dowodzenia	
* Kompetencje językowe	• posługiwać się nowo poznanym słownictwem	• wykorzystywać teorię w rozwiązywaniu	• poszerzyć świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę	• sprawnie posługiwać się językiem

i komunikacyjne		zadań		językową	
OŚWIECENIE – PODSUMOWANIE I POWTÓRZENIE					
Powtórzenie wiadomości	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	• wyciągać wnioski • określić własne stanowisko	• poprawnie interpretować wymagany materiał • właściwie argumentować • uogólnić, podsumować i porównać	• wykorzystać bogate konteksty • formułować i rozwiązywać problemy badawcze

1. ZBIORY

wymagania takie same, jak dla zakresu podstawowego

2. WYRAŻENIA ALGEBRAICZNE

wymagania takie same, jak dla zakresu podstawowego

3. RÓWNANIA, NIERÓWNOŚCI, UKŁADY RÓWNAŃ LINIOWYCH

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- wzory Viète'a na sumę i iloczyn rozwiązań równania kwadratowego
- uczeń potrafi
- obliczyć sumę i iloczyn rozwiązań równania na podstawie wzorów Viète'a

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- wzory na sumę kwadratów i sumę odwrotności rozwiązań równania kwadratowego
- zasadę ustalania znaków rozwiązań równania kwadratowego na podstawie ich sumy i iloczynu

uczeń potrafi

- obliczyć sumę kwadratów i sumę odwrotności rozwiązań równania kwadratowego na podstawie odpowiednich wzorów
- ustalić znaki rozwiązań równania kwadratowego na podstawie ich sumy i iloczynu

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- wyprowadzać wzory na sumę kwadratów i sumę odwrotności rozwiązań równania kwadratowego

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- wyprowadzać inne wzory na podstawie wzorów Viète'a

4. POTĘGI I PIERWIASTKI

wymagania takie same, jak dla zakresu podstawowego

5. FUNKCJE

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- zasady sporządzania wykresów funkcji: $y=|f(x)|$ na podstawie wykresu funkcji $y=f(x)$

uczeń potrafi

- sporządzać wykres funkcji: $y=|f(x)|$ na podstawie wykresu funkcji $y=f(x)$

wymagania podstawowe

uczeń potrafi

- przeprowadzać dowody monotoniczności funkcji liniowej w przedziale
- sporządzać wykres funkcji: $y=|-f(x)|$, $y=|f(-x)|$ na podstawie wykresu funkcji $y=f(x)$

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- przeprowadzać dowody monotoniczności funkcji kwadratowej w przedziale
- sporządzać wykres funkcji: $y=|-f(-x)|$ na podstawie wykresu funkcji $y=f(x)$
- sporządzać wykresy funkcji poprzez zastosowanie złożonych przekształceń
- zapisywać wzory funkcji, których wykres powstaje w wyniku złożonych przekształceń wykresu danej funkcji

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- dostrzec związek między własnościami funkcji, której wykres otrzymano w wyniku przekształcenia a własnościami funkcji, której wykres został przekształcony

6. WEKTORY

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- pojęcia: wektor, początek i koniec wektora, wektor zerowy, kierunek, zwrot i długość wektora, wektory równe, wektory przeciwne
- pojęcia: suma wektorów, różnica wektorów, iloczyn wektora przez liczbę
- wzór na współrzędne wektora
- wzór na długość wektora
- związek współrzędnych wektora z ilustracją wektora w układzie współrzędnych
- sposób obliczania współrzędnych wektorów $u + v$, $u - v$ oraz $k \cdot u$ ($k \in \mathbb{R}$) na podstawie współrzędnych wektorów u i v

uczeń potrafi

- wskazywać wektory równe i wektory przeciwne
- wykonywać działania na wektorach w prostych przykładach
- obliczyć współrzędne wektora
- odczytać współrzędne wektora z jego ilustracji graficznej

- narysować w układzie współrzędnych wektor o podanych współrzędnych
- obliczyć długość wektora
- sprawdzić, czy wektory o podanych współrzędnych są równoległe
- obliczyć współrzędne wektorów $u + v$, $u - v$ oraz $k \cdot u$ ($k \in \mathbb{R}$), mając dane współrzędne wektorów u i v

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- własności działań na wektorach

uczeń potrafi

- rysować obrazy figur w przesunięciu równoległym o dany wektor
- obliczyć współrzędne początku/końca wektora, mając dane współrzędne wektora oraz współrzędne końca/początku wektora
- rozwiązywać zadania z zastosowaniem równości i równoległości wektorów lub działań na współrzędnych wektorów

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- zapisywać wektory za pomocą sumy i różnicy innych wektorów oraz iloczynu wektora przez liczbę
- wykonywać działania na wektorach
- rozwiązywać zadania z zastosowaniem współrzędnych i długości wektora
- rozwiązywać zadania z zastosowaniem równości i równoległości wektorów oraz działań na współrzędnych wektorów

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- wykorzystywać własności działań na wektorach do rozwiązywania zadań z kontekstem praktycznym
- rozwiązywać niestandardowe zadania z zastosowaniem współrzędnych wektora i długości wektora
- wykorzystywać równość i równoległość wektorów do przeprowadzania dowodów geometrycznych

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązywać niestandardowe zadania z zastosowaniem równości i równoległości wektorów oraz działań na współrzędnych wektorów
- wykorzystywać własności działań na wektorach do przeprowadzania dowodów geometrycznych

7. FUNKCJA LINIOWA

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- pojęcie wartości bezwzględnej liczby
- interpretację geometryczną wartości bezwzględnej

uczeń potrafi

- rozwiązywać równania, w których występuje wartość bezwzględna
- rozwiązywać nierówności, w których występuje wartość bezwzględna

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- sposób pozbywania się znaku wartości bezwzględnej

uczeń potrafi

- sporządzać wykres funkcji kawałkami liniowej w prostych przypadkach
- sporządzać wykresy funkcji $y=|ax+b|$,

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- sporządzać wykres funkcji kawałkami liniowej
- zapisywać nierówność, mając podany jej zbiór rozwiązań.
- sporządzać wykresy funkcji $y=|ax+b|+c$

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- rozwiązywać równania, w których występuje dwukrotnie wartość bezwzględna
- rozwiązywać nierówności, w których występuje dwukrotnie wartość bezwzględna
- sporządzać wykresy funkcji $y=|ax+b|+|cx+d|$,

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązywać nierówności, w których występuje dwukrotnie wartość bezwzględna postaci $||ax+b|+c|$

8. FUNKCJA KWADRATOWA

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń potrafi

- rozwiązywać proste równania kwadratowe z parametrem

wymagania podstawowe

uczeń potrafi

- rozwiązywać równania kwadratowe z parametrem
- rozwiązywać proste nierówności kwadratowe z parametrem

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- rozwiązywać nierówności kwadratowe z parametrem
- rozwiązywać zadania prowadzące do rozwiązywania równań i nierówności kwadratowych z parametrem

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- rozwiązywać zadania tekstowe prowadzące do rozwiązywania równań kwadratowych z parametrem

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązywać zadania tekstowe prowadzące do rozwiązywania nierówności kwadratowych z parametrem

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum (do programu nauczania *W centrum uwagi. Zakres rozszerzony*)

Nowa podstawa programowa 2022

Tematy	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. Człowiek i społeczeństwo					
1. Kim jest człowiek?	- badanie natury ludzkiej w ujęciu historycznym - założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: - spirytualizmu, - materializmu, - teorii jedności duchowo-cielesnej, - dualizmu - obszary filozoficznej refleksji o człowieku: - człowiek-jednostka , natura ludzka, - rozum i zmysły, - wolność woli, - uczucia i emocje, - wybieranie i decydowanie - nauka [w tym filozofia] i religia wobec natury ludzkiej	- wymienia podstawowe założenia głównych filozoficznych koncepcji dotyczących człowieka: - spirytualizmu, - materializmu, - teorii jedności duchowo-cielesnej, - dualizmu.	- rozpoznaje podstawowe obszary filozoficznej refleksji o człowieku; - analizuje proste teksty źródłowe dotyczące różnych filozoficznych koncepcji człowieka; - prawidłowo posługuje się pojęciami: „rozum”, „zmysły”, „wolność woli”, „uczucia”, „emocje”, „poznanie” [w kontekście filozoficznej refleksji o człowieku].	- porównuje założenia głównych filozoficznych koncepcji człowieka: - spirytualizmu, - materializmu, - teorii jedności duchowo-cielesnej, - dualizmu; - wskazuje religijne i naukowe wątki w refleksji na temat natury ludzkiej.	
2. Człowiek istotą społeczną	- społeczny aspekt natury człowieka - antyczne źródła myśli społecznej - człowiek jako osoba - osoba w filozofii chrześcijańskiej - status społeczny i rola społeczna - potrzeby człowieka	- wymienia podstawowe aspekty postrzegania społecznej natury człowieka w kulturze europejskiej; - wymienia podstawowe cechy osoby; - w podaje przykłady ról społecznych, w tym tych, które sam odgrywa w życiu codziennym;	- dostrzega wpływ chrześcijaństwa na postrzeganie natury człowieka w kulturze europejskiej; - omawia konflikty wynikające z odgrywania różnych ról społecznych; - podaje przykłady potrzeb człowieka; - wymienia konsekwencje	- analizuje kulturowe, filozoficzne, psychologiczne i religijne uwarunkowania wpływające na postrzeganie społecznej natury człowieka; - przedstawia, w jaki sposób jest definiowana osoba w filozofii antycznej i myśli	

	• formy życia społecznego • grupy społeczne	• rozpoznaje przykłady postaw i zachowań charakterystycznych dla wybranych ról społecznych [np. rodzica, ucznia]; • rozpoznaje podstawowe rodzaje grup społecznych.	niezaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka; • prawidłowo stosuje pojęcie „status społeczny”; • wymienia podstawowe formy życia społecznego [grupa społeczna, zbiorowość, społeczność, społeczeństwo]; • interpretuje proste teksty narracyjne poruszające zagadnienie społecznej natury człowieka.	chrześcijańskiej; • wyjaśnia, jak działają mechanizmy decydujące o powstawaniu konfliktów ról społecznych; • charakteryzuje uwarunkowania wpływające na status społeczny człowieka • porównuje więzi łączące ludzi tworzących różne grupy społeczne; • porównuje cechy różnych form życia społecznego.	• •
3. Dobro wspólne	• istota dobra wspólnego • rozumienie dobra wspólnego w ramach różnych wspólnot ludzkich • obowiązki jednostki względem wspólnoty • obowiązki wobec wspólnoty w <i>Konstytucji RP</i> • dobro wspólne w <i>Konstytucji RP</i> • idea sprawiedliwości społecznej • sprawiedliwość społeczna w <i>Konstytucji RP</i> • tolerancja w życiu społecznym	• rozpoznaje postawy i działania służące dobru wspólnemu; • wymienia podstawowe obowiązki jednostki wobec wspólnoty w ramach kultury europejskiej; • wymienia obowiązki wobec wspólnoty wynikające z <i>Konstytucji RP</i>.	• podaje przykłady dobra wspólnego uznawanego w różnych wspólnotach ludzkich; • rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej; • rozpoznaje przykłady postaw i działań zgodnych z ideą sprawiedliwości społecznej.	• wyjaśnia, co oznacza idea dobra wspólnego; • wyjaśnia, na czym polega zależność między ideą sprawiedliwości społecznej a ideą dobra wspólnego; • uzasadnia, z różnych perspektyw, konieczność dbania o dobro wspólne; • analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące w Polsce realizację idei dobra wspólnego i sprawiedliwości społecznej; • tłumaczy, jak postawa tolerancji wpływa na funkcjonowanie wspólnoty.	• • •
4. Dobro jednostki a dobro wspólne	• poglądy dotyczące miejsca człowieka w świecie i jego roli w społeczeństwie [indywidualizm i kolektywizm] • indywidualizm a egoizm	• wskazuje różnicę między koncepcją dobra wspólnego uwzględniającą dobro jednostek a koncepcją totalitarną odrzucającą dobro jednostek jako mniej istotne;	• rozpoznaje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; • podaje przykładowe przejawy zróżnicowania kulturowego świata w zakresie podejścia do	• analizuje psychologiczne, społeczne i instytucjonalne aspekty indywidualizmu i kolektywizmu; • przedstawia zróżnicowanie kulturowe świata w zakresie podejścia do roli jednostki [kultury	• •

	• społeczeństwo indywidualistyczne a społeczeństwo kolektywistyczne • kolektywizm w ustrojach totalitarnych • zróżnicowane podejście do statusu jednostki w różnych regionach świata: kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne	• wymienia podstawowe cechy indywidualizmu i kolektywizmu.	roli jednostki [kultury indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne].	indywidualistyczne i kultury kolektywistyczne].	
II. Społeczności i wspólnoty					
1. Rodzina	• rodzina i małżeństwo w <i>Konstytucji RP</i> • rodzina jako miejsce budowania fundamentalnych relacji społecznych • typy rodzin we współczesnym świecie • funkcje rodziny • pozycja rodziny we współczesnych społeczeństwie i państwie	• wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej; • wyjaśnia, jakie znaczenie ma rodzina w procesie budowania prawidłowych relacji społecznych; • podaje przykłady praw i obowiązków poszczególnych członków rodziny, które wynikają z prawa polskiego i z tradycji.	• podaje funkcje rodziny i wskazuje przykłady ich realizacji; • wymienia wynikające z <i>Konstytucji RP</i> normy prawne dotyczące rodziny i małżeństwa.	• przedstawia typy rodzin występujące we współczesnej Europie i ich wpływ na kształtowanie relacji społecznych; • analizuje testy normatywne i narracyjne oraz Źródła statystyczne dotyczące roli, statusu i znaczenia rodziny w życiu społecznym.	• •
2. Wspólnoty religijne	• religia jako zjawisko społeczne • cechy religijności we współczesnym społeczeństwie • religie współczesnego świata • typy współczesnych organizacji religijnych • organizacje religijne w Polsce • problem laicyzacji we współczesnym świecie.	• wymienia główne religie współczesnego świata; • wymienia największe wspólnoty wyznaniowe w Polsce; • określa rolę religii w społeczeństwie.	• rozróżnia pojęcia: „religia”, „religijność”, „wiara”; • wymienia formy organizacji religijnych; • charakteryzuje religijność społeczeństwa polskiego i społeczeństw zachodnich; • rozpoznaje podstawowe zjawiska związane z religijnością społeczeństw zachodnich [np. laicyzacja].	• analizuje teksty normatywne, w tym przepisy <i>Konstytucji RP</i>, oraz teksty narracyjne i Źródła statystyczne dotyczące życia religijnego w Polsce; • porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim i społeczeństwach zachodnich; • porównuje formy religijności występujące w społeczeństwie polskim	• •

				i społeczeństwach zachodnich.	
3. Państwo	- współczesna definicja państwa - atributy państwa jako organizacji politycznej - rodzaje władzy - cechy władzy państwowej - legitymizacja władzy państwowej - teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]	- przedstawia podstawowe cechy i atrybuty państwa [terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną]; - rozróżnia i wymienia rodzaje władzy; - wymienia podstawowe teorie dotyczące genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; - wymienia podstawowe funkcje państwa.	- podaje klasyczną definicję państwa [G. Jellinek]; - wyjaśnia, co oznaczają trzy podstawowe atrybuty państwa: terytorialność, suwerenność, przymusowość; - wskazuje specyficzne cechy władzy państwowej; - wyjaśnia, czym jest legitymizacja władzy; - rozpoznaje poszczególne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; - omawia podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]. - podaje przykłady realizacji poszczególnych funkcji państwa.	- charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne; - analizuje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczną, umowy społecznej, podboju, marksistowską]; - poddaje analizie i porównuje ze sobą różne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; - wyjaśnia, na czym polega różnica między władzą państwową a władzą publiczną; - pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące państwa.	
4. Obywatelstwo	- istota instytucji prawnej obywatelstwa - zasady nabywania obywatelstwa w Polsce - prawa i obowiązki obywatela polskiego - utrata obywatelstwa polskiego - bezpaństwowcy podwójne obywatelstwo	- podaje przykłady praw i obowiązków obywatela Polski; - wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„prawo ziemi”, „prawo krwi”]; - wskazuje podstawową formę nabycia obywatelstwa polskiego.	- tłumaczy, czym jest obywatelstwo; - wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [„naturalizacja”, „repatriacja”]; - tłumaczy, jakie jest znaczenie terminu „bezpaństwowiec”; - wyjaśnia, w jaki sposób można nabyć obywatelstwo polskie; - wyjaśnia kwestię posiadania obywatelstwa kilku państw z uwzględnieniem przepisów prawa polskiego.	- analizuje i porównuje ze sobą różne sposoby nabycia obywatelstwa polskiego; - wyjaśnia, w jaki sposób i w jakich okolicznościach można utracić obywatelstwo, w tym obywatelstwo polskie; - przedstawia konsekwencje nieposiadania obywatelstwa; - pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne, teksty normatywne] informacje dotyczące instytucji obywatelstwa.	
5. Naród	definicja pojęcia „naród”	podaje cechy narodu definiowanego	charakteryzuje czynniki narodotwórcze oraz	wyjaśnia znaczenie pojęcia „tożsamość	

	• polityczna koncepcja narodu • etniczno-kulturowa koncepcja narodu • istota tożsamości narodowej • formy tożsamości narodowej • współcześni Polacy wobec kwestii tożsamości narodowej • czynniki narodotwórcze • czynniki decydujące o zachowaniu, zmianie lub utracie tożsamości narodowej	w ramach koncepcji politycznej oraz koncepcji etniczno-kulturowej; • wskazuje przykłady czynników narodotwórczych oraz czynników sprzyjających kształtowaniu się tożsamości narodowej; • określa własną tożsamość narodową.	czynniki sprzyjające kształtowaniu się tożsamości narodowej; • wymienia podstawowe koncepcje dotyczące kształtowania się narodów; • charakteryzuje główne typy postaw jednostki wobec własnej narodowości.	narodowa”; • przedstawia problemy związane z procesem kształtowania i utrwalania tożsamości narodowej; • pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące narodu.	• •
6. Polityka narodowo-ściowa	• różnicowanie etniczne • naród a grupa etniczna • rodzaje grup etnicznych we współczesnym świecie [autochtoni, mniejszość etniczna, mniejszość narodowa, imigranci, grupy etnograficzne] • akulturacja i asymilacja grup mniejszościowych, w tym migranckich, we współczesnym świecie • systemy ochrony grup mniejszościowych we współczesnym świecie • modele polityki narodowościowej	• rozpoznaje podstawowe rodzaje grup etnicznych funkcjonujących we współczesnym świecie; • wymienia etapy i formy przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja].	• wyjaśnia znaczenie pojęć „asymilacja” i „akulturacja”; • charakteryzuje wybraną formę przystosowania się migrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym; • omawia podstawowe modele polityki państwa w stosunku do grup mniejszościowych, w tym migranckich.	• porównuje różne formy przystosowania się imigrantów do życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]; • porównuje wybrane modele polityki narodowościowej realizowane przez współczesne państwa; • charakteryzuje wpływ polityki państwa na przebieg procesów akulturacji i asymilacji grup mniejszościowych; • pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące polityki narodowościowej.	• •

	we współczesnym świecie i konsekwencje ich realizacji • formy przystosowania się imigrantów do Życia w społeczeństwie przyjmującym [separacja, adaptacja, integracja, asymilacja]				
7. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	• zmiany w strukturze narodowościowej społeczeństwa polskiego po 1939 r. oraz ich kulturowe, polityczne i społeczne konsekwencje • mniejszości narodowe, etniczne i grupa posługująca się językiem regionalnym we współczesnej Polsce – cechy charakterystyczne, kultura, tradycje, liczebność, rozmieszczenie geograficzne, formy aktywności • regulacje prawne określające status grup mniejszościowych w Polsce • polityka państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz grupy posługującej się	• wskazuje podstawowe zmiany, jakie zaszły w strukturze narodowościowej Polski po 1939 r.; • wymienia mniejszości narodowe i etniczne, które zostały prawnie uznane w Polsce; • podaje podstawowe prawa przysługujące grupom mniejszościowym w Polsce.	• podaje przykłady kulturowych, politycznych i społecznych konsekwencji wynikających ze zmian w strukturze narodowościowej polskiego społeczeństwa po 1939 r.; • wyjaśnia, jakie są prawne podstawy uznania danej grupy mniejszościowej za mniejszość narodową lub etniczną; • określa status prawny ludności kaszubskiej; • charakteryzuje wybrane grupy mniejszościowe w Polsce [rozmieszczenie terytorialne, dziedzictwo kulturowe]; • wymienia najwybitniejszych przedstawicieli mniejszości narodowych, którzy wnieśli znaczący wkład w kulturę polską.	• przedstawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną w świetle polskiego prawa; • charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne w Polsce [demografia; rozmieszczenie terytorialne; dziedzictwo, tradycja, historia; formy aktywności politycznej, kulturowej i ekonomicznej]; • pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące grup mniejszościowych funkcjonujących w Polsce.	• • •

	językiem regionalnym wybitni przedstawiciele mniejszości narodowych i ich wkład w polską kulturę				
III. Funkcjonowanie społeczeństwa					
1. Rodzaje społeczeństw	- pojęcia: „społeczność”, „zmiana społeczna”, „rozwój społeczny”, „postęp społeczny” - cechy społeczeństw: zbieracko-łowieckiego, nomadycznego i rolniczego - współczesne społeczności łowieckie, nomadyczne i rolnicze - wiejska społeczność tradycyjna – dawniej i współcześnie - cechy społeczeństw przemysłowego i poprzemysłowego - cechy współczesnych społeczeństw	- rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw; - wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw; - wskazuje cechy tradycyjnej społeczności wiejskiej; - rozpoznaje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe].	- wymienia cechy społeczeństwa przemysłowego; - podaje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; - wymienia zjawiska i czynniki cywilizacyjne decydujące o cechach współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego; - podaje przykłady wybranych współczesnych społeczeństw zbieracko-łowieckich, nomadycznych, rolniczych.	- porównuje różne typy społeczeństw; - omawia i analizuje cechy współczesnego społeczeństwa poprzemysłowego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe]; - przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem poprzemysłowym; - pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące wybranych aspektów życia społecznego.	
2. Socjalizacja	- istota i cechy procesu socjalizacji - instytucje socjalizacji - modele socjalizacji w różnych grupach wiekowych - socjalizacja pierwotna i wtórna - zjawisko socjalizacji odwróconej - resocjalizacja	- wymienia podstawowe aspekty procesu socjalizacji; - rozpoznaje przykłady sytuacji i działań sprzyjających procesowi socjalizacji; - wskazuje przykładowe mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg procesu socjalizacji.	- wyjaśnia znaczenie stwierdzenia: „Człowiek jest istotą społeczną”; - odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej; - wymienia grupy społeczne, mechanizmy i instytucje wpływające na przebieg socjalizacji pierwotnej i wtórnej; - wyjaśnia znaczenie pojęcia „resocjalizacja”.	- wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie; - porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację wtórную; - omawia rolę rodziny w procesie socjalizacji; - analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i>	

				odnoszące się do procesu socjalizacji pierwotnej; • wyjaśnia – na wybranych przykładach – na czym polega socjalizacja odwrócona, oraz wskazuje przyczyny tego zjawiska; • przedstawia grupy społeczne, instytucje i mechanizmy wpływające na przebieg procesu socjalizacji; • pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesu socjalizacji.	
3. Kapitał społeczny	• elementy tworzące kapitał społeczny • kapitał ludzki a kapitał społeczny • rodzaje kapitału społecznego • funkcje kapitału społecznego • zaufanie a kapitał społeczny • znaczenie kapitału społecznego dla rozwoju państwa i społeczeństwa	• wymienia elementy tworzące kapitał społeczny; • wymienia czynniki sprzyjające budowaniu kapitału społecznego.	• określa, jakie jest znaczenie kapitału społecznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa.	• charakteryzuje różne rodzaje kapitału społecznego; • wymienia funkcje kapitału społecznego; • określa, jakie jest znaczenie zaufania jako czynnika kształtującego kapitał społeczny; • pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące kapitału społecznego.	• •
4. Struktura społeczna	• znaczenie pojęć: „struktura społeczna”, „ruchliwość społeczna”, „warstwa społeczna” i „klasa społeczna” • uwarunkowania pionowej	• rozpoznaje przykłady ruchliwości pionowej i poziomej; • wskazuje przykłady degradacji i awansu społecznego; • wymienia podstawowe kryteria różnicujące ludzi w społeczeństwie i określające ich pozycję	• wymienia przyczyny i konsekwencje ruchliwości pionowej i poziomej we współczesnym świecie, w tym w Polsce; • wymienia podstawowe kryteria stratyfikacji społecznej; • odróżnia warstwę	• porównuje zakres znaczeniowy pojęć „warstwa społeczna” i „klasa społeczna”; • określa, jakie mogą być przyczyny degradacji i awansu społecznego; • omawia różnicę między otwartym a zamkniętym modelem stratyfikacji	• • •

	i poziomej ruchliwości społecznej	społeczną.	społeczną od klasy społecznej; • wyjaśnia pojęcie: „stratyfikacja społeczna”.	społecznej; • pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące struktury społecznej.	
5. Przemiany społeczne w Polsce	• struktura społeczna w Polsce przed 1989 r. • istota transformacji ustrojowej w Polsce • znaczenie pojęć: „adaptacja społeczna”, „degradacja społeczna” • modele adaptacji klas społecznych do zmian społeczno-gospodarczych w Polsce • przyczyny degradacji i awansu osób z poszczególnych klas społecznych w Polsce po 1989 r. • struktura warstwowa współczesnego społeczeństwa polskiego	• podaje podstawowe cechy struktury społecznej w Polsce przed 1989 r. • wymienia podstawowe cechy struktury warstwowej współczesnego społeczeństwa polskiego; • przedstawia różne postawy Polaków wobec transformacji ustrojowej w kraju.	• podaje przykłady degradacji społecznej i awansu społecznego, do których doszło w efekcie przemian w Polsce po 1989 r. • wymienia czynniki wpływające na ruchliwość pionową w społeczeństwie polskim po 1989 r.; • charakteryzuje postawę przedstawicieli społeczeństw postkomunistycznych, którzy są określani jako <i>homo sovieticus</i>; • wyjaśnia znaczenie pojęcia „adaptacja społeczna”; • przedstawia podstawowe modele adaptacji społecznej do społeczno-ekonomicznych przemian w Polsce.	• wyjaśnia, na czym polegała istota transformacji ustrojowej, która dokonała się w Polsce po 1989 r.; • wyjaśnia znaczenie pojęcia „degradacja społeczna”; • porównuje strukturę społeczną w Polsce przed 1989 r. ze strukturą współczesnego społeczeństwa polskiego; • pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące przemian społecznych w Polsce po 1989 r.	• • •
6. Nierówności społeczne	• nierówności społeczne we współczesnym świecie, w tym w Rzeczypospolitej Polskiej – rodzaje, przyczyny, przejawy, skala problemu • poziom nierówności dochodowych – wskaźnik Giniego	• podaje przykłady nierówności we współczesnych społeczeństwach; • przedstawia przykłady konfliktów społeczno-ekonomicznych na świecie, w tym w Polsce; • wykazuje związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans	• ocenia skalę wybranych nierówności społecznych we współczesnych społeczeństwach, w tym w społeczeństwie polskim, oraz wskazuje ich przyczyny; • wymienia kryteria, według których można rozpatrywać nierówności społeczne; • charakteryzuje wybrany konflikt społeczno-	• porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i innych państwach europejskich; • wyjaśnia znaczenie pojęcia „społeczeństwo bezklasowe”; • analizuje wyniki pomiaru poziomu nierówności w społeczeństwie, wyrażone za pomocą wskaźnika Giniego; • pozyskuje z różnych	• • •

	• nierówność społeczna a nierówność szans Życiowych • metody i instrumenty ograniczania nierówności społecznych • przyczyny i skutki społeczno-ekonomicznych konfliktów we współczesnym świecie	Życiowych.	-ekonomiczny [przyczyny, przejawy, skutki].	Źródła [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące nierówności społecznych we współczesnym świecie.	
7. Problemy społeczne w Polsce	• przyczyny, przejawy i skutki wykluczenia społecznego • problemy Życia społecznego we współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej • polityka społeczna państwa polskiego – priorytety, sposoby rozwiązywania problemów, instytucje udzielające pomocy społecznej • system ubezpieczeń społecznych w Polsce.	• rozpoznaje typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; • identyfikuje grupy społeczne, których przedstawiciele są szczególnie narażeni na wykluczenie; • rozpoznaje przejawy bezrobocia, przemocy, ubóstwa, uzależnienia; • podaje główne przyczyny i skutki bezrobocia i ubóstwa; • wymienia przyczyny i skutki bezrobocia wśród osób młodych.	• wyjaśnia, na czym polega zjawisko wykluczenia społecznego; • wymienia typowe przejawy i formy wykluczenia społecznego; • wskazuje podmioty – organy władzy, instytucje państwowe i organizacje pozarządowe – zobowiązane do prowadzenia walki z wykluczeniem społecznym; • wymienia instrumenty aktywnej polityki społecznej; • podaje główne zadania systemu ubezpieczeń społecznych.	• podaje przyczyny i skutki wykluczenia społecznego; • omawia zjawiska bezrobocia i ubóstwa w Polsce po 1989 r. [skala, zasięg społeczny i geograficzny, dynamika, przyczyny i skutki]; • pozyskuje z różnych źródeł [Źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące problemów społecznych we współczesnej Polsce.	• •
IV. Procesy demograficzne					
1. Migracje we współczesnym świecie	• znaczenie pojęć: „migracja”, „imigracja”, „emigracja”, „repatriacja” • przyczyny ruchów migracyjnych we współczesnym świecie i ich główne kierunki, ze szczególnym	• wyjaśnia, na czym polega zjawisko migracji; • podaje główne przyczyny i skutki migracji we współczesnym świecie.	• prawidłowo posługuje się pojęciami: „migracja”, „emigracja”, „imigracja”, „repatriacja”; • wskazuje szanse i zagrożenia wynikające ze zjawiska migracji; • wymienia główne przyczyny i przejawy kryzysu migracyjnego we	• charakteryzuje główne szlaki migracyjne na świecie; • wyjaśnia wpływ kryzysu klimatycznego i konfliktów politycznych na zjawisko migracji we współczesnym świecie; • pozyskuje z różnych źródeł [Źródła	•

	uwzględnieniem sytuacji migracyjnej w Europie • bariery migracyjne • zasady polityki państwa polskiego wobec migrantów		współczesnej Europie; • wyjaśnia znaczenie pojęć „uchodźca” i „deportacja”; • charakteryzuje główne grupy migrantów we współczesnej Polsce, w tym grupę uchodźców; • analizuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> regulujące sytuację migrantów, w tym uchodźców.	statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące współczesnych migracji.	
2. Migracje na ziemiach polskich	• migracje Polaków w ujęciu historycznym – od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r. • przemieszczenia ludności na ziemiach polskich na przełomie XX i XXI w. • proces repatriacji Polaków w XX i XXI w. • repatriacja a wysiedlenie migracje wewnętrzne we współczesnej Polsce	• podaje główne przyczyny emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; • wymienia główne zasady repatriacji Polaków w XX i XXI w.	• podaje główne cechy emigracji z ziem polskich: - od upadku I Rzeczypospolitej do 1989 r., - na przełomie XX i XXI w.; • porównuje repatriację i wysiedlenie; • analizuje wybrane przepisy <i>Ustawy o repatriacji</i>; • przedstawia geograficzny zasięg współczesnego procesu repatriacji ludności pochodzenia polskiego.	• uzasadnia konieczność podejmowanej współcześnie repatriacji ludności pochodzenia polskiego; • wymienia formy wsparcia dla repatriantów realizowane przez państwo polskie; • pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące migracji Polaków [w ujęciu zarówno historycznym, jak i współczesnym].	
3. Polacy za granicą	• znaczenie pojęć: „diaspora”, „Polonia” • główne skupiska Polaków na świecie w XXI w. – liczebność, zlokalizowanie, przyczyny migracji do danych państw docelowych • wkład emigracji w polskie życie narodowe w XX i XXI w. • Karta Polaka i przykłady jej	• wymienia największe skupiska Polaków na świecie w XXI w.; • wymienia formy aktywności diaspor polskiej, w tym te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej.	• wyjaśnia znaczenie pojęć „diaspora” i „Polonia”; • podaje przykłady praw przysługujących ludności pochodzenia polskiego i wynikających z <i>Ustawy o Karcie Polaka</i>.	• określa liczebność i rozmieszczenie współczesnej diaspor polskiej; • charakteryzuje różne formy aktywności emigracji polskiej, szczególnie te mające na celu zachowanie polskiej tożsamości narodowej; • wymienia wybitnych reprezentantów polskiej emigracji, których działalność znacząco wzbogaciła polskie życie narodowe w XX i XXI w.; • pozyskuje z różnych	

	praktycznego zastosowania			źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące sytuacji Polaków za granicą państwa polskiego.	
4. Procesy demograficzne na świecie	• znaczenie pojęć: „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny” • czynniki wpływające na rozwój demograficzny społeczeństw • globalne tendencje demograficzne • sytuacja demograficzna w Europie • regres demograficzny i wyż demograficzny: przyczyny, przejawy, skutki	• wymienia czynniki wpływające na rozwój demograficzny współczesnych społeczeństw; • wskazuje przykładowe skutki wyżu i regresu demograficznego; • określa, na których kontynentach w ostatnich 30 latach odnotowano stagnację demograficzną, a na których – wzrost demograficzny.	• prawidłowo stosuje pojęcia „przyrost naturalny”, „stagnacja demograficzna”, „eksplozja demograficzna”, „wyż demograficzny”, „regres demograficzny”; • wymienia przyczyny i skutki wyżu demograficznego oraz regresu demograficznego.	• wyjaśnia znaczenie pojęć „eksplozja demograficzna” i „regres demograficzny”; • przedstawia przyczyny i skutki eksplozji demograficznej oraz regresu demograficznego we współczesnych społeczeństwach; • charakteryzuje [w ujęciu globalnym] współczesne tendencje demograficzne; • pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnym świecie.	• •
5. Tendencje demograficzne w Polsce	• znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja” • znaczenie wzrostu demograficznego dla perspektyw rozwojowych państwa	• prawidłowo stosuje pojęcia „niż demograficzny” i „wyż demograficzny”; • wymienia podstawowe procesy demograficzne przebiegające we współczesnej Polsce; • wyjaśnia, na czym polega zjawisko starzenia się społeczeństwa, oraz przedstawia jego konsekwencje.	• wyjaśnia, jak wzrost demograficzny wpływa na perspektywy rozwojowe państwa polskiego; • podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia niekorzystnych trendów demograficznych.	• wyjaśnia znaczenie pojęć: „niż demograficzny”, „wyż demograficzny”, „depopulacja”, „współczynnik dzietności”, „suburbanizacja”; • przedstawia przyczyny starzenia się społeczeństwa; • pozyskuje z różnych źródeł [źródła statystyczne i ikonograficzne, teksty	• •

	• sytuacja demograficzna we współczesnej Polsce • polityka państwa polskiego mająca na celu przeciwdziałanie niekorzystnym trendom demograficznym			narracyjne, teksty normatywne] informacje dotyczące procesów demograficznych przebiegających we współczesnej Polsce.	
--	--	--	--	--	--

Opracowanie: Barbara Furman